adorme destul de des. G. Călinescu i-ar fi cerut numai memorialul „franc", în locul acestor caricaturi inverosimile, brutale chiar. Însă e clar că romancierul nu se poate detașa cînd vorbește de dușmani și chiar de prieteni, uneori. O face însă strălucit în alte cazuri. Așa, spre pildă, ne apare figura lui Lenin — Artamon Danilov Minin — ori aceea a lui Iosif Pilsudski — Boleslaw Standnicki —, pe care i-a **cunoscut** (putem afirma aceasta aproape fără o documentație exterioară cărții) și-i prezintă vii, îndeajuns de complex, prin cîteva trăsături de condei ferme, chiar dacă, probabil pe alocuri, „neadevărate" materialmente.

Nu știm prea bine dacă Stere (care nu a ajuns să termine seria lui de volume **În preajma revoluției**) a apucat să se „bucure" de efectul acestor pagini din romanul său asupra contemporanilor pe care îi viza. (Cum nu știm, din pricina lipsei de documente, nimic despre „satisfacția" posibilă a lui Cantemir în cazul în care și-ar fi văzut „ieroglifele" descifrate de contemporani). Sigur este numai că atari „satisfacții" ne apar mult prea neînsemnate, mărunte, trecătoare, prin comparație cu gloria literară cea adevărată.

Nu același lucru s-ar putea spune despre G. Călinescu. E posibil ca în cercuri mai intime creatorul **Bietului Ioanide** să fi savurat chipul cum unii dintre cititori erau puși în posesia unor indicii care-i făcea să descopere în volubilul om de lume Gaitany pe Al. Rosetti, în „pusilanimul" profesor de limbi clasice Suflețel pe C. Balmuș, în găunosul „ministeriabil" Pomponescu pe I. Petrovici etc. Aceasta pentru că, temperament clasic, Ioanide-Călinescu este un „malițios" amabil, ca să spunem așa, notează, caricînd, cu măsură, liniștit, cu detașare : Gaitany e radios, elegant, curtenitor cu toată lumea, face cu mîna dreaptă spirale ascendente sau descendente, comentînd astfel, după caz, o știre bună sau rea, taie cu grijă din mica-i agendă vizita efectuată și se urcă boierește în trăsura sau automobilul care îl așteaptă la scară ; în timp ce Sufle-țel tace rumegînd hexametri și maxime latine, cu bărbia sprijinită în capul bastonului de care nu se desparte niciodată. De fapt, toate personajele călinesciene nu rețin decît „părți", fragmente din personaje reale, întregite fiind însă neapărat cu toate atributele viabilității, combinate și inventate în chipul balzacian prea bine știut. Ficțiunea artistică se produce astfel complet, după legile-i proprii și se poate foarte bine afirma că „ruptura" de realitatea materială se face tocmai pentru a o adînci a-i da semnificația necesară. Așa cum despre Ion din romanul lui Rebreanu se poate spune că este **mai adevărat** decît Ion cel din realitate (pe care însă, în cazul lui, nu-l descoperim prin „chei"), tot așa despre Ioanide al lui G. Călinescu se poate spune că este mai adevărat decît Călinescu cel real, mai complet, imagine, „rotunjită" spre a ilustra cît mai exact ideea.

Și romancierii mai noi (de pildă Eugen Barbu cu **Princepele**, Marin Preda cu **Cel mai iubit dintre pămînteni**, ori Fănuș Neagu cu **Frumoșii nebuni ai marilor orașe**, spre a ne mărgini numai la aceste trei cărți) oferă uneori „chei" mai mult sau mai puțin sofisticate în scopul „dezvelirii" unor persoane reale, de obicei adversari, scopurile urmărite fiindu-le tot pamfletul ascuns. Nu e momentul și nu e locul să analizăm acum și aici pagini

I. L. Caragiale

Al. Macedonski

G. Călinescu

Al. Rosetti

excepţionale precum cele din capitolul **Intrigi** (din **Principele**), ori cele consacrate de Marin Preda prezentării echipei de deratizatori (în **Cel mai iubit dintre pămînteni**). Ne limităm numai a observa cum caricarea adversarilor se produce cu precumpănire în direcţia grotescului şi hidosului cantemirian şi mai puţin cu „liniştea" călinesciană şi balzaciană. La mijloc intră şi procedeele moderne (sau redevenite moderne) în tehnica romanului, cochetarea cu parabola, cu oniricul, cu neobarocul şcl. Cu toţii însă — asemeni înaintaşilor lor pomeniţi mai sus şi asemeni multora dintre cei nepomeniţi — pun temei pe tarele „balcanismului" şi „bizantinismului", de care ei înşişi, fireşte — chiar ca practicanţi ai povestirilor cu „cheie" — nu sînt deloc streini. De la caz la caz, izbînzile depind, se înţelege, de puterea talentului, de tactul cu care conving artisticeşte. Idealul ar fi ca însuşi cel vizat în caricatură — dacă aceasta este bine făcută — să aibă umorul de a se admira, admirînd astfel meşteşugul preopinentului său. Căci, în fond, romanul, povestirea, piesa de teatru cu „chei" trebuie să se prezinte ca orice operă de artă, egală pentru **toţi** cititorii, nu numai celor **iniţiaţi**. Altminteri decriptările rămîn numai mărunte, pasagere amuzamente, cancanuri mai mult sau mai puţin simpatice dintre confraţi, ceartă distractivă pentru un public restrîns şi adesea superficial. Struţocămila, Hameleonul, Vulpea şi Lupul, frumoasa Helge, Camilopardalul, Brehnacea, Guziul Orb şi Vidra, chiar Inorogul şi Corbul se oferă astăzi cititorului avizat ca pure idei, „poetice" dacă vrem, reflectînd miraculos propria-ne conştiinţă, mişcarea în timp a sufletului omenesc dintotdeauna şi de oriunde.

Ion Rotaru

---

*) **Frumoşii nebuni ai marilor oraşe** nu este de fapt un roman cu cheie, ci mai curînd un roman cu modele recognoscibile : Ed. Valdara are trăsăturile fotbalistului Cornel Dinu, prietenul scriitorului. În **Principele** (1969) sau **Marele singuratic** (1972) intenţia cheiei este evidentă la mai multe apariţii. Macarie Cuful, Antonie Spandone, Neftiotache Buhuş, Gheorghe Crisogon, Agafet Cuşcungachi, Iacub Gaicomi, corespund în intenţia autorului unor figuri din lumea literară. **Marele singuratic** care se petrece la un Castel conţine şi el portrete literare cu cheie, Castelul nefiind altul decît Casa de creaţie de la Mogoşoaia. **Incognito** (1975) este şi el plin de chei, mai ales cînd e vorba de lumea literară : Pavel Candrea este Petre Pandrea şi vorbeşte cu fraze din **Portrete şi controverse**. Galeria încifrată mai conţine pe Dionisie Mocanu, Lupu Rădulescu, Călin Merdea, Savu Dragănoiu, Caius Tudoran şi Mitu Palade, în posturi nu prea avantajoase. Un roman cu cheie este după mai multe aparenţe şi **Caloianul** (1975). Alexandru Gheţea, Ezechil St. Ştefănescu, Alio Stratomir, Izidor Vlaica şi alţii sînt figuri culturale din anii cincizeci. Nu este străin de această formulă nici **Revelionul** lui Paul Georgescu sau **Marile Iubiri** de Aurel Dragoş Munteanu. Numărul paginilor cu cheie şi al personajelor cu cheie este mare iar decriptarea acestor pagini cu trecerea timpului nu va mai fi un secret. (N. red.).

CABARET LITERAR

Camil Ressu : „Cafeneaua Terasă"

UNION. Actualul bloc „Union" nu este aşezat pe locul faimoasei grădini „Union-Suisse". Oricum, în acest perimetru se afla strada Cîmpineanu şi anume extremitatea ei dinspre Teatrul Naţional. Intrarea în grădina „Union" se făcea direct din Strada Cîmpineanu şi grădina era un spaţiu gol, o curte cu doi-trei oţetari, în fundul ei aflîndu-se o clădire modestă, clubul coloniei elveţiene, dotat cu o popicărie şi cu o sală de lectură. În jurul grădinii se găsea un şirag de prăvălii că mărunţişuri, adică un bazar de atmosferă orientală, mereu plină de zgomot şi forfotind de gură cască. Grădina era descoperită şi, bineînţeles, în caz de ploaie spectacolele se amînau, ori se mutau în sala Walhala din piaţa Constantin Vodă, ceea ce provoca tot felul de nemulţumiri şi încurcături. Grădina „Union" şi-a creat faima nostalgic durabilă pînă în zilele noastre, datorită spectacolelor date aci de trupa artistică a lui I. D. Ionescu, începînd din vara anului 1875. O inovaţie folosită de I. D. Ionescu şi menită să atragă public era aceea că plăteau numai... bărbaţii (cîte un leu !), damele şi demoazelele avînd „intrarea liberă". Grădina nu era mare astfel încît mai totdeauna publicul părea sufocat, deşi stătea la mese. Scena, de mici dimensiuni, aducea aminte de cele ale Commediei del'Arte", iar rampa iluminată cu un şir de sfeşnice cu lumînări de spermanţet fumegînde şi pîlpîinde făcea destul de dificilă urmărirea spectacolului. Datorită şi capetelor de afiş (aci jucau cîntăreaţa italiană Fannely şi Aristizza Romanescu), dar mai ales cupletelor inspirate din evenimentele politico-sociale acute, scrise de Pantazi Ghica, I.D. Ionescu, A. Bucureşteanu şi Ion Moşoiu (se spune că şi C.A. Rosetti colabora discret la scrierea acestora). „Union" a căpătat în scurtă vreme o notorietate remarcabilă, el fiind în epocă un fel de Hyde-Park restrîns la proporţiile unui inteligent şi curajos teatru politic în aer liber. „O noapte frutunoasă" i-a schimbat acestei simpatice grădini porecla în renume, istoria literară grăbindu-se firesc s-o consemneze ca atare.

Au văzut spectacolele de la „Union" Ion Slavici, I.L. Caragiale, M. Eminescu, Scipione Bădescu, ba chiar şi personalităţi marcante, care nu-şi puteau păstra incognito-ul, cum erau M. Kogălniceanu, Vasile Alecsandri şi Titu Maiorescu. Alecsandri s-ar fi distrat enorm, recunoscînd că I. D. Ionescu era incomparabil „mai sus" decît Matei Millo.

CAFENEAUA DIN PASAGIU. Se pare că prima cafenea literară din Bucureşti, e drept cam insolită şi cosmopolită, a fost „Cafeneaua din Pasagiu", despre care pomeneşte N. Filimon în „Nenorocirile unui slujnicar" : „...In acest stabiliment aranjat după moda şi gustul parizian, amatorul de jocuri la noroc găseşte în mic toată confortabilitatea cafenelelor după bulevardele Parisului, adică biliarde în abundenţă, domino, table, şah şi chair banco-faro la necesitate. Aici este locul de întîlnire al slujnicarilor, sau mai bine refugiul lor pe timpul cel aspru al iernei. În acest stabiliment se află o masă pe care garsonii cafenelei o numesc în deriziune masa falitilor, căci mai toţi ce şed împrejurul ei nu fac nici o cheltuială...".

Prima cafenea literară din Bucureşti, unde Rîmătorian îşi recita versurile clamoroase, scotea în lumină şi cele dintîi figuri ale boemei literare.

HANUL KIRIAZI. În acest han bucureştean se afla la sfîrşitul veacului trecut „birtul lui Şerbănescu", frecventat în ultima perioadă a vieţii sale de M. Eminescu. În „Eminescu intim", D. Teleor îşi aminteşte : „Eminescu, după oare-care timp, punea capul între mîini şi începea să cînte doine din Ardeal, aşa cum le cîntă mocanii şi cînta cîte o oră întreagă. Ardelenii aflaţi la masă, plîngeau cu lacrimi".

CAFENEAUA BRUZZESI. In anul 1853, italianul Francasco Bruzzesi, care luptase în armata lui Garibaldi, a deschis în Bucureşti, la parterul hotelului „Orient", o cafenea care, vreme de cîteva decenii, i-a purtat numele.

După Bruzzesi, în conducerea cafenelei i-a urmat un fost marinar, Andrei Tripcovici. Atît cafeneaua lui Bruzzesi, cît şi cea condusă de Tripcovici a fost frecventată de Eminescu, Slavici, Caragiale, Ronetti-Roman. I.L. Caragiale pomeneşte de cafeneaua Tripcovici în schiţa „Mici economii" : „...Gîndind astfel, pe cînd el salută în dreapta şi-n stînga cu cea mai senină amabilitate pe trecătorii cunoscuţi, ajungem la Episcopie, tăiem drumul şi intrăm la Tripcovici...". Clădirea hotelului „Orient" a fost demolată în anul 1897. Inaintea hotelului „Orient", aci fusese unul din vechile hanuri bucureştene, „Trăsnea".

La Luiza Bruzzesi făcea I.L. Caragiale aluzie în bileţelul scris în limba franceză şi care începea cu cuvintele „La princesse L...".

HIGH-LIFE. În uriaşul spaţiu care astăzi este Piaţa Palatului Republicii, între clădirea Bibliotecii centrale universitare şi hotelul Athenée-Palace, peste drum de Kübler, se afla cafeneaua High-Life, frecventată în epocă de poeţi.

„La High-Life", spunea Victor Eftimiu, trona, în faza lui finală, Alexandru Macedonsky, înconjurat de tinerii săi ciraci, printre care răposaţii Oreste şi Ionel Pavelescu şi de şeful „splendidei generaţii", poetul Al. Stamatiad. Faza finală, întrucît companionii maestrului, în frunte cu fermecătorul Mircea Demetriad, adepţii de odinioară ai cafenelei şi grădinei Boulevard, se duseseră, unii cîte unii".

KUBLER. În primul deceniu al veacului, cafeneaua bucureşteană Kübler devenise o vestită republică a literelor. Fontazio, pseudonim sub care se ascundea, pare-se V. Eftimiu, scria în „Viaţa literară şi artistică" (nr. 27 din anul 1907) : „În felul parizianei „Procope" de altă dată e „Küblerul" începutului nostru de viaţă apuseană. Şi continua : ...Küblerul are la anume ceasuri un aspect cu desăvîrşire interesant. În fund, la masa gospodărească, un filolog bătrîn îşi desfăşoară teoriile sale într-un cerc de prieteni, albi ca şi el, care îl ascultă cu o adevărată evlavie.

Alături, o partidă de şah între un poet al saloanelor şi un pictor fantastic a strîns împrejur o galerie întreagă din care nu lipseşte nici vreun tip de parazit, nici cabotinul sau cretinul de care s-ar izbi psihiatrii.

Mai încoace un poet decadent îşi flutură pletele în aşteptarea unei poezii geniale rătăcite în ele, iar la doi paşi într-un cenaclu literar se discută o chestie ce face senzaţie peste tot. Directorul revistei, alături de unul din cei mai mari poeţi ai neamului, ia parte la discuţie şi barba de satir a unui poet idilic vibrează emoţionată din cînd în cînd în vreme ce o alta galbenă se moaie flegmatic într-un boc de bere galbenă ca şi ea. Şi aşa se iau raţiunile zilnice de cafea şi discuţie de tot felul, se pun la cale planuri mari şi se joacă partide artistice de biliard...".

Ion Gorun care trimitea din Bucureşti „Luceafărului" din Sibiu mici reportaje despre viaţa literară şi artistică a Capitalei, a pomenit în 1907 şi de „Kübler" : „Dacă vizitatorul ardelean prin Bucureşti s-a abătut pe la cafeneaua Kübler, desigur nu a trecut cu vederea un misterios cenaclu de tineri pletoşi, cari într-un colţ al cafenelei stau grămădiţi, vorbesc încet, clipesc tainic din ochii umflaţi, încremenindu-şi pe buze un fel de zîmbet dureros...".

Vara, ca şi iarna, cafeneaua „Kübler" era plină de poeţi, artişti plastici, actori şi între ei, nimerind acolo din greşeală, sau din curiozitate, străinul se asfixia ca un peştişor decorativ într-un acvarium din care s-a scos ultimul strop de apă. Într-una din cronicile sale rimate, Victor Eftimiu clama cu umoare :

„– Hei, încotr-o purta-voi eternu-mi farniente
Mă întrebam tîrîndu-mi galoşii, gînditor,
La Kübler sînt discuţii, iar fumul e un nor
Ce pune nimb olimpic pe cranii decadente...".

Dar unde se afla cafeneaua ? Ea se chema de fapt „Imperial", dar scriitorii o botezaseră „Kübler", după numele proprietarului, un neamţ gras şi bonom. Cafeneaua „Imperial" era la colţul străzii Imperiale cu Calea Victoriei, acolo unde azi se ridică Palatul Republicii, adică mai precis zis aripa unde este Muzeul de Artă al Republicii.

BROFFT despre care I. L. Caragiale clama că e unica rimă posibilă la cuvîntul său preferat, „Moft", se găsea vis-à-vis de Capşa, în clădirea „Luvrul de Bucureşti", acolo unde în 1911 era, la etajul 4, locuinţa lui D. Anghel şi primul sediu al Societăţii Scriitorilor Români, iar la parter cafeneaua „Boulevard", în aceeaşi clădire unde azi este hotelul Central. Clădirea era pe atunci a unui oarecare Zerlendi. «Acolo – spune I. L. Caragiale – precum odinioară muzele în Parnas – se adunau intelectualii spre a-şi împărtăşi înaltele cugetări şi inspiraţiuni, gustînd un fel de ambrozie, compusă din puţin lapte, puţin „jvarţ" şi puţin zahăr, şi numită în limba vulgară „capuţin". De aceea, profanii invidioşi, cari nu erau admişi să se apropie de intelectuali, i-au poreclit pe aceştia : „capuţinişti", de unde, apoi, orice desbatere prea mult prelungită despre lucruri ideale, despre înalte chestiuni de artă, litere, ştiinţe, s-a numit „capuţinism". Aceea a fost prima perioadă, cum am zice perioada eroică, a „capuţinismului" şi „capuţiniştilor".

Poate că tocmai din cauza mîndriei excesive a intelectualilor, cafeneaua Brofft a început să-şi piarză încetul cu încetul clienţii, cari nu consumau altceva decît „capuţin". Din pricina intelectualilor, sau din altă pricină, puţin importă, cafeneaua Brofft, mergînd din ce în ce mai slab, a trebuit pînă la urmă să se desfiinţeze. (...) „Capuţiniştii" îşi aleseseră un local mult mai frumos şi mai confortabil decît cel vechiu : îşi strămutară sediul la Fialcowsky, cafenea – cofetărie celebră, mai ales pentru peltelele ei.

TERASA OTETELEŞEANU. Puţini mai ştiu, şi într-o zi nu-şi va mai aminti nimeni de-un lucru atît de vechi şi de trecător, că pe locul unde se ridică Palatul Telefoanelor era pînă prin 1928 un resturant care se chema Terasa Oteteleşanu. Zadarnic pornise presa, literară sau nu, o înverşunată şi disperată campanie pentru salvarea vechii clădiri a Terasei Oteteleseanu, avansindu-se chiar propunerea că ea să fie pusă sub scutul inviolabil al Comisiei Monumentelor Istorice, fiindcă Societatea Telefoanelor n-a vrut să renunţe la acel loc central şi iată că acolo se înalţă palatul de beton armat în interiorul căruia un univers de relee şi tablouri de comandă a luat pentru vecie locul cafelelor şi al halbelor cu bere de la „Terasă".

Proprietarul Terasei era un oarecare Mihai Stere, care instalase în 1913, ca să atragă clientela, o pianolă-automat. Eftimiu o evocă astfel : „De fapt «Terasa» se rezuma în prima sală, pe dreapta, cum venei de pe podul Mogoşoaiei (Calea Victoriei – n.n.), În această încăpere – cea mai puţin vastă – era cassa, două-trei mese de patru persoane şi două mese mari : una în dosul uşei, lîngă fereastra ce da spre curte, alta mai în fund la stînga, lîngă uşa ce da în sala cu pianola. Avea şi canapea de piele. La această masă au pozat pentru Camil Ressu, scriitorii Ion Minulescu, T. Arghezi şi C. Moldovanu, pictorii Satmary şi Iser, compozitorul Costaldi, în tabloul celebru, reprodus la infint de autor...".

STAVRI. Grădină bucureşteană de vară al cărei nume venea de la proprietarul ei Stavri Paraschivescu. Grădina, „en vogue" în veacul trecut, frecventată şi de Eminescu, era situată pe strada Academiei.

Spectacolele date aci au iscat destul de numeroase dificultăţi autorităţilor şi comitetului teatral, datorită acuzelor de obscenitate ce li se aduceau, astfel încît Ion Ghica, directorul Teatrului Naţional, trebuia să citească dinainte cupletele spre a le aproba şi, de asemenea, trebuia să asiste la repetiţiile unor spectacole spre a supraveghea păstrarea unei note decente.

Mai tîrziu, grădina şi sala şi-au schimbat numele, devenind „Liedertafel". Pe locul lor s-a ridicat aripa nouă a Institutului de Arhitectură.

Aci se perindaseră I. D. Ionescu, Maria Petrescu, Maria Ciucurescu, N. Hagiescu, Ştefan Iulian.

SECOLUL. Paradoxal, acesta nu este titlul unei reviste, ci numele neoficial, dar familiar, dat de poeţii de frondă care o cercetau, lăptăriei de pe străduţa Bărăţiei 37, proprietatea lui Stephan Roll (Gheorghe Dinu). Aci, în deceniul al treilea al secolului nostru, se întîlneau şi „se adunau în jurul mesuţelor cu marmora stricată", Scarlat Callimachi, Ilarie Voronca, Camil Baltazar, Mihail Cosma (care avea să devină la Paris, Claude Sernet), apoi Saşa Pană, Ion Călugăru, S. Perahim, Marcel Iancu. Meşterul lăptar, neîntrecut în prepararea iaurtului, Stephan Roll, era el însuşi poet ultramodernist şi debutase încă din 1924 în „Contimporanul" lui I. Vinea. Lăptăria se numea de fapt „La Enache Dinu" (tatăl lui Gheorghe Dinu) şi avea pe o vitrină pictată o vacă, al cărei uger a fost corectat în sensul unei imagini de mare şi insolită senzualitate de penelul lui Victor Brauner. Denumirea „Secolul" vine de la expresia comună a grupului de poeţi avangardişti care, frecventînd-o, spuneau că „îşi fac

veacul" acolo. De aci denumirea „Secolul" a primei cafenele literare avangardiste din București.

ORFEU. Grădină pentru spectacole de vară, situată în București pe str. Știrbei Vodă, frecventată în epocă de Eminescu și de alți numeroși scriitori. În iunie 1880 aci se reprezenta comedia „Trei pălării", tradusă din franceză de un oarecare Malla. Interesant de observat că pe dosul unui afiș de mînă al acestui spectacol, Eminescu a scris poezia „Din cerurile albastre".

La începuturile mișcării muncitorești din țara noastră, din inițiativa cercurilor și cluburilor socialiste, aveau loc numeroase manifestări publice în sala Orfeu. Se puneau în scenă piese într-un act de C. Z. Buzdugan, Const. Mille și Ilie Ighel și se recitau versuri de M. Eminescu („Împărat și proletar", „Scrisorile", în special „Scrisoarea a III-a" bucurîndu-se de un succes constant).

HUGUES. Restaurant bucureștean în secolul XIX, frecventat deseori de scriitori, era situat pe Podul Mogoșoaiei, vis-à-vis de fosta clădire a Teatrului Național, în vecinătatea clădirii „Grand Hotel Brofft".

În romanul lui Pantazi Ghica „Don Juanii din București", Manoil face orgii dionistice la Hugues, iar autorul nu ezită a vorbi în roman chiar și de proprietarii restaurantului, soții Hugues.

N. Petrașcu spune că ultima oară l-a văzut pe Eminescu la Hugues : „Într-o seară, pe la începutul anului 1889, l-am revăzut într-o stare mai acută a boalei. Eram în restaurantul Hugues. Intră surîzînd, se așeză la masă, spuse c-a terminat un articol politic, pe care-l arăta în servieta de subsuoară, ceru o cafea cu rum, și fără nici o legătură aparentă de idei, începu să istorisească un prim sentiment al lui pentru o cîntăreață vieneză «cu părul galben ca de aur și cu glasul ca clopotul», zicea dînsul. Își aminti de o arie germană ce ea cînta pe atunci pe scenă, și porni să cînte din ce în ce mai tare. Se opri, eși afară unde-i veni rău, apoi plecă uitîndu-și servieta. Se întoarse trist și posomorît, luă servieta și zise : «Uitasem tîrtașii». Îmi strînse mîna din nou, privi ceașca de cafea din care băuse, clătină din cap și porni...".

Localul era mare și bogat, de vreme ce putea să fie solicitat a organiza banchetul dat în onoarea lui C.A. Rosetti și a celor 25 de ani de la apariția ziarului „Românul". Banchetul s-a dat în foaierul Teatrului Național, iar la masa preparată de Hugues au servit o sută de chelneri și au luat parte 300 de invitați.

Petru Vintilă

TREI ROMANE PENTRU O SINGURĂ IUBIRE

Lydia — Dania — Leda

În „Testamentul literar" al lui Anton Holban există mărturisirea limitelor ficţiunii, a imposibilităţii scriitorului de a se detaşa, dincolo de un anumit grad, de experienţa directă. Holban observa că „sub fiecare eveniment literar se ascunde cîte o întîmplare adevărată, iar scriitorul n-a făcut decît să combine întîmplările şi să aleagă cuvintele". Ca la foarte mulţi prozatori români literatura conţine biografia în asemenea măsură, încît aceasta din urmă nu poate fi ignorată în numele nici unui principiu estetic.

Interferenţa existenţei cu literatura se produce în chip spectaculos într-un „caz literar care realizează surprinzătoare simetrii şi similitudini, în care sînt alăturaţi şi opuşi doi scriitori, pe care un al treilea îi observă făcînd din ei personaje de roman. În acest fel destinul în acelaşi timp uman şi literar îi leagă pe Anton Holban, pe Octav Şuluţiu şi pe Zaharia Stancu de numele Lydiei Manolovici, uitată acum, dar binecunoscută înainte de război atît în lumea mondenă, cît şi în cea literară.

Această tînără, aproape copil atunci cînd numele ei începe să fie prezent în *Jurnalul* lui Şuluţiu, avea 15 ani în 1931, dar deja o feminitate tulburătoare, amestec de ingenuitate şi provocare, de abilitate şi labilitate, de neastîmpăr şi indolenţă.

Lydia Manolovici va pune stăpînire, aproape simultan, pe sentimentele lui Şuluţiu şi ale lui Holban, fermecîndu-i şi aducîndu-i la exasperare în aceeaşi măsură, împărţindu-le şi refuzîndu-le aceleaşi favoruri, contrariindu-i şi dîndu-le speranţe, reflectate aproape identic în romanul lui Holban *Jocurile Daniei* şi în *Jurnalul* lui Şuluţiu.

Din 1933 numele ei domină jurnalul acestuia din urmă, mereu derutat de personalitatea Lydiei, în care bănuieşte candoare, dar şi o mare disponibilitate erotică, puritate dar şi instinctivă viclenie.

În 1935 Lydia stăpîneşte deplin. Pasiunea pentru ea este „cotropitoare". Tot de acum ea îl fascinează pe Holban.

De acum înainte între cei doi scriitori se instalează o rivalitate care nu va lua sfîrşit după moartea lui Holban. Înainte de apropierea Lydiei-Dania de Anton Holban, Şuluţiu nota în jurnal : „Am stat alături de Anton Holban. Ce minunat prieten ! Ce suflet sensibil şi înţelegător, mai ales ! Ce omenie rară se zbate în el şi ţi se oferă cu căldură !"

Însemnarea se referă la un concert cu Simfonia I de Beethoven, la care, cu un rînd în urma celor doi scriitori este aşezată Lydia-Dania. Mai tîrziu Anton Holban va consta-

Zaharia Stancu

ta instabilitatea şi superficialitatea Daniei sale, la care interesul pentru muzică şi literatură vine din snobism şi mondenitate. Şuluţiu însă se emoţionează pentru presupusele ei emoţii : „De cîte ori mi-a bătut inima pentru ea în seara aceasta ştiind că vibrează şi-n sufletul ei melodiile pe care le auzeam şi eu".

De altfel Octav Şuluţiu, sensibilitate exacerbată, uneori pînă la a copleşi luciditatea, face din *Jurnalul* său un veritabil roman. Un roman al formaţiei, pe de o parte, şi o poveste de dragoste cu o progresivă amplificare a sentimentului, cu gelozii torturante, cu aşteptări, dezamăgiri, cu reverii şi neîmpliniri.

În mod paradoxal, romanul lui Holban, datorită incapacităţii scriitorului de a se îndepărta de evenimentul trăit, este un autentic jurnal, conceput de altfel ca atare şi din care nu lipseşte decît data exactă.

Este uimitor în ce măsură experienţa celor doi scriitori se suprapune, pînă unde se realizează simetriile, pînă unde situaţiile se reflectă similar.

Lydia-Dania exercită asupra amîndurora aceeaşi fascinaţie, deşi atît Şuluţiu, cît şi

Holban îi intuiesc artificialitatea şi se îndoiesc de inteligenţa ei, fără ca totuşi să se poată sustrage farmecului acestei fiinţe capricioase, imprevizibile şi răsfăţate.

Deopotrivă Şuluţiu şi Holban încearcă un complex social în raport cu condiţia Lydiei Manolovici, cu risipa ei, cu luxul care îi incită şi-i întristează. Holban, mai rafinat, îi înregistrează detaliile vestimentare, lucru care, mai rar, i se întîmplă şi rivalului său. Aceleaşi complexe sînt provocate de sportivitatea Lydiei, de plecările ei în Tirol, la sky. La care se adaugă faptul că niciodată nu le scrie. Amîndoi o însoţesc cu gîndul şi suferă imaginînd-o în cercuri la care nu au acces.

Similitudinea merge pînă acolo încît Şuluţiu şi Holban sînt preocupaţi de camera Lydiei şi profund emoţionaţi de obiectele ei familiare. În mod aproape identic se desfăşoară vizita Lydiei la Şuluţiu şi Holban.

După o aşteptare febrilă şi prelungită de nepunctualitatea obişnuită a Lydiei, miraculoasa vizită decurge cu asemănări frapante, cu reacţii asemănătoare: Şuluţiu: „Dar a venit! S-a luminat totul. Mi-a luminat cărţile, s-a bucurat cu mine de vederea ediţiilor rare... I-am citit poezii. A fost o rară sărbătoare pentru mine. M-a despăgubit de toate suferinţele cauzate tot de ea, această vizită". Holban: „Dania a fost la mine! Pare de neînchipuit, dar a fost. (...). Uite te-lefonul de la care îţi vorbesc. Şi aici camera. Plăcile. Vezi ce multe plăci? Radio. Cărţile (...). Dania se aşază pe divanul meu, orice gest o emoţionează. Are nevoie de atîta timp ca să vadă totul! Căci pentru fiecare amănunt e nevoie de gînduri multe. Şi cărţile multe pretutindeni, în bibliotecă, pe masă, pe scaune, pe jos. Aşa îşi închipuia".

Aproape identice sînt plimbarea în cimitir, la Cernica cu Holban, la Bellu cu Şuluţiu plimbarea cu Felicia-Mady şi Vivian-Raul la Şosea. Lydia Manolovici îşi repetă gesturile şi trimite scriitorilor flori: liliac alb lui Holban, bujori şi cale lui Şuluţiu, producîndu-le emoţie şi euforie, întreţinîndu-le iluzia posibilei ei iubiri.

În *Jocurile Daniei*, ca şi în *Jurnal* există pasaje în care prozatorii încearcă s-o înţeleagă pe eroina lor, să-şi explice felul ei de a fi, să-i prindă personalitatea. Un subiect de interogaţie este inocenţa ei, pentru că Lydia are o aparenţă de puritate dincolo de care manifestă o frenezie erotică stăpînită de raţiune. Ceea ce se observa mai uşor este lipsa ei (aparentă) de voinţă: Şuluţiu: „De fapt toate acestea pornesc din lipsa ei totală de voinţă. E incapabilă de o hotărîre"; Holban:

Octav Şuluţiu

„Dania e incapabilă să facă cea mai mică împotrivire". Uşuratică şi frivolă, Lydia se sustrage, se fereşte să se angajeze şi mai ales să se compromită, deşi judecînd după un pasaj din *Jurnalul* lui Şuluţiu şi după imaginea creionată de Zaharia Stancu în romanul *Oameni cu joben*, lucrul nu era uşor de evitat.

Încercarea celor doi scriitori de a defini personalitatea Lydiei—Dania este sursa unor observaţii de mare subtilitate, toate convertite în literatură analitică de reală calitate. Dubla reflectare a personajului real conferă cazului Şuluţiu-Holban spectaculozitate, fie şi prin simpla alăturare comparativă a textelor, lăsînd la o parte conflictul dintre scriitori. Chiar şi la nivelul asocierilor artistice intervine o surprinzătoare asemănare. Secţiunea din *Jurnalul* lui Şuluţiu consacrată Lydiei, acoperind perioada ianuarie 1933 — iunie 1936 poartă titlul *Rapsodia de mătase*. Într-un pasaj din *Jocurile Daniei*, Holban reflectează asupra titlului adecvat pentru cartea sa: „Şi dacă mai tîrziu va citi Dania aceste rînduri, nu se va recunoaşte. Îşi va aduce aminte de întîmplări, dar va socoti că nu interpretez exact (...). Va protesta de la titlu, căci ar prefera: *Simfonie*, famece, pietre preţioase, *mătase*. Adică ceva scump şi artificial. Are destui cu-

noscuți care ar să fie împotriva mea, și care să socoată că o obligă luîndu-i apărarea".

Aluzia din urmă pare să-l vizeze pe Șuluțiu, în faza cea mai acută a conflictului. Selecția metaforelor definitoare poate fi datorată sugestiei Daniei însăși, la Șuluțiu ca și la Holban, dar poate fi și rezultatul unei consecințe care dovedește în ce măsură reflectarea este simetrică. Asemănările sînt numeroase și ele se relevă în modalitatea coloanelor paralele.

Cazul literar este cu atît mai incitant cu cît el se reflectă la rîndul său în romanul lui Zaharia Stancu, *„Oameni cu joben"*. În cartea lui Zaharia Stancu este prezentă întreaga familie Manolovici, primul plan fiind ocupat de Renée-Fani. Lydia este Leda, observată dintr-o perspectivă cu totul diferită. Leda este frumoasă, dar nicăieri în romanul lui Stancu ea nu are farmecul pe care i-l atribuie Holban sau Șuluțiu. Problema ingenuității ei este la Stancu rezolvată dur : Leda are predispoziția pentru viciu, comună familiei, și foarte marcată la mama ei Fani și la sora ei Judith.

La rîndul ei Felicia-Mady-Judith este o mică perversă, aflată în foarte proaste relații cu sora ei. De altfel Șuluțiu observase că sentimentele dintre surori nu erau atît de idilice cum și le imagina Holban. Oricum însă și el și Holban i se confesau Feliciei care îi consola asigurîndu-și afecțiunea și stima celor doi rivali. Imaginea este răsturnată de Zaharia Stancu, care scrie un roman de familie, critic, așa cum o făcuse Hortensia Papadat-Bengescu, dar fără detașarea și finețea autoarei ciclului Hallipilor, ci în incrîncenarea vindicativă a unui temperament violent. Este perioada trecerii sale de la lirism la proză (*Oameni cu joben* — 1941 este al doilea roman al autorului, după *Taifun*, 1937), o epocă în care scriitorul încearcă o urbanizare a spiritului, care nu-i reușește încă, înainte de a-și găsi tematica și registrul adecvat. Se observă aici influența subliteraturii erotice care se scria în epocă și, prea puțin transpusă literar, viața redacțiilor în care se comenta cazul Holban-Șuluțiu.

În romanul lui Stancu, Anton Holban este Traian Balea, iar lui Șuluțiu i se atribuie inițialele lui Holban, el numindu-se aici Anton Hîlmu. Conflictul este rezumat fără bunăvoință : „Hîlmu înțelese că Balea i-a furat inima Ledei, inimă pe care el socotise că o cucerise mai înainte și asupra căreia credea că are drepturile primului ocupant. Avusese o lungă și violentă explicație cu Balea și se despărțiseră dușmani. Se înjurau unul pe altul prin redacții și Hîlmu mersese și mai departe : publicase într-o foaie săptămînală un

Anton Holban

mic studiu : *Licheaua sentimentală*, Balea se recunoscuse, dar tăcuse, el nu contesta că n-are nervul polemic al lui Hîlmu, dar credea că nu e de demnitatea lui să răspundă".

Articolul *Licheaua sentimentală* era proiectat la 24 iulie 1935 și a apărut mai tîrziu.

Mai tîrziu, în ianuarie 1940, Șuluțiu va regreta episodul. Obiectul conflictului fiind îndepărtat prin căsătoria Lydiei Manolovici și prin dispariția lui Holban, imaginile tulburate de resentimente se reașază : „Aș vrea să plîng și eu, dar nu pot. Anton mi-a fost prieten și i-am fost prieten ; de ce l-am lovit ? De ce n-am putut veni la capătul patului de moarte să mă-mpac cu el și să recunoaștem amîndoi ce tîrziu ! — că sînt femei pentru care nu merită să te certi și să sacrifici nimic, mai ales o prietenie". Urmează un elogiu tardiv al spiritului, sensibilității și caracterului lui Holban, al sincerității sale. Este un epilog care încheie romanesc o istorie stranie, un joc al vieții reflectat simultan prin care se inversează rolul povestitorului cu al personajului într-un ciudat amestec de ficțiune, de realitate, de iluzie și de adevăr.

Sultana Craia

DEPARTE

Cred că prilejul centenarului nașterii lui Ion Agârbiceanu din anul 1982 va determina istoria și critica literară să acorde acestui mare și fecund scriitor al literelor românești statutul care i se cuvine pe merit. El a publicat, și înainte și după întregirea neamului, în mai toate revistele românești, dar cu cîteva excepții nu a fost luat în seamă decît de cititorii și mai ales de către criticii ardeleni. În istoria literaturii românești de după 1900 dacă nu a fost cu totul omis, a avut, totuși, un statut de tolerat. El n-a descins, precum Slavici, Coșbuc, Goga în vechiul regat și să-și impună de la Iași sau București opera, astfel că despre dînsul a rămas oarecum imaginea unui scriitor provincial, cu oarecari merite, dar prea „tezist", „eticist". În viață, ca și în cîmpul literelor este suficient ca să arunce cineva un epitet pentru ca apoi, fără cercetare și lectură proaspătă, să se gloseze pe marginea aceluiași epitet pînă la sațietate. O anchetă ad-hoc pe care am făcut-o cîndva printre criticii mai tineri, mi-a dovedit că nu știu decît „Fefeleaga" și ceva despre „Arhanghelii". Cu toate că atît de fecund și deci solicitat de mai toate revistele vremii, el a rămas, toată viața, un retras, nu și-a „construit" o imagine a profesiunii sale, n-a vînturat-o în lume, nu s-a îngrijit cu alte cuvinte de posteritatea operei sale. Dar tocmai în asta trebuie să vedem un semn (nu semiotic !). Cu toate că încă din anul 1906 Iorga vorbea de cele „două mari puteri literare ale românilor de peste munți : Goga și Agârbiceanu", premoniția lui nu a fost urmărită în ceea ce îl privea pe al doilea și, ca atare, valorificată cum se cuvenea. Scriitorul, de o modestie pe care i-o impunea înseși profesiunea lui (aceea de prelat !), nu a făcut ,se pare, aproape nimic pentru a-și impune opera. Dimpotrivă, el se „subordona" (și l-a stimat toată viața) cu predilecție lui Sadoveanu care nu era decît cu doi ani mai mare decît el. Frumoasă pildă de raporturi între confrați ! „Mărturisirea" pe care o face la solicitarea chestionarului inițiat de D. Caracostea (1932, deci după o operă cu care nu știu care literat de astăzi fie mai tînăr sau mai vîrstnic, dar zglobiu, se poate lăuda) este de o calmă îndărătnicie, întrucîtva însă și amară : „Am trăit mereu departe de cercurile care animează viața literară, așa fiindu-mi condițiile de viață. Multe dintre criticile ce s-au scris despre volumele mele de literatură mi-au rămas necunoscute datorită izolării în care am trăit". Multe ? Poate, dar mai ales ocazionale.

ION AGÂRBICEANU
12 septembrie 1882 – 28 mai 1963

Astfel, Agârbiceanu a rămas pînă în zilele noastre un scriitor de rang doi, cu toate că în anii din urmă s-au scris despre el trei interesante cărți (de către Mircea Zaciu, D. Vatamaniuc și Cornel Regman). **„Arhanghelii"**, un roman în toată puterea cuvîntului, publicat în 1913 (!) constituie după spusa justă a unui tînăr critic (Mircea Vaida, tot ardelean...) „puntea temeinică între Slavici și Li-

DE LUMEA LITERARĂ

viu Rebreanu". Un alt roman al lui Agârbiceanu, publicat postum (1969) dar scris, mi se pare în timpul celui de-al doilea război, este vorba de **„Strigoiul"**, n-a fost comentat decît în revistele din Ardeal, însă el este de o anvergură și surpare sufletească ce ne amintește, fără false asociații, de cărțile lui Dostoievski. E iarăși drept că scriitorul a traversat vreo șaizeci și ceva de ani de practică literară fără a fi atent la multe sumețiri ale modelor artistice și poate nu întîmplător a fost dat de-o margine. Într-o vreme de mari și aproape diurne mutații de programe estetice, el se revendica din marii scriitori de secol nouăsprezece : „Citirea lui Balzac, Flaubert, Zola, Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Gorki a fost pentru mine ca o lovitură de măciucă, după care am rămas un răstimp zăpăcit, dezorientat, înfrînt".

Dar s-a retrezit din această criză de conștiință sufletească și artistică și a continuat să scrie în maniera lui, într-un anume fel bolovănoasă, „ardelenească", sfidînd măcar parțial o aspirație estetizantă în favorul uneia de o supremă eticitate. Să-l condamnăm tocmai astăzi, pentru această poziție ? Dimpotrivă, realizările sale artistice precum și credințele sale ni se par mai actuale ca oricînd : „Eu cred că e omul cel mai prețios și pentru el, și pentru societate. Și îndată ce el este o realitate, nu are dreptul să intre în realizările artei ?

Eu cred că ai și datoria, frumusețea spirituală fiind cea mai înaltă, cea mai specific omenească. Dar, prin absurd, să presupunem că lumea e plină numai de oameni care luptă pentru pîine, bani, femei, poziție socială, și că un singur ins, artistul respectiv, ar avea viața împletită din luptele spiritului cu ținta desăvîrșirii, îndată ce această unică credință e reală, nu poate artistul să se exteriorizeze în artă pe sine însuși ?"

O asemenea întrebare dramatică ne-o pune Agârbiceanu și în măsura în care sîntem conștiințe scriitoricești și fii ai unei patrii spirituale ne pătrundem de sensul ei implicat, ne simțim alături de credoul lui și îl simțim, după o expresie a lui G. Călinescu, contemporan cu noi. Și pentru că am pomenit pe Călinescu, care nu i-a acordat „preotului ardelean" nici prea mult spațiu și nici prea multă onoare în **Istoria** lui să-i cităm o frază care, prin intuiția ei, lasă totuși loc la o mai dreaptă reconsiderare a scriitorului : „La fecundul preot ardelean Ioan Agârbiceanu discutarea problemelor morale formează ținta nuvelei și a romanului. Autorul dovedește tact în felul cum absoarbe teza etică în fapte, evitînd predica și făcînd doar simpatică virtutea".

Ce altceva întîmpinăm în lumea de astăzi, cu prăpastiile ei științifice și cu massmedia ei trufașă, decît ținta problemelor morale ? Iar citindu-l, în acest ceas, pe Agârbiceanu, cum și pe Sadoveanu, Rebreanu și alții (și nu înșir decît artiști români), ne simțim parcă mai despresurați de întortochierile în care am ajuns și de spaimele cu care ne amenință știința veacului pe sfîrșite că ar pluti niște nouri negri deasupra noastră.

Opera lui Agârbiceanu (într-o ediție începută, părăsită și aproape anonimă) a trecut de vreo douăsprezece volume masive și încă va mai înmănunchia multe tomuri. Căci a scris mult... S-a jertfit condeiului său, el fiindu-i cel dintîi **demon**, ca să folosim expresia unui monografist al său. A făcut, aproape șaptezeci de ani, publicistică — numai înșirate numele ziarelor și revistelor la care a colaborat ne trebuie un paragraf special — a fost, în sat și în cetate, un mare îndrumător spiritual, a militat pentru limpezirea și creșterea neamului său totdeauna văzîndu-l în contextul umanității, a fost, dacă nu supără pe cineva expresia, un „preafericit" care s-a ostenit să vadă, poate chiar să pipăie, triumful binelui asupra răului. Între **„Legea trupului"** („povestea unei vieți") și **„Legea minții"** („povestea altei vieți") el, copilul pădurarului din Cenade, nu departe de Blaj (!), a optat definitiv față de lumina celei din urmă. Fie și numai pentru aceasta trebuie să-l prețuim și să-l săltăm la rangul care-i este destinat și care, pe noi cei de astăzi, nu ne poate decît implica într-o mai dreaptă valorificare a acestei grandioase opere și într-o mai intransigentă responsabilitate a propriilor noastre gesturi scriitoricești.

Gheorghe Suciu

inedit

VASILE VOICULESCU

Moldova veche, cerească

Ades visez Moldova, cea din demult, cerească,
Încinsă-n constelaţii de albe schituri sfinte,
Şi glorie străveche începe să lucească
Cu tainicii ei ctitori de-adinci aşezăminte.

Către Rarău atuncea îşi face jindul cale,
Te văd slujind la Rugul aprins, ca-ntr-o minune,
În aspra poezie a sihăstriei tale
Iluminată-n aur înalt de rugăciune.

1955 BUC.

Ciorna scrisorii pe care o publicăm prin bunăvoinţa unui membru al familiei Voiculescu este după toate probabilităţile scrisă pentru întreprinzătorul Antologiei poeţilor de azi, *Ion Pillat, şi se situează în perioada întocmirii acestei antologii. Calitatea acestei confesiuni scriitoriceşti ne-a îndemnat s-o aducem la cunoştinţă cititorului.*

Întrebarea neaşteptată cu care m-ai întîmpinat zilele trecute dacă am scris cîndva despre poezia mea, m-a surprins, ca pe un şcolar nepregătit. Iar cererea să-ţi pregătesc negreşit cîteva pagini pe care să le inserezi în antologie ai văzut bine m-a tulburat... Nu m-am gîndit niciodată la asta. Poate că n-am avut cine să mă stîrnească, sau din cine ştie ce defect de alcătuire. Dar insistenţa d-tale mi-a deşteptat păreri de rău. Dacă aş fi meditat însă măcar de cîteva ori în cursul carierei aş fi avut prilejul să mă contrazic de fiecare dată şi deci să mă completez. Aşa că tot ce aş fi cutezat să spun despre poezia mea în timp de mai bine de patruzeci de ani va rămîne pierdut, sau poate cîştigat. Azi cînd mă încercuesc atîtea îndoieli unde aş mai putea găsi îndrăsneala magnificelor formule proferate atunci odinioară cu cea mai senină siguranţă. Sînt asaltat de îndoieli şi d-ta ştii bine că îndoiala duce silit la schimbare, căutarea de noi forme, necontenit alte forme. Asta ar putea fi una din cheile ce s-ar potrivi – la descuierea neînţelesei desfăşurări, a poeziei mele –, de la bolovănoasele începuturi pînă la moile şi afectatele subţirimi de la sfîrşit cu pretenţii de rafinărie.

Dar dacă bagi bine de seamă aşa se petrece şi cu viaţa : necontenit se toceşte şi se mlădiază; şi la mine, gîndindu-mă acum după îndemnul d-ta viaţa şi poezie, din nefericire au curs strîns împletite. Şi asta ar fi o altă cheie pe care ţi-o pun în mînă.

Unii cred şi pare-mi-se şi d-ta că asta ar fi fost o abatere de la o (dreaptă originar) şi o decădere a poeziei mele. Celui ce priveşte orizontul i se pare că acolo departe cerul sleit a coborît la pămînt. Poetul însă ori în ce punct al vieţii s-ar afla are totdeauna de-asupra lui cerul poeziei sale boltit la zenit ori cît de jos s-ar părea celui ce-l privesc cum se duce tot mai în fund. Ştiu că asta nu e deajuns şi că nu-l ţine boltit sus mulţumirea de sine, nici acest cer încrederea poetului, ci numai calitatea (indescifrabil) a poeziei în sine. Simte cîteodată că poezia dacă nu ţi-e streină, e totuşi de dincolo de tine, dintr-un alt... Am crezut-o la început sacerdoţiu în slujba adevărului, că e zugrăvire a misterurilor. Apoi imagine şi m-am îmbătat de metafore. (indescifrabil) mi-am luat seama şi am socotit-o ca pe razele X penetrante prin care transparem carnea lumii şi vedem dincolo. În urmă am temut-o ca pe o rună magică cu care deschidem enigma creaţiei şi pipăim lucrul în sine. – Aş înclina acum să cred că mi-a fost însuş viaţa cu toate meandrele şi înfăţişările ei oricît de zilnice şi de neînsemnate şi cînd vom şti ce e viaţa, avem să descoperim şi tainele poeziei. Pînă atunci nu facem decît anatomie şi disecţie.

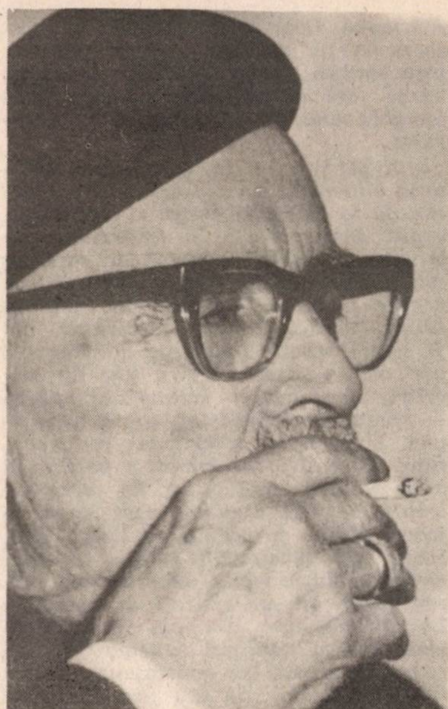
Pînă atunci, ori cît am medita-o şi am adînci-o nu ţi se pare şi d-tale că nu facem decît anatomie şi disecţie ? Sau poate mă înşel.

Nu erau mode ale vremii prin care treceam şi eu ci modificări organice ale spiritului, în simpla mea desfăşurare firească cu şubredele-i certitudini glorioasele-i incoherenţe, vastelei confuziuni...

●

V. Voiculescu manuscris scris cu creionul (ciornă) nesemnat, nedatat.

Pentru conformitate : R. Voiculescu

O NOAPTE DE MAI

Ningea cu petale în noaptea aceea...

Se ridicase deasupra orașului o lună imensă, incredibilă ca într-un îndelung premeditat decor. Misterios în pieptul micii coline, se decupau turnurile Mănăstirii Văcărești.

...Lăsasem departe voioșia, bine hrănită cu licori, de la Lido. Mai exact spus, evadasem dintre acei oameni, pasionați de paradoxuri, trecînd cu ușurință cuvîntul înaintea ideii, anulînd, între două sorbituri de whisky, oameni și cărți. Nu, nu era locul meu acolo! Judecățile asupra oamenilor m-au terorizat întotdeauna poate tocmai pentru că n-am putut nicicînd să mă grăbesc a le formula. Omul l-am asemănat întotdeauna ca un univers labirintic, gîndindu-l îndatorat nu numai certitudinii, ci și imprevizibilului. Și cînd faptele limpezi, m-au obligat să mă decid la o calificare a cuiva am făcut-o cu părerea de rău a celui deprins să creadă că mai importante sînt zilele ce vor urma din viața unui om decît cele ce s-au petrecut, bune sau rele.

Poate totuși nu aș fi plecat și m-aș fi lăsat asediat de muzica, surprinzător de liniștită, dacă... Dacă n-ar fi apărut, într-un comun costum popular, tînăra cîntăreață cu fața prelungă urmată de miinile scăpate din frîu ale unora, cîntărită negustorește de alții. Poate că nici nu era așa. Poate datorită stării mele de spirit eram gata să suspectez pe toată lumea de primitive porniri erotice. Ce importanță mai are! Cert este că la apariția tinerei cîntărețe, unul dintre comeseni a exclamat, privindu-mă:

— Parcă-i din Grigorescu!

L-am privit cu uimire, cu bucurie pe cel care aruncase replica, mi s-a părut admirativă, și pe care îl socotisem, pe nedrept, un citadin desensibilizat. Mă grăbisem, gîndeam, să cred într-o preatimpurie blazare a cunoscuților mei. Și, iată, că unul dintre ei, adresîndu-mi-se, făcea o asemenea constatare, contrazicîndu-mă.

— Asociația îmi pare mai mult decît firească!, l-am aprobat, încercînd să aduc discuția pe făgașul, oricum de preferat eternei ciopîrțiri de glorii...

— Da, — a adăugat același, strîngînd

ușor pleoapele, subțiindu-și privirile cu arta omului de lume și de nuanță — da, dar îi lipsește... carul cu boi!

Un hohot general s-a înălțat în preajmă-mi.

Apoi, cîntăreața, la care nu puteai să nu observi ovalul blînd al feței, și-a început repertoriul. Același, în fiecare seară. Cînta ușor artificial. Părea la un spectacol susținut într-o sală de vată. Pînă cînd, dintr-o dată, vocea s-a coborît parcă în adîncurile ființei și a scos de acolo sunete grave. O imita vizibil pe Maria Tănase, care a fost, fără îndoială, unul din geniile cîntecului nostru popular. Deși modelul era ușor detectabil, deși tragismul celei care a fost Marea Împărăteasă a cîntecului românesc era ușor trădat prin imposibilitatea, explicabilă, de a ajunge la tulburătoarele imprecații ale cunoscutului blestem („Cine iubește și lasă / Dumnezeu să-i dea pedeapsă“*), senzația de autentic nu era absentă. Semn că a-ți căuta sufletul pe cărările unui înaintaș de seamă nu echivalează cu o autocondamnare artistică. Evident, sînt împrejurări cînd a urma un maestru nu te așază într-o situație de epigonism subaltern.*

Am evocat-o, natural, în discuția ce a urmat pe cea care parcă surîdea trist dintre cuvintele tinerei cîntărețe. Vocea inegalabilă, unică a marii artiste s-ar fi putut întîlni, într-un chip ideal, cu nuanțele fără limită ale cuvîntului arghezian, am spus la un moment dat. De aici s-a declanșat în fond tot ce a urmat. Cineva a avut cutezanța crimei de neiertat a punerii sub semnul întrebării a creației argheziene, cu o revoltătoare nonșalanță. După ce a azvîrlit primitivele-i vorbe, s-a înclinat, concentrat, asupra paharului înalt, dialogînd prin paiul de orez cu băutura în care se îmbăiau două cuburi de gheață.

L-am privit îndelung, îngrijorat, întristat, tulburat. În fața celui mai nevinovat atentat la idolii mei literari, încerc întotdeauna o violentă senzație de durere fizică. L-am privit îndelung îngrijorat, compătimindu-l și, pretextînd un motiv oarecare, am plecat. Lăsîndu-i plăcerea de a mă forfeca în lipsă, mult și bine. M-am îndreptat spre Atheneul Român care trona, suveran al cetății, într-o atitudine de un luminos echilibru de icoană. Dintre frunzele nematurizate ale arborilor, domina parcă eternitatea statuia lui Eminescu. Doar la cîțiva pași de acest sacru spațiu al ideii cineva născuse, prin cuvinte, crima, cutezînd să arunce vorbe fără noimă către numele contemporanului, în viitorime, al Luceafărului.

Am pornit, mai întîi, ca într-o călătorie eliberatoare, cu mașina spre lacurile de la marginea orașului, spre Băneasa. Simțeam cum se transmitea volanului crisparea lăuntrică de care nu mă puteam desprinde. Plămînii de noapte și de zi ai metropolei respirau tihnit, tainic. Cît de captivante pot fi împrejurimile orașelor noaptea! Îi poți auzi — dacă duci cu tine din copilărie destăinuirile intime ale naturii — freamătul îndepărtat, șoptit al cîmpiei. Undeva, în stînga, din grîu, speriată de noapte s-a înălțat o pasăre. Și grîul vălurea lin, șoptitor. La marginea cerului, o stea aluneca încet, ca-ntr-o joacă, fără a fi văzută de lună. Apoi, toate acele sunete fără înțeles, armonizîndu-se după legile nescrise ale orizonturilor, într-un concert de inefabile. La un moment dat, am renunțat la identificarea mulțimii sunetelor și, învăluit în drumul lor onomatopeic, înălțîndu-se de jos, de sub fire de iarbă, de sub lutul întunecat, luîndu-și zborul, fără veste, ca o respirație ritualică, spre cîmpia stelelor, am auzit liniștea cotropindu-mă.

Cîmpia nu mai era departe și neliniștea nu mă mai însoțea ca pe un datornic.

Am revenit în oraș, i-am străbătut fără țel străzi necunoscute, căutînd ori vrînd să uit ceva! Într-un tîrziu, nu știu cum am ajuns lîngă turnurile Mănăstirii Văcărești, vegheate de luna imensă, incredibilă, decorativă. Știam, în dreapta, strada ce urca spre Casa Lui, spre Împărăția Marelui Meșter, pe care l-am divinizat de mult, din anii de liceu, cînd încă se mai auzeau în glasul profesorilor de literatură ecourile stingheritoare ale unui niciodată îndeajuns denunțat pamflet antiarghezian, (auzi, paradox!), invectivă fără noimă intrată de pe atunci într-o necesară putrefacție morală.

Acei ani de liceu, cînd Tudor Arghezi, marele nostru poet, nu fusese integrat manualelor școlare, dintr-o jenantă obtuzitate, definită ca atare puțin mai tîrziu. Prin repunerea în drepturile spirituale, de care cineva cercase să se atingă, fără spaima de neuitările posterității, s-a făcut un mare act de

justiție. Atentatul — ale cărui circumstanțe îmi par azi, fără interes — la unul din semețele piscuri ale simțirii românești prin verbe, metaforă și idee n-a putut decît, cel mult, înverșuna marele fluviu să-și urmeze calea pe matca ce și-o zidise prin efort genial și predestinare. Din toată platoșa de vorbe aruncate de un creion, înstrăinat vizibil de ideea de valoare națională, în ograda fără păreche a Meșterului, n-a mai rămas nimic. S-a reînălțat însă și continuă să se înalțe, dominatoare în conștiința românească și universală, opera Meșterului, a celui ce a știut să adune în trupul versului, în imprevizibilul destin al frazei, fulgerările cuvîntului, împerechindu-le cu mînă de bijutier, iscînd cuvinte potrivite, inegalabile monumente ale expresiei literare.

Era tîrziu. M-am îndreptat către Cetatea Mărțișorului. Casa undeva, la capătul livezii, nimbată de lumina lunii, își visa amintirile. Pomii, pe trunchiul cărora Meșterul își purtase palmele, cu aceeași gingașă afecțiune cu care înconjurase cuvintele, într-o unică adorație, își legănau lin ramurile încărcate de flori albe.

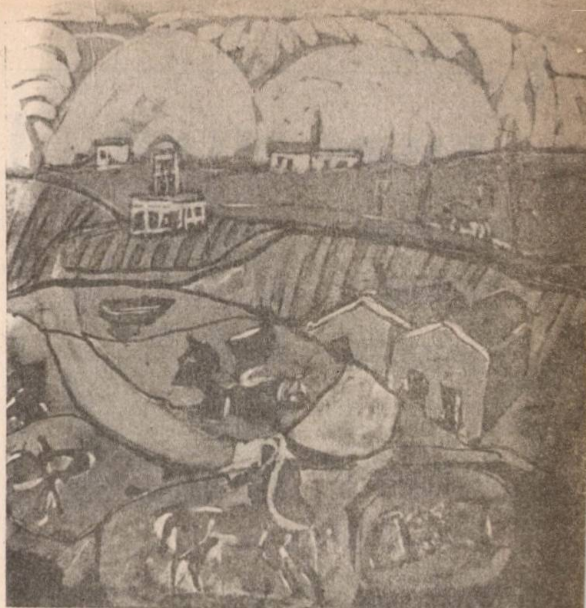
Pe aici, prin această livadă, cu pomi vîrstnici acum, tineri altădată, și-a scris Tudor Arghezi, o parte din viață. Multe nu se mai aud acum, aici... Nici pasul ușor al Domniței care, de multă vreme, suferă în cartea poetului. Nici monotonul imn al visării. Nici pașii cutezători ai neastîmpăratului Zdreanță, care și-a ridicat, cu dezinvoltură spre lume, mirificii lui ochi de faianță.

S-au dus toate...

Și au rămas toate...

În tihna aleii, iarba, călcată arare de pași, dormea într-o vegetală împăcare. Știam, undeva, sub scutul pomilor, îngemănate, cele două semne lăsate privirilor pentru a spune că acolo odihnește cel ce a trudit cu har rodnic pe ogorul cuvîntului și al gîndului, alături de legendara Doamnă Paraschiva, scoborîtoare din plaiurile Moldovei către inima Poetului.

...L-am văzut pe Tudor Arghezi îndeaproape în cîteva rînduri, în prilejuri, în genere, festive. L-am privit cu îndelungă sfială și am avut întotdeauna sentimentul că — dacă s-ar fi ivit ocazia — mi-ar fi fost greu să îngemăn cuvintele potrivite pentru a-mi exprima admirația întreagă. Nu odată, pe cînd trăia poetul, mi-am oprit pașii în preajma Mărțișorului, ducîndu-mi numai privirile pînă-n ferestrele Mărțișorului, purtîndu-le cu sfială spre locurile unde vorbele se supuneau unei alchimii ce vor uimi și lumina fără contenire.

Ulei de Ilie Boca

Peste tihna nopții, a trecut ușor o briză primăvăratecă. Copacii au început să-și legene, sub lună, ramurile sărbătorite-n petale. O ploaie albă, rotitoare — zbor de fluturi liliputani — a animat livada.

Trecea prin toate un duh de etern și, n-ar fi fost de necrezut, dacă s-ar fi întîmplat să-l văd pășind agale, cu pasul măsurat și gospodar, pe însuși poetul ; întregind acest miracol al anotimpurilor cărora el a știut să le fie oaspete pînă-n adîncuri și să le dea din viața Lui viață Pentru Totdeauna. Hotărîndu-le, netrecătoare.

Da, sînt singur, am văzut în acea noapte de mai cum pomii, scuturîndu-se lin de petale, scriau cu frazele lor de flori albe, un poem veșnic pentru Poetul ce i-a odrăslit către Viață ca pe niște ființe.

Atunci, abia atunci cred a fi înțeles mai exact celebrele cuvinte, ivite din însăși pana maestrului, despre Cetatea de poezie și visare a Mărțișorului :

„Mărțișorul e patria literaturii mele (...) Pentru mine, Mărțișorul e un lucru de neuitat. Cred că acolo mi s-a plămădit cerneala și mi-a înviat oarecum condeiul".

Drumul mare al orașului m-a aflat însoțit, astfel, cu liniștea certitudinilor.

Nicolae Dragoș

PAGINI UITATE

SADOVEANU DESPRE CARAGIALE

Articolul poartă titlul Omagiu *şi a fost publicat în ziarul* Opinia *din Iaşi (nr. 1506 din 31 ianuarie 1912).*

OMAGIU

Marele nostru Caragiale va privi spre cei ce voiesc a-l sărbători cu un zîmbet ironic ; cu toate acestea, e bine aşa. Scriitorul acesta şi-a închinat viaţa artei lui şi, cum îmi spunea zilele trecute un prieten, e unul dintre puţinii minuitori de condei care au dat dovadă de probitate desăvîrşită în cariera lor artistică. Grija excesivă pentru tot ce ieşea de pe masa lui de lucru şi faptul că n-a împărţit niciodată laude de complezenţă ori dezaprobări dovedesc aceasta cu prisos.

Eu n-am apucat vremea cînd se tipărea Moftul român. Cei ce-l citeau însă atuncea îmi spuneau cu cîtă nerăbdare aşteptau ziua apariţiei şi cum se duceau dimineaţa la poştă ca să poată smulge foaia din pachetul abia desfăcut. Eu îmi aduc aminte că făceam acelaşi lucru pe vremea foilor lui Caragiale de la Universul, a celebrelor bucăţi adunate apoi în volumul Momente. Ce deliciu intelectual erau, pentru noi liceenii, schiţele lui Caragiale ! Eram cîţiva entuziaşti care umblam cu bucata din prieten în prieten citind-o ziua toată.

Nu mai vorbesc de Conu Leonida faţă cu reacţiunea, de Scrisoarea pierdută şi Noaptea furtunoasă. Le-am văzut de atîtea ori şi mi-au procurat atîta plăcere ! Şi-mi pare rău că nu le pot vedea şi cei mai tineri decît mine, pe scena teatrului nostru ieşean. Pentru nemulţumirile îndurate de Caragiale în trecut, nu sîntem vinovaţi nici noi cei de azi, nici cei ce vin după noi. Aş fi vrut să-l cunosc pe Caragiale. Acum însă scriitorul nu mai locuieşte în ţară. Aş fi vrut să-l cunosc pe acel Caragiale plin de vervă neistovită, de trăsături de spirit, de observaţii originale, pe acel causeur fără pereche de care mi-au vorbit cei care-l cunosc, pe acel vorbitor minunat care uneori întrece pe scriitor...

Nu l-am cunoscut de aproape. L-am admirat de departe, căci fac parte dintre acei cititori care-şi iubesc mult scriitorii şi dintre acei scriitori care-şi preţuiesc înaintaşii.

Poate faţă de admiraţia mea, Caragiale ar fi rămas şi puţin încurcat. Fac parte dintr-o generaţie nouă de scriitori — şi Caragiale a scris undeva că cei tineri, care scriu azi, nu ştiu ortografia şi punctuaţia... Poate a fost nedrept — mulţi dintre noi cei tineri o ştim sigur asta ; totuşi ne rămîne încă foarte mult de învăţat de la un înaintaş ca el...

Aş fi vrut să-l cunosc de-aproape pe scriitor ; astăzi aş fi avut prilejul să vorbesc mai mult şi mai bine poate de artistul pe care cu toţi îl sărbătorim. Totuşi, şi-aşa de departe, mi-am alcătuit un Caragiale al meu, pe care-l preţuiesc, îl stimez şi-l iubesc...

M. SADOVEANU

Un veritabil contemporan

BOGDAN PETRICEICU HAŞDEU

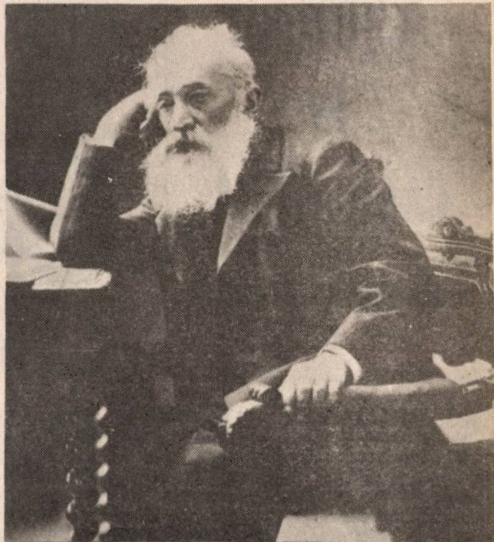
Personalitate marcantă a culturii româneşti din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, B. P. Haşdeu ne compare astăzi — în faţa exploziei informaţionale a secolului nostru, a plurivalenţei interdisciplinare şi a ritmului lansării de modele pentru a fi abandonate înainte de împlinirea lor — ca un veritabil contemporan. Avînd intuiţia geniului său, cu o inteligenţă speculativă ieşită din comun şi o putere de muncă ciclopică, el îşi va însuşi repede cunoştinţele de bază ale ştiinţelor vremii, devenind curînd un „gînditor de spaimă" — cum îl va caracteriza G. Călinescu — uimind prin disponibilitatea abandonării unor domenii diverse, de la poezie la economie şi drept, filologie şi istorie, folcloristică şi filozofie, astronomie şi arhitectură. Opera sa, pentru a putea fi cuprinsă sintetic, trebuie privită de la o anume distanţă. Cineva o asemăna cu formaţiunile geologice, cu piscuri înalte săgetînd cerul, dar şi cu genuni picloase, impenetrabile. B. P. Haşdeu construia pe o scară colosală şi cititorul neavizat se poate rătăci în hăţişurile erudiţiei sau în varietatea modalităţilor de abordare. Obsedat de ideea originalităţii, scriitorul va încălca regulile şi domeniile genurilor şi speciilor tradiţionale din pornirea firească de a merge „pe căi nebătute". Drama romantică Răzvan şi Vidra este subintitulată „poem dramatic", proza Duduca Mamuca pendulează între romanul de moravuri şi povestirea de tip feudal, baladele sale (una „în genul lui Schiller") nu are nimic comun cu specia cunoscută, fiind pamflete politice versificate. Un alt pamflet, Complotul bubei, urmează îndeaproape descrierea unei răscoale a leprozilor din cartea Economia politică a evului mediu a italianului Luigi Cibrario. În Răposatul postelnic voia să cunoască tragedia antică cu drama shakespeariană. Unele scrieri sînt foarte greu de clasificat, cum e cazul cu Ion vodă cel Cumplit, socotit de unii roman istoric, iar de alţii istorie romanţată. În fine, un articol critic, Sonata la Krentzer, are numai ca pretext romanul lui Tolstoi, în esenţă avînd valenţele unei proze fantastice. Relieful operei hasdeene este de-a dreptul uluitor. Numai cine se încumetă s-o străbată va savura deplin deliciile paginii savantului. Unii au vorbit de enciclopedismul său, alţii de amprenta pozitivismului. Fără a nega anume trăsături ale veacului, trebuie să observăm că pozitiviştii erau preocupaţi de clasificarea ştiinţelor, pe cînd Haşdeu, dimpotrivă, ţindea către o aglutinare a lor scoţînd efecte neaşteptate din arta secretă a dozajului fin, alchimistic. De altfel, el respinsese de plano filozofia lui Auguste Comte. Drept urmare, Arhiva istorică a României, cuprinzînd documente publicate după o tehnică proprie,

poate constitui o lectură posibilă şi azi, nu atît prin valoarea lor ştiinţifică indisolubilă, cît prin aventura investigaţiei. Afirmaţia unui celebru scriitor cum că Istoria critică a românilor dă, în ordinea intelectului, aceleaşi emoţii epice ca şi Contele de Monte-Cristo nu trebuie să ni se pară o butadă, ea indicînd pecetea haşdeeană de plasticizare a ideilor şi filozofia istoriei inclusă, fuzionarea lor într-un turlin de imagini, uneori halucinante.

Opera sa atît de diversă a fost cînd negată cu violenţă, cînd îmbrăţişată frenetic. Polemist de temut, marele cărturar a desfăşurat o activitate prodigioasă de gazetar — îndeosebi în propriile sale periodice („Traian", Columna lui Traian", „Revista nouă") apărîndu-şi ideile politice (totdeauna democratice), literare şi ştiinţifice, în campanii de presă răsunătoare, dar şi prin farsa măruntă, şicanatoare. Sînt binecunoscute „păcălelile" versificate trase adversarilor de la Junimea. „Omul fragment" — cum a fost denumit în diviziune — simţea mereu nevoia să sublinieze totalul, unitatea operei sale. Atît de departe ducea această idee încît în Cugetări testamentare, publicate postum, susţinea că lucrările sale să fie editate şi considerate critic nu izolat, ci împreună cu creaţia bunicului Tadeu, a tatălui Alexandru şi a fiicei sale Iulia.

Invocarea familiei are, desigur, o anume importanţă în definirea personalităţii scriitorului, subliniindu-se contribuţia Hasdeilor la viaţa spirituală a ţării. Toţi au fost patrioţi înflăcăraţi, tatăl său fiind în legătură cu mişcarea culturală naţională de la „Dacia literară". Formativ, tînărul B. P. Haşdeu, născut la 26 februarie 1838, va folosi mai mult biblioteca tatălui, în atmosfera intelectuală de acasă, decît învăţătura regulată a şcolilor, cum se poate deduce din jurnal. Dar există şi o explicaţie endosmotică care ne va conduce la definirea mai clară a trăirilor interioare ale omului ce simţise nevoia să-şi schimbe numele adevărat Tadeu în Bogdan (o poezie a sa este intitulată Bogdan intemeietorul) şi să adauge identităţii sale numele lui Petriceicu-vodă. Un exeget al operei haşdeene, I. C. Chiţimia, releva existenţa unui lanţ de „crize" în familia ce-şi căuta originile încă în secolul al XV-lea. Rătăciri şi dispersări pe pămînt străin, croiri şi spargeri de vise şi idealuri, încercări izbutite şi neizbutite, toate s-au adunat, într-o mare fierbere şi forţă „haotică", în sufletul şi personalitatea lui B. P. Haşdeu. Conştiinţa sa naţională va fi percutată permanent de tensiunile familiei sale fără voie deştărate, întruchipînd, în fond, conştiinţa oricărui român oprimat de jugul străin al oricărui imperiu. Pentru a-şi împlini menirea, va trece în 1857 Prutul, rupînd paşaportul ţarist, faptă pentru care va fi condamnat şi desmoştenit, fiind urmărit multă vreme, pentru a fi arestat de ohrana imperială, urîtă de toţi democraţii ruşi. Biografia sa ulterioară nu se va desfăşura fără „accidente" : lipsa oricărui mijloc de subzistenţă în afara blazonului de „prince", destituiri din funcţii, pierderea unicei sale fiice, autoclaustrarea în castelul de la Cîmpina. Savantul de renume european B. P. Haşdeu, membru al mai multor academii, fondator al filologiei moderne la noi, deschizător de drumuri în lingvistică, orientalistică, slavistică, filozof şi literat, se stinge uitat de toţi în 25 august 1907, încercînd penibil să doneze puţinul cît agonisise întîi Academiei Române, apoi prinţului Ferdinand şi, pînă la urmă, îngrijitoarei sale Maria.

În nişte pagini din prima tinereţe, cuprinzînd unele meditaţii în marginea operei lui Giambattista Vico, B. P. Haşdeu îşi pune pentru prima oară problema originilor, întîi ale omenirii (Primul cuvînt al omului), apoi în istorie, urmărind, pe baza unor balade din colecţia lui V. Alecsandri, reminiscenţe dacice. Studiul de mai tîrziu, Pierit-au dacii ?, vine să întregească aceste preocupări ce va stărui multă vreme, cu dezvoltări în cursurile sale universitare, dar şi în Istoria critică a românilor şi chiar în lucrarea sa filozofică capitală, Cuvinte din

bătrîni, unde revine la Vico, extrăgînd sîmburele ei raţional, ideea evoluţiei.

Indiferent de această componentă culturală, pe care am putea-o îmbogăţi cu numele unui Herder, Nibuhr, Wolf, exegeţii operei lui B. P. Haşdeu sînt unanimi în a recunoaşte că atracţia faţă de zorii civilizaţiei omeneşti nu s-ar fi transformat în pasiune fără o cauză de conştiinţă interioară. Ultimul şi cel mai valoros vlăstar al unui complex arbore genealogic vine parcă să compenseze apropiata extincţie a neamului haşdeilor printr-o strălucire deosebită. Să ne reamintim de magistrala caracterizare a lui N. Iorga : „cînd nu putea lumina, orbea prin scăpărarea ideilor... Chiar biruit în faţa lumii, el îşi înconjura retragerea de o strălucire meşteşugită care silea ochii să se închidă". Tudor Vianu crede că B. P. Haşdeu depăşeşte cu mult cadrele romantismului românesc tocmai prin acea „anatomie a suferinţelor" în genul lui Caravaggio, afişată în prezenţa primului său volum de poezii. Mircea Zaciu se întreabă însă dacă „nu cumva duritatea programatică ascunde în fond spaima nemărturisită a unei mari singurătăţi ? Şi nu e sarcasmul o platoşă sentimentală disimulînd tactica defensivă, de autoapărare ?" „Familia Hâjdeilor — zice G. Călinescu — sugerează ceva din haosul scitic".

Valorile ostentaţiei şi ale aparenţei — cum se exprima un estetician francez (Marcel Raymond) — sau însemnele unor forme decăzute, cum ar fi artificiul, poza, redondanţa (un manierism suigeneris) sînt propulsori ale aceleiaşi sfîşieri lăuntrice. Spectacularul exterior, strălucirea minţii sale sînt reflexe ale unui spectacol interior, de permanent accident al conştiinţei.

Dar aceste ireconciliabile porniri antagonice ar fi trăsături ale plurivalenţei omului modern, ceea ce constituie încă o bază pentru considerarea marelui B. P. Haşdeu ca pe un contemporan al nostru iar opera sa ştiinţifică şi literară ca depăşind cu mult cadrele scientiste ale secolului său.

Stancu Ilin

SCRIITORII ÎN CARICATURĂ

– În secolul trecut –

Cei mai renumiţi caricaturişti pe care i-am avut în secolul trecut au fost Constantin Jiquidi şi N. Petrescu. Aceştia s-au ocupat cu precădere de scriitorii mari ai timpului, pe care i-au prezentat în ziarele bucureştene şi în revistele literare sub diferite aspecte, cu tîlcuri (şi ticuri) legate de activitatea lor ; fie scriitoricească, fie, acolo unde era cazul, de cea politică. Jiquidi şi-a publicat cele mai reuşite caricaturi intr-o serie de albume, apărute între anii 1888—1897. Alegem 10 dintre acestea, pe care vi le prezentăm cu legendele respective, neindicate de autor, dar subînţelese din semnele „instantaneelor" :

1. VASILE ALECSANDRI, în albumul apărut cu data : septembrie 1888. Bardul trage la manivela „Fîntînei Blanduziei", piesă care i se joacă la Teatrul Naţional din Bucureşti încă din anul 1879 (premiera a fost la 22 martie 1879).

2. B. P. HASDEU, în anul 1888, cu primele două volume (din cele patru cîte vor fi pînă în anul 1898) ale vastului său dicţionar al limbii române „Etymologicum Magnum Romaniae", pentru care a obţinut premiul Academiei.

3. TITU MAIORESCU, ministru al Cultelor şi ad-interim la Domenii (numit la 23 martie 1888) are gata pregătit programul de lucru.

4. MIHAIL KOGĂLNICEANU, care nu mai face politică de şapte ani, invită (prin pana „poetului" Jiquidi) : „Voi toţi bărbaţi politici / Al căror glas în public e stins, fără ecou / Veniţi cole-n muzeu-mi, plini gîrbovi de păcate / Ca să vă scot la lume rafistolaţi din nou".

5. BARBU ŞTEFĂNESCU-DELAVRANCEA, tînărul autor al volumelor de nuvele de mare succes „Sultănica" şi „Trubadurul", face primele exerciţii de oratorie, în faţa prietenului său, Anastasie Stolojan, fostul ministru al agriculturii. În 1888 Delavrancea avea treizeci de ani, purta prima barbă şi primele mustăţi — dar nu şi prima lavalieră, acest amănunt vestimentar fiindu-i drag încă din anul 1878, cînd debutase cu volumul de versuri „Poiana Lungă".

6. I. L. CARAGIALE a ieşit din redacţia ziarului „Epoca literară" şi trece la Capşa, cu mapa plină de manuscrise, gata de publicat. Datarea caricaturii : 1896.

Printre revistele literare mai de seamă apărute la Bucureşti în ultimul deceniu al secolului trecut s-a aflat şi săptămînalul „Pagini literare", la care au colaborat mulţi dintre fruntaşii scrisului românesc din vremea aceea : George Coşbuc, Mihail Sadoveanu, I. L. Caragiale, Cincinat Pavelescu, Dimitrie Anghel, Jean Bart, V. A. Urechia, Sofia Nădejde şi alţii. Pe prima pagină a fiecărui număr (revista a apărut de la 21 ianuarie 1899 şi pînă la 30 aprilie 1900), redacţia pre-

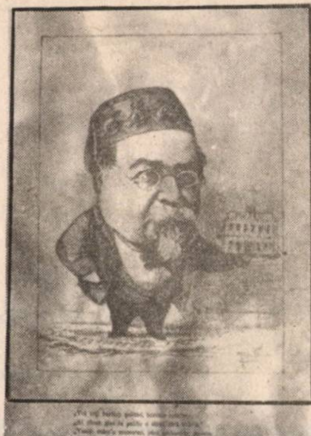
NICOLAE IORGA

„Domnul Gherea găteşte bine"

zenta cititorilor cîte o caricatură cu „scene" din viaţa şi activitatea profesională a marilor scriitori. Cele mai reuşite dintre aceste caricaturi au fost realizate de cunoscutul desenator N. Petrescu-Găină, care făcea parte din „Gruparea intelectualilor" condusă de poetul Alexandru Macedonski. Reproducem cîteva, cu explicaţiile date de autor şi cu completările noastre :

7. NICOLAE IORGA este cel mai tînăr dintre „eroii zilei". Are 28 de ani. Este profesor universitar şi membru corespondent al Academiei Române ; dar faţă de pregătirea pe care o are şi de lucrările publicate, nu se declară mulţumit numai cu atît. Va lupta deci — pînă în 1910 — ca să fie ales membru activ al Academiei. Cunoscînd mentalitatea celor care-i împiedecau ascensiunea acestui tînăr savant, desenatorul Petrescu-Găină îşi intitulează caricatura : „Lupta cu morile de vînt" şi o publică în „Pagini literare" în luna mai 1899.

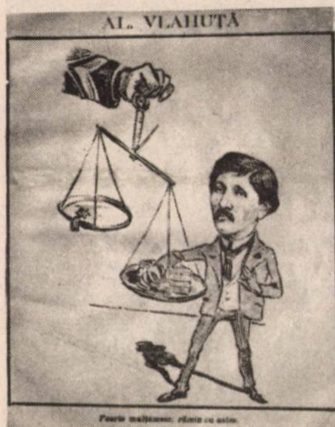
8. C. DOBROGEANU-GHEREA comentează în presa literară lecţiile de istorie ale lui Titu Maiorescu, dînd ocazie desenatorului să afirme că „Domnul Gherea găteşte bine" — după cum se vede în caricatură (Maiorescu pe masa de „disecţie").

9. ALEXANDRU VLAHUŢĂ. În 1888 a fost respins de Academia Română la premiere pentru opera sa literară. Apoi a fost ales membru corespondent al acestei înalte instituţii culturale, în 1893. Dar pentru că n-a uitat respingerea de la premiere, Coşbuc refuză titlul de academician, iar şase ani mai tîrziu — în 1899 — se va dezinteresa de obţinerea unei decoraţii. Iată-l în caricatură : „Foarte mulţumesc, rămîn cu astea". Preferă deci „greutatea" cărţilor sale în locul unei decoraţii uşoare.

10. DUILIU ZAMFIRESCU, deşi are numai 42 de ani, şi-a întregit considerabil opera, cu tomurile publicate ; iată-l deci „înhămat" la grelele sale scrieri.

11. ALEXANDRU MACEDONSKI n-a întemeiat numai revista „Literatorul" (în 1980), ci şi „Gruparea intelectualilor" care, în 1900, era în plină activitate. N. Petrescu ne transmite imaginea unei şedinţe a acestei grupări, în care vedem (stînga, de jos în sus) : pictorul Vermont, Al. Bogdan-Piteşti, pictorul Luchian, apoi (în centru) : Mircea Demetriad, avînd în stînga sa pe Macedonski (cel cu joben) şi, în dreapta acestuia, sus : A. Obedenaru şi Camil Demetrescu, iar în stînga, D. Karnabat. Ultimul din dreapta, jos : caricaturistul N. Petrescu-Găină.

Ion Munteanu

Tudor Arghezi

INEDIT

* * *

Pe drum în luncă înalt mi-a căzut de-a dura
De sus, o căprioară sîngerîndu-i gura.
Dintre răchiţi suna biruitor
Viteaza bucurie a unui vînător.
Îngenunchiat la căprioară
Aşi fi-ncercat s-o scap şi să nu moară
Zbătîndu-se in sînge,
Văzui în ochii ei că plînge.
Om care uiţi de-nvăţăminte,
Nu mai ţi-s lacrimile sfinte
Şi sîngele divin ?
Nu ştii că sîngele şi lacrimile se adună
Şi intră-ntre păcate împreună ?
Ele lovesc prin duh, pe neştiute.
Cînd ai să zaci bolnavule pe ducă
Şi frigurile morţii te apucă.
Nu te-ntreba în ceasul amărît
Ce vină ai ?
Ai omorît !

1963

DULA

Trăind o viaţă răspîndită în universul unei gospodării, o reducere a universului mereu ignorat, ca într-o planetă personală, izolată în atmosfera ei, eşti zilnic solicitat de o problemă şi încercat de o suferinţă. Viaţa frumoasă, e continuă durere. În zilele tale, care se sting treptat, consumate ca luminările unui policandru se intercalează destinul fiecărui om al tău şi animal, înfăşurat în individualitatea hotarelor lui mărginite de centura de netrecut a permanentului mister.

Astăzi, tragedie aproape săptămînală, se repetă cu căţeaua Dula. Inteligentă, fină, politicoasă şi sentimentală. În blana ei gălbuie cu botul de vulpe, ochii ei galbeni, aşezaţi chinezeşte, pîlpîie ca două candele de aur. I-a ieşit în coadă o erupţie care s-a întins repede spre vîrf şi două zile medicamentele i-au fost inutile. A treia zi, căutînd-o s-o ducem la un veterinar, vedem că a dispărut. Era sentinela neîntreruptă a casei noastre, păzită de cinci cîini. Am cercetat magaziile şi tufişurile, gropile, coteţele, în deşert. Am văzut-o ultima dată ieri, umilită, cocoşată mergînd să-şi găsească umbră şi răcoare. O zi hotărăşte de o viaţă : azi, am fi scăpat-o, şi tocmai azi a fugit şi s-a ascuns, ca toţi cîinii urmăriţi de moarte.

Acum doi ani, era iarnă şi-am dat în coteţul găinilor de un ghem de lînă simpatic, un bursuc. El s-a făcut frumoasa Dula de mai tîrziu, pierită pentru totdeauna.

Zi cu zi inima adună şi se împovărează.

Luni, 17 iulie 1950.

Patriei

Îţi sărut mîna, Doamna mea frumoasă, —
Genunchiu-mi cade-n cel mai nobil lut, —
Pe care-l simt că sînt şi mi-l sărut
Ca pe o dulce sare luminoasă.

Sărutu-ţi mîna, Doamna mea deplină,
Sfinţită mult de lacrimi şi sudori,
Ca să exişti, să dăinui, să nu mori,
Bătrînă, sfîntă, insulă latină.

Sărut profund căuşul palmei tale
În care m-ai crescut frumos, de prunc,
Nu-i fir de praf din trupul tău s-arunc
În apa vremii, stînd să ne prăvale.

Nu-i fir de praf pe care nu-l sărut
Din trupul tău pe care-l scurmă vîntul ;
Ca să te laud am numai cuvîntul ;
Văzut, iubit, cuprins şi cunoscut.

TEODOR PÎCĂ

Mariei mele

Cum aş putea să-ţi mai dedic poezii,
Cînd tu chiar, însăţi, eşti poezie ?
Cîte-ncîlceli de vorbe-ar fi să fie,
Care să-ncuibe scumpele-ţi magii ?

Cînd luneci lunecoasă pe asprimi
Şi-n vorbă dulce mă îmbii la masă,
Cu-ntreaga ta făptură luminoasă
Cadenţa sacră-a iambilor reprimi.

Mi-e mai uşor să rag ori să nechez,
Să dau tacîmul vorbelor alături
Dar tu-n priviri mă-nvălui şi mă-mpături
Şi-atunci eu nu mai pot, nu mai cutez.

Cum dumnezeu să-ţi scriu poezii
Care să-ncuibe bunele-ţi magii ?
Cîte-ncîlceli de vorbe-ar fi să fie,
Cînd tu chiar, însăţi, eşti poezie ?!

Da!

Cîtă blîndeţe pot avea-n cuvînt ?
Numai atîta cît un dulce vînt
Pe pielea copilandrei, doar un slip,
Adulmecînd cu deştele-n nisip,
Ca o idee căutîndu-şi chip.

Ferice fie toţi aceia ce
Abstracţie pot face de orice, —
Mai fericit eu, propriul meu amic,
Cel care nu lipseşte din nimic.
Mai fericit eu, care, deopotrivă,
Văd îngerul din drac
în perspectivă,
Făcîndu-mi planuri pe ascuns, ca hoţii,
Spre cînd vom fi mai fericiţi cu toţii.

Drept care trag o bidinea pe ţară,
Zugrav eroic culcuşind să moară,
Şi peste alb din păr de bidinea
Cu sînge viu
majusculez cu DA !

Liberul arbitru
(Sonet)

Şi cum treceam pe malurile caste,
Din val uşor spumat am priceput
Că mă-mbia s-o iau de la-nceput
O dimineaţă-a unei zile faste.

La dreapta însorea smarald limbut
Şi-un tremur de mătase-n temple vaste ;
În stînga — furii reci, iconoclaste,
Deliciul roş : coşmarele de lut.

Mă-mbolnăveau şi mă chemau să viu.
Era devreme. Poate prea tîrziu.

Să le sărut curat. Să le sugrum.
Găoacea proastă s-o despic. Acum.
El nu m-a ajutat. Dormea buştean,
Făţarnicul, stăpînul Buridan.

Era fantastic...

Era fantastic cerul, ca o perlă,
Cu ape de sidef şi uneori
Cu dulci coline, ca atunci cînd mori
Şi-n suflet, proastă, uguie o mierlă.

Era fantastic cerul ca acum,
Cînd amurgeşte peste-un vraf de ţară,
Cînd mă uimeşte-adînc întiia oară,
Ca un fantastic început de drum.

Prea sînt copil al cerului fantast,
Prea peste tot mă simt la mine-acasă,
Prea am nevastă blîndă şi frumoasă,
Să nu-i fiu credincios, să n-o adast.

GRIGORE HAGIU

parcă se-arată un pom o pădure

îţi muţi faţa
de la oraşul de piatră
peste cîmpia noroasă
îndelung nemişcată

parcă se-arată
un pom o pădure
înaltă menire
picură fier de secure

chiar şi de iarbă
sufletul pînă la urmă
se poate ascute

lemnul coasei
cu apa se umflă
în bute

ziua întreagă bezmetic uitat

linişte de tot
pe pămînt
la ore egale
măr putred căzînd

crapă măselele
de singurătate
sînt fără cuvînt
scriu cu braţele toate

ziua întreagă
bezmetic uitat
cu cabluri improvizate

am umblat pe cîmpuri
să-mi trag lumină
de la şinele căii ferate

sau aşa bunăoară

miroase a hoit
ce dacă e vară
o fi căzut bolnavă
prin grădini vreo cioară

o fi scăpat uliul
din menghina lui de gheară
vreo pasăre vreo ciozvîrtă
grea din cale afară

sau aşa
bunăoară
să se moară
în căldura grozavă
pe neştiutelea
începînd de la subsuoară

cum vine somnul şi te duce

cum vine somnul
o impuşcătură
nu lasă fum
nu lasă zgură

retează fără s-o mai spună
vorbire-a fost destulă
mai trebuie-ntre lumi
şi-o muşcătură

de la un pîntece
la altul
mult mai mare

cum vine somnul
şi te duce
fără îndurare

Desen de Florin Pucă

plînge încet în monotonie

plouă nu plouă
aşteptare tîrzie
susură tîmpla
ceaţă alburie

totul iarăşi
precum o să fie
împietrind secunda
în devălmăşie

sperietoare de ciori
cămăşuica mamei
pe stîlpul din vie

plînge încet
fără de braţe
în monotonie

şi nu ai unde niciunde

s-au tăiat toate legăturile
de la lumini de la sunete
suflete suflete
măre adună-te

ceva teribil
trebuie să se-ntîmple
la capătul
chiar acestor secunde

şi nu ai unde
niciunde
ascunde

la masa cu lampă
se văd lucrurile
tot mai mărunte

subt învelitoare cu husa trasă

pentru fiecare lucru
se găseşte o cuvertură
o pînză un pled
un ascunziş incert

în albe cearşafuri
te-nfăşori încet
peste picioare şi braţe
faţă şi piept

pînă şi dinţosul
fierăstrău mecanic
noaptea cutează

subt învelitoare
pare un tun
cu husa trasă

nu scapă nimeni nimenea mai strigă

tot adunăm în jurul nostru
un fel de slin de-ngreţoşare
oricît ne-am răzui de pietre
de aerul din depărtare

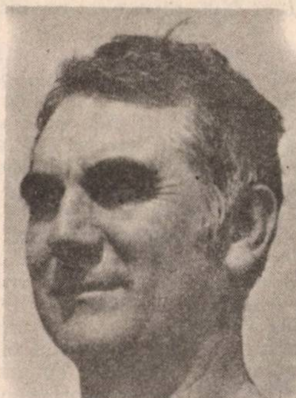
nu nu nici intr-un fel
nu nu nicicum nu e scăpare
tot amînînd pînă ajungem
cumplita ultimă duhoare

nu scapă nimeni
nimenea mai strigă
nu nu de pretutindenea
strigare

la fel să fie oare
chiar şi cu trupurile
de privighetoare

PLÎNSUL OILOR

D. R. POPESCU

Mioara să nu le spună oilor nimic despre omor, asta e rugămintea ciobanului. Să nu le vorbească despre moarte, despre moartea lui. Vrea să le cruțe. Să-l creadă veșnic viu? Să nu le otrăvească viața moartea lui? Să se simtă mereu în siguranță, avînd un stăpîn ca el, viu și bun? Să le spună că s-a însurat, oilor, Mioara, oaia năzdrăvană. Deci suratelor ei, ea să le ascundă adevărul. Că el s-a însurat, să le spună. Munții au fost preoții lui la nuntă. Munții mari, preoți lui i-au fost, la nunta lui. Munții pe care ele îi cunosc? Brazii, păltinașii — i-au fost nuntași. Și oile trăiesc în lumea înaltă a munților, cunosc brazii, soarele și luna...

Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai se cobor la vale din munte trei turme de miei, cu trei ciobănei. Sînt ei, ciobăneii, niște neinițiați în ale ciobăniei, și moartea celui moldovan să nu fie decît o probă a inițierii în tainele ciobănitului? O probă a maturității? O investire? El e într-adevăr tînăr, fețișoara lui e ca spuma laptelui, mustăcioara lui e doar un puf galben ca spicul grîului. Dar de ce Mioara să-i spună mamei sale că el s-a însurat c-o fată de crai, pe-o gură de rai? Unde adică? Nu tot pe gura de rai pe care coborîseră la vale din munte? Deci nunta avea loc în zona aceluiași picior de plai? Oilor Mioara să le spună că la nunta lui soarele și luna i-au ținut cununa, că munții i-au fost preoți mari, că brazii... dar măicuței sale să nu-i spună că la nunta lui a avut nuntași brazi și păltinași, c-a avut preoți munți mari, păsări lăutari... Să-i spună măicuței doar că s-a însurat c-o fată de crai, simplu.

Ion Diaconu vede în Miorița „un rest de poezie păgînă cu elemente naturiste reale, înfățișînd împreunarea sufletului ciobănesc cu imensitatea cosmică". Deci ar fi vorba de un soi de protocreștinism, nu de o înfrățire cu Dumnezeu, prin moarte, a ciobanului, ci cu natura. Diaconu crede că Moldovanul nostru ciobănel vizează „eliberarea existenței pămîntești nu în religie, ci în natură".

Michelet acuzase balada de pesimism, spunînd că omul nu luptă împotriva morții, că o privește cu seninătate pe această regină, mireasă a lumii, și săvîrșește, fără să murmure, nunta. „Abia ieșit din natură, dulce i se pare deja să se reintoarcă în sînul ei, conchide Jules Michelet.

Brăiloiu ne vorbește despre nunțile postume ale unor ciobani neînsurați, care să ușureze ajungerea sufletului celui răposat în „țară fără de milă". (Acolo să-și găsească hodină și să nu mai vină înapoi, moroi).

Formidabil e acest Moldovan: „Oiță bîrsană, îi spune Mioarei, de ești năzdrăvană, și de-o fi să mor în cîmp cu mohor...". De i-o veni ziua să moară, de-o veni vremea să moară, sau să fie omorît, ea să le spună lui vrîncean și lui ungurean unde *să-l îngroape*, aici pe aproape, în dosul stînii... E un lucru colosal: să le transmiți posibililor tăi ucigași o dorință, o rugăminte: unde să te îngroape! Deci el îi înfruntă cu moartea lui, lăsîndu-se la o adică omorît... Ei să știe că el a știut că-l vor omorî. Dovada, că le spune ultima sa dorință: să-l înmormînteze în dosul stînii. Și Mioara să-i pună la cap fluieraș de fag, fluieraș de os... Ucigașii să ducă cu ei, cît vor trăi, amintirea lui, și secretul mormîntului său! Nici mama lui să nu știe c-a murit, să nu știe unde este îngropat... Cu delicatețe, cu

Portret de Teodor Bogoi

gingășie, o scutește de vestea sfîrșitului său. Dar ucigașii săi, posibilii săi călăi să știe (și să poarte în ei) crima lor, și proba crimei lor, locul crimei și locul mormîntului său... Vrînceanul și ungureanul nu trebuie să-l jelească, dar există încă o pedeapsă pentru ei, dată de moldovan : să audă și ei jalea oilor, plînsul oilor, plînsul lor cu lacrimi de sînge... Dar ele vor plînge *absența* lui, faptul că s-a însurat cu a lumii crăiasă, cu a lumii mireasă... El îi spune Mioriței să le spună ciobanilor doi să-l îngroape în dosul stînii, să-și audă cîinii. Iar ea, Mioara, să-i pună la cap fluieraș de os, fluieraș de fag, vîntul cînd a bate, prin ele a străbate, și oile s-or strînge, pe el l-or plînge... În acel loc îl vor plînge, în dosul stînii, doar ascultînd vîntul cîntînd prin fluierele de fag și de os, ale sale... Amintirea lui le va face să plîngă, cu lacrimi de sînge. Ucigașii lui nu vor plînge, ascultînd fluierele cîntînd... De-ar plînge, și-ar ispăși păcatul, ar fi izbăviți ? Moldovanul îi arată cumva, neomorîndu-i el, nespunîndu-i Mioarei să dea în vileag crima lor — dar nu-i absolvă. Îi lasă cu crima lor în spinare, adică în ei, s-o poarte cu ei mereu... Executorii testamentari ai Moldovanului sînt proprii săi călăi, deci.

Dar să ne mai întoarcem cîteva clipe pre lîngă Brăiloiu (și mai apoi Fochi) : nunta ciobanului să fie doar pentru ca mortul să nu se mai întoarcă între vii ca strigoi ? Cei morți neînsurați, cei nelumiți ajunși în moarte posedă ca însăși moartea o putere malefică ? Deci nunta să nu aibă alt rost decît de a apăra lumea „împotriva puterii malefice a mortului ?". (Fochi). Deci, am continua noi, chiar Ciobanul nu dorește să-și pedepsească dușmanii, venind peste ei ca strigoi, dacă el cere să se împlinească ceremonialul nunții, ce i-ar lua această putere neagră ! El nu vrea să ajungă pe pămînt ca Duhul lui Hamlet, cerînd dreptate și pedepsirea ucigașilor săi, ca somnul său să-și capete liniștea... El nu vrea să vină din moarte, cu pedeapsa Morții în el, pentru vinovați. El, înainte de a muri, își iartă de două ori casapii : a) că-l vor băga în neființă ; b) că nu-i va pedepsi nici ca moroi, cînd va ajunge în altă lume... Este el mai înțelept decît regele Hamlet ? Nu are ce pierde, nici un regat, murind, nici un pat, nici o coroană ? Că vor ajunge și ucigașii săi în sînul altor lumi, și-și vor primi tainul cuvenit ? Da, de-ar fi vorba de un cioban creștin. Dar dacă povestea lui se petrece cu mult înaintea apariției lui Cristos și a învățăturii sale pre pămînt ? Nu vrea el, Ciobanul, să ajungă strigoi, nefast ? Brăiloiu și cei care susțin obiceiul nunților postume pot să aibă sau nu dreptate. Pe noi nu ne interesează datele strict științifice ale unei cercetări exhaustive. Noi divagăm, navigăm, ne întrebăm...

Și Cristos știe că vameșii, preoții și fariseii îi vor moartea, și nu fuge din fața lor. Nici după ce e prins, nu încearcă să fugă de moarte. Este el un pesimist ? Băgăm de seamă că apropierea sa de propria sa cruce îl tulbură și-l chiar copleșește. Moldovanul rămîne senin în gura de rai în care-și află din gura Mioarei sfîrșitul... El merge spre propria sa moarte ca spre o nuntă cosmică. Nu putem interpreta „realist" datele baladei. Ar fi și ridicol. Mircea Eliade spune : „În Miorița universul întreg este transfigurat. Sîntem introduși într-un cosmos liturgic, în care se săvîrșesc Mistere (in sensul religios al acestui termen). Lumea se revelează „sacră", cu toate că această sacralitate nu pare, la prima vedere, de structură creștină. După cum au arătat analizele precedente, concepte specific creștine nu sînt atestate în „Miorița". Nu există decît episodul bătrînei mame căutîndu-și fiul, care amintește de alte piese folclorice vorbind despre peregrinările Fecioarei în căutarea lui Isus". Eliade vorbește în continuare despre o creație pe care o denumește „creștinism cosmic", pentru că pe o parte proiectează misterul cristologic asupra naturii, iar creștinismului, insistînd asupra dimensiunii pe de alta, neglijează elementele istorice ale liturgice a existenței omului în lume. Extraordinar este Eliade cînd, lăsînd în dreapta și

în stînga părerile tranșante ale celor care au gîndit că Miorița e pesimistă, sau optimistă, ne demonstrează că „mesajul cel mai profund al baladei îl constituie voința păstorului de a schimba sensul destinului său, de a preface nefericirea lui într-un moment al liturgiei cosmice, transfigurîndu-și moartea în „nuntă cosmică", chemînd pe lîngă el soarele și luna și proiectîndu-se printre stele, ape și munți... El reușește să prefacă un eveniment nefericit într-o taină a nunții, pentru că moartea unui tînăr păstor se transformă în celebrări nupțiale de proporții cosmice". Mioara este oracolul, ea cunoaște viitorul și-l comunică păstorului. „Că se apără sau nu, că învinge sau nu, nu are importanță. Oricare ar fi rezultatul luptei, păstorul știe că va muri, scrie Eliade. Și în baladă nu e vorba doar de un simplu complot, „oaia nu comunică o informație privind complotul, ci dezvăluie într-o manieră oraculară ceea ce a fost hotărît", mai notează Eliade. Ori în fața acestor date, care este răspunsul ciobanului ? Să se apere de dușmani ? Să fugă de ei ? Dar nu sînt ei o mînă a destinului ? Orice ar face, soarta tot o să se împlinească... El totuși își orînduiește cumva înmormîntarea, viitorul... Să fie în preajma oilor, mamei sale să i se spună că s-a însurat. Nu urlă, nu se zbate, aflîndu-se în fața morții sale, el își înțelege rostul, înțelegînd lumea, înțelegîndu-se... E o mare putere in această seninătate. Eliade zice că eroul nostru „preface nenorocul care-l condamnă la moarte într-un mister al tainei nunții maiestuos și feeric, care, în cele din urmă, îi *permite să triumfe asupra* propriului său destin". Mai importantă este deci descifrarea rostului său în lume decît descifrarea cauzelor ce-i mînă spre crimă pe cei doi ortaci ai săi de ciobănie. Cei doi tîlhari ar putea să fie ei la o adică inșii ce-i ridică lui crucea, pentru ca apoi să-l urmeze, răstignindu-se singuri în dreapta și în stînga lui ? Nu credem. Nu-i o dramă creștină și Păstorul nu acceptă să moară pentru a aduce mai apoi mîntuirea pe pămînt. Viața nu este aici și moartea în altă parte, viața și moartea sînt îngemănate, sînt ele legate într-o misterioasă frăție tate ? Doar cel vrîncean și cel ungurean să nu bage asta de seamă ? Că ei sînt niște slugi ale sorții și că păcatul lor nu e crima, ci că nu-și vor înțelege niciodată fapta, rostul, lumea ? Deosebirea dintre ei și Moldovan asta ar fi : că ei nu-și înțeleg destinul, ei nu aud glasul Mioarei, glasul oracolului, ei nu vor auzi poate nici plînsul oilor, desigur, fiindcă ei amîndoi sînt surzi. Da, căci și cînd s-au sfătuit, la apus de soare pe Moldovan să-l omoare, ei tot prin limba lor surdă s-au înțeles. Ei n-au descoperit limbajul, ei nu se cunosc pe sine, n-au conștiință, ei n-au descoperit Cuvîntul !

ANGHEL DUMBRĂVEANU

Hotare

Numai soarele calp salcîmii de praf și
cîmpia
drumul printr-un apus umbra
lungită pînă la marginea vremii

Se rugineşte cerul Pînă unde vom
merge
dacă noaptea pîndește cu neîndurare
din lucruri
iar steaua nu înflorește în gîndul care
te caută

Pînă unde vom aștepta Pînă cînd
vom spera și cine va putea să deschidă
porțile zidite în încremenita uitare

Nu trece nimeni hotarul pustiei
Călărețul
doarme în piatra nemișcatelor dealuri

În încălțări de oțel duc drumul pe umeri

●

MIRON SCOROBETE

Noaptea

Vîrfurile rămîn singure-n noapte,
luna dă fețele dealurilor cu zinc,
o boare închide pe rînd
ferestrele ce ațipesc și se sting.

E-o pace de veac și de var.

Dar din somn, oameni și pietre,
pereții caselor vechi, focuri, coase și
cîini,

toate deodată tresar :
Cineva-n răspărul nopții a-nceput să
cînte
de cai furați și de mîndre...

APE GALBENE

FĂNUŞ NEAGU

Ştiind că la limita apelor se încheie, desfrîul imaginaţiei, vijelia răscoli doar marginea din miazănoaptea oraşului, lunecînd repede peste Dunăre, în Dobrogea. În urmă se deschise un imens crin albastru, întors spre pămînt, avînd scrisă în carnea petalelor hipnoza lunii, a stelelor şi a primăverii în chip de rană în care moare timpul, scuturînd pe toate lucrurile un strat subţire de sare fină, făcîndu-le astfel şi mai ireale decît le-ar fi împins în neființă. Oamenii se strecurau pe străzi, prigoniţi parcă de-o suferinţă căzută pe umerii lor din Alpii lunii. Fiecare lăsa impresia că se grăbeşte să înmîneze acolo unde trebuie un mic denunţ şi toţi la un loc un denunţ de talie europeană. Săptămîna vigilenţei şi a lăsării de sînge ! O forţă necunoscută, impenetrabilă se insinua în fiinţa oraşului, picurînd otravă neagră în vitraliile bisericilor, vestind înfrăţirea spitalelor cu puşcăria şi acoperirea unei nopţi care se scărpina pe spinare cu o coadă de solzi şi-şi rupea cu unghiile roşii plini de l'incezeală sexuală. Se juca, prin ganguri obscure, comedia fricii, se puneau la cale glume de speţă joasă, care-ar fi putut să se încheie la curtea marţială dar sfîrşeau şi mai scîrbos, într-o invazie de scrisori anonime, devoratoare ca o invazie de furnici. Arborele în care atîrnă sabia ce pedepseşte nu se zărea pe orizont, totuşi părea tangibil. „Ştiu ce-i asta, îmi spuneam, starea de beatitudine a fricii. Cînd timpul se acoperă cu piele şi se schimbă-n tîrfă". În strada Galaţii, o fată, cu un snop de vergi de visc în spinare, ca o pasăre cu aripile înnodate, trecu printre mine şi Cuprian, bîiguind vorbe de neînţeles: *singură... pleacă...* În lumina împresurată de-o inserare pripită şi de bubuitul tunetelor în piatra Dobrogei, făptura fetei mă ului : prin nu ştiu ce întîmplare stranie, gura i se mutase pe gît şi pe frunte... sau nu, avea o gură la locul ei, dar mai avea una pe gît şi alta pe frunte. Moartea căutînd cu trei guri în imperiul nomad al fricii, în bezna simţurilor noastre.

Copleşit de această imagine de coşmar, dacă nu cumva mă scrîntisem la minte, mă azvîrlii, după Cuprian, în tramvaiul ce duce-n Brăiliţa. Tremuram. Şi-mi părea rău că berăriile, din cauza furtunii (şi prioritară fusese numai ameninţarea) ridicaseră mesele de pe trotuar ; aş fi înhăţat din mers o halbă, aş fi dat-o pe gît dintr-o înghiţitură şi m-aş fi liniştit. Şedeam în picioare pe platformă (tramvaiele vechi, făcute pentru bucuria plimbării !) în vagon, un bătrîn, ţinînd între buze, ca pe o ţigară, biletul de călătorie, lucra cu croşeta o mănuşă de lînă, două fete de liceu (ochi dilataţi spre cîinii ce-i latră numai pe ţigani, care, la Brăila, sînt, totuşi, cei mai de încredere purtători ai mesajelor secrete de dragoste), îl blestemau în soartă pe Olmazu, fiindcă înlocuise salcîmii noduroşi de pe Bulevardul Republicii cu alţii tineri, care vor da floare peste trei ani. Oraşul salcîmilor, trei ani fără floare de salcîm ? Ăla care-şi prăjeşte două ouă, dimineaţa, cu ulei scurs din candelele bisericilor de

Desen de Florin Pucă

brigada ateistă. Orice fată din Brăila, cînd ajunge femeie şi-şi vede frumuseţea fugind în umbră neiertătoare, scoate din timpul pierdut sărutul dăruit sau furat în seara şi în toate nopţile înfloririi salcîmilor, iar cele două fete de liceu intuiau, stăpînite de miracolul vîrstei, că vor fi femei, care-au trecut, ca fete, printr-un rîu băut de şerpi, pierzînd nopţile neuitării, dar, mai ales, degetele care ştiau să le caute.

La intersecţia cu strada Karl Marx, vatmanul opri, sări pe trotuar şi ne strigă vesel :

– Fraţilor, puteţi să mă reclamaţi, să mă bateţi, să mă opăriţi, nu merg un metru mai departe. Hai, veniţi cu mine, să ne zgîim un pic la nebunia ăstora şi pe urmă ne-mpăcăm noi.

Pe Karl Marx, cea mai lată stradă a Brăilei, curgînd ca două rîuri de piatră de o parte şi de alta a unei alei împodobite din loc în loc cu arcade de fier, incendiate, vara, de cascade de trandafiri agăţători, treceau în trapul cailor, urmărite de-o mulţime lacomă oricînd să bea din vinul îngîmfărilor, un şir de docare negre, parcă venind dintr-o sărbătoare de prinţi pe care timpul n-o astupase definitiv, nu putuse sau nu îndrăznise şi o purta acum, ca pe o fluturare a dezastrului şi a puterii lui de a nimici emfaza clipei prezente de-a goli de cistalul de apă vie, înscris în coroana ei. Caii, gătiţi cu bunuri ferecate în argint, docarele căptuşite cu catifea neguroasă şi satin violet, oamenii din ele, căptuşiţi cu ideea că pot şi chiar sînt boieri, ei, care nu erau decît lemnari, şi fetele lor, lucrătoare în atelierele de împletit covoare, trăiau o legendă cabotină şi nu erau decît corupţia morţii. Cel mai îndîrjit dintre ei, jucînd o sticlă de rachiu din care bea şi apoi chiuia gîlgiit, tînjise poate să fie boier şi nu ajunsese şi cînd cei ce scoteau docarele la vînzare, îl suiseră pe pernele moi, ca să se vînture cu docarele prin faţa cumpărătorilor, ţărani veniţi din zonele necolectivízate, Făgăraş, Muscel, Braşov, Semenic, el îşi spusese": hei, iată-mă şi boier ! şi printr-o sugestie hipnotică îi făcuse şi pe ceilalţi să se simtă boieri gonind în docarele ca nişte lebede cu gîtul întins spre locurile unde nu triumfă decît fericirea. Erau în trăsuri ingenios lucrate chiar de ei înşişi, dar goneau suiţi pe spinări de dragoni şi delfini, cocoţaţi pe mişcătoarele peluze ale raiului şi nu ştiau, nici nu le păsă – leagăne-le dracul îndoiala, lanţurile de ocnaş, zilele zgîriate cu pironul în carne – că se duceau mereu îndărăt, fiindcă mărire cu adevărat nu există niciodată înainte, înainte e numai speranţa care, împlinindu-se, se schimbă în desperare, apoi în măreţie apusă, singura vrednică de admiraţie. Mirosea a copaci smulşi greoi din iarnă şi foarte vag a trăsnet, dar celor din docare, ca şi cum în felinarele lor ar fi ars smirnă şi tămîie din prăvăliile grecilor care plecaseră de mult, luînd cu ei şi miresmele şi legenda unei Brăile cufundate în orient, timpul le duhnea nu a înfrin-

GHEORGHE SUCIU
Pastorale

Era Dafnis păcurar
Şi bea lapte din şiştar ;
Era Hloe păstoriţă
Şi smerită bea jintiţă.

Dragostea doar adia
Şi nici unul n-o ştia :
(Ignoraţi ca oile
Şi naivi ca ploile) –

Erau pomi cum sînt toţi pomii
În Duminica (a) Tomii,

Înfloriţi şi năpădiţi
De polenul lor stupiţi.

Şi erau osii la stele
Şi iubite în inele.

***

Sus la munte, la izvor,
E geneza unui dor.
Ea copilă, nematură,
Şi el cu caşul la gură.

Ea păstrînd în nări usuc
El în ere un uituc.
C-o năframă el în dar
Şi icoana ei de var.

Ea topită, şi cam şuie,
Tot în vis poteca suie –
Şi cînd să îl întîlnească
Îi e dat să se trezească.

(Nu mai are rost totemul
Şi nici vraja lui blestemu' –
Rupt de ea, ruptă de el
Trece golul prin inel) –

Bate vîntul printre brazi
Ca şi ieri, la fel şi azi,
Şi tot sună, şi tot bate
Ca într-o eternitate,

Iar pe coama vîntului
Mîndrele pămîntului
Despletite, şi uşoare
Şi plîngînd că sînt fecioare.
Plînsul lor – dalbă ninsoare !...

gere, ci a chemare către un vis generos. Murind în astfel de clipe, oamenii nu se schimbă în pămînt, ci în timp, care nu înseamnă uitare, ci colind în nemărginire rodnică, fiindcă timpul cu timp se mai poate întîlni, pe cînd pămîntul cu pămînt numai sub ape și sub viforul vîntului.

– Sofron ! urlă Cuprian la vizitiul îmbrăcat în manta neagră – oprește ! și Sofron înțelegînd mai mult din semne ce vrea prietenul lui, opri docarul lîngă trotuar, un minut cît să ne cățărăm sub coșul de mușama vînătă, apoi pocni din biciul de nuiele de salcie, împletite după ce-au fost ținute în saramură, și intrarăm în Brăilița, prin străzile Brătianu și Colectorului, către vadul de trecere spre Ghecef, prin partea cea mai turbată a orașului care, văzută din rîpele din afara lui, de la cărămidării, seamănă-n suflet scîrbă, plictiseală, lene, cîini morți, maluri jefuite, gunoaie, prag scormonit de haitele de copii dezlănțuite în expediții de pedepsire. Imensul crin albastru, între timp lăsase să izvorască în mijlocul lui, un crin portocaliu, ca și cum cerul, înainte de-a se dărîma în noapte, ar fi ținut să le probeze oamenilor cît de inutilă, degradată și bătîrnă e puterea lor de imaginație în ceea ce privește împerecherea culorilor. Douăj de izvoare galbene – galben vizionar, galben generos, galben fatalist se împleteau ca să ucidă definitiv credința și să semene îndoiala, dar luminile nu se rupeau, se asociau, nășcînd punți indigo, tremurătoare, sceptice, somnoroase la capete și vesele la mijloc, ca Maica Domnului a doua zi după Bunavestire. Deasupra, departe, o brazdă roșie se răzvrătea obscur, încercînd să-și taie teritoriu victorios spre trupul celorlalte, apoi spre Munții Măcinului, în pămîntul renăscînd, peste caii în galop epuizant și peste docarul nostru, care se scutura din toate încheieturile, ca și cum am fi gonit spre o piață din cer, unde singur Dumnezeu fixează prețurile. Jos, Dunărea ardea în supărări aplecate, parcă o mie de preoți în odăjdii, purtînd în spinare luna și un soare ostil, băteau mătănii, nu de împlinire, ci de blestem: Doamne, fă să nu-și dea în petec cățeaua apelor, că, uite, doamne, cum se topește de plăcere, putoarea ! Eu și Cuprian eram veseli și goi ca niște pahare vărsate. Îmi venea tot timpul să strig : aici, în apostazia Dunării de Jos ! mai departe nu știam ce urmează. Și doar un singur solz din mine, ascuțit de vînt și neaiurit de darurile primăverii, plutea scurt într-o altă primăvară, deasupra Dunării de la Budapesta, într-o seară, la fel de docilă viselor ce pustiesc pîntecele lumii și deopotrivă încărcată de nebunie, de-o ordine netemătoare și o pedeapsă implacabilă. În seara aia, împușcasem pentru prima oară de aproape un neamț, un subofițer, și îngrozit nu de faptul că omorîsem, ci pentru că-i văzusem ochii vii, dăruindu-mă irevocabil morții și intrînd ei, apoi desnădăjduiți în moarte și refuzînd să creadă adevărul că mîna-i trădase, printr-o mișcare prea lungă, m-am ghemuit cu spinarea într-un zid și-am tras două încărcătoare în asfințitul întins ca o foamete de-a latul Dunării, am înjurat și-am vărsat lături și-am ridicat mortul și l-am suit în luntre și înainte de-a împinge luntrea în larg, două așchii din cerul crîncen de galben s-au înfipt în ochii din albaștrii sticloși, parca-ar fi vrut să-l inițieze în coborîtul treptelor spre întunericul desăvîrșit și-atunci a urlat în mine Cel ce nu rabdă înfrățirea viilor cu morții sau poate nici-o înfrățire, am împins luntrea cu piciorul și cînd a fost la zece pași de buza curentului am ciuruit-o cu cel din urmă încărcător și mortul meu s-a acoperit încet de două ape galbene !

– Gata, zise Cuprian, de ce nu coborîți, vine podul.

– Prin două ape galbene.

– Unu ! ce mai gonește, Sofron ăsta. E un drac. La fiecare zi-ntîi cheamă un vînător și-l plătește să tragă cu pușca pe sub urechile cailor, ca să-i sminteaască.

Fragment din romanul „Scaunul singurătății"

DUMITRU PRICOP
Păstorul umbrei

**Rămîn pe veci păstorul umbrei mele
îmbogățit de frunzele din jur
căzînd atît cît drumul către stele
îmbracă forma cîntecului pur**

**pribeag prin neguri las pe moarte șalul
iubitelor cu sînii grei de lut
și cît mă poartă, îndoielnic, valul
copiii mă încep de la-nceput**

**în repetarea asta dureroasă
găsești răspuns la tot ce nu-nțelegi
atunci cînd viața fulgeră pe coasă
cu tot păcatul ceții peste legi**

**cît poți urî să nu te poți învinge
cînd sfîșii noaptea zeii din cuvînt
sau cît iubești cînd flacăra se stinge
exact în dreptul celor care sînt ?**

**Ei, umbră, umbră,... ce mirare mută
sub tine mă îndoaie credincios
de rabd în ochi imaginea căzută
a celui scris să vină-n cer pe jos...**

MARA NICOARĂ

Egalitate

În somn sîntem cu toţii egali
Numai trupurile, respirînd aerul plin
de rouă al stelelor
Numai trupurile, fără case, maşini,
fără mari funcţii sau umile slujbe,
Sînt egale în ţinuturile somnului.
Acum încetează meschinele bătălii
pentru a avea mai mult decît vecinul
Se topesc ca nişte aisberguri albastre
în ceaşca oceanului
Supărările şi grijile.
În somn, ministrul este egal cu lăcătuşul.
Sîntem goi şi fericiţi în edenul somnului
Sub copacii cu frunze lucioase şi
veşnic verzi.

BUJOR VOINEA

Ideea

Ideea poate fi un crin,
Ideea poate fi un crin !
Fug, însă a fugi de toate
Chiar ca idee e puţin,

Căci înăuntru nu se poate
Retrage nimeni multă vreme,
Nefiind (insinuez probleme)
O cale spre eternitate.

Toţi adincim un legămînt,
Un pom al vieţii se frămîntă —
O, în Eden lumina cîntă
Şi din lumină eu nu sînt.

Ideea poate fi un crin
Alb înzăuat de sentimente,
Scînteietor, scînteietoare
Ideea stelelor atente,

Ce stau acolo mai prezente
Decît sau eu într-un cuvînt —
Şi iar mă mir şi mă frămînt
Între iluzii violente.

Ploaie măruntă de toamnă...

Bărbatul îşi scoase bocancii şi-i aruncă sub o salcie. Îi ardeau picioarele. Suflecă pantalonii şi intră în apă mai sus de glezne. Cu limba căuş, cîinele hăpăi cîteva guri de apă. Îi era cald şi-şi privea stăpînul. Cine ştie în ce împrejurări se alăturase omului... Multă vreme au împărţit neliniştea, spaima, disperarea ; acum, speranţa.

— Avui noroc să mă-ntorc ! zise omul şi-şi trecu degetele prin barba nerasă. Avea o barbă încîlcită, de călugăr din pădure. „Avui noroc... A murit războiul... S-a întors să moară acolo... de unde a venit, la el acasă... Ducă-se-n mă-sa..."

Satul era aproape şi cîrciuma o găsi deschisă. Femeia îi aduse băutură şi mîncare. Se ameţise. Sta rezemat de peretele muşcat de igrasie. Femeia arunca mereu priviri spre omul ce vorbea în şoaptă... „Poate-şi ţine cu vorbele de urît..." Şi de ce se gîndeşte la el îşi aduce mai mult aminte de bărbatul de odinioară. „Ar fi putut fi el..." Trecea printre mese cuprinsă de nelinişte. „De ce s-a întors abia acum ?... De ce nu mi-a adus nimeni o vorbă de la el ?... Nici o ştire.... Nimic..."

„Am găsit-o !" Cîinele fu nevoit să cheune şi să-şi schimbe locul. „Avui noroc... Mîine am să-i spun... Ea nu se mai aştepta să mă întorc de-acolo..." Omul plecă obosit capul pe masă.

— Trebuie să fii obosit ?... Vino, omule, să-ţi dau un pat. El o urmează în tăcere. „Poate că e, poate că nu e" îşi pune femeia vorbele la îndoială...

Bărbatul n-avu somn. Îşi luă puşca şi ieşi. Pădurea o găsi singură, speriată de împuşcături. Era cuprinsă de linişte, despuiată de ciripit şi cîntece, goală pe dinăuntru... Cîinele mîrîia pe marginea bălţii. Bărbatul culese de pe prund o grenadă. „Dacă dau de ea copiii"... Vru s-o explodeze... Îşi aduse aminte că-n cantonament pescuise cu grenade. O înfăşură într-un săculeţ din foaie de cort, o fixă cu explozie întîrziată şi o azvîrli în balta poleită. Cîinele sări în apă şi scoase grenada să i-o aducă stăpînului.

„Nu !... Ce faci ?!... Las-o jos, las-o !... Speriat începu să alerge pe malul bălţii. Cîinele credincios îşi urma îndeaproape stăpînul, neînţelegînd rostul acestei goane nebune. Se ţinură aşa aproape, unul de celălalt o vreme... Explozia ridică colbul pînă deasupra bălţii de unde începu să cadă ca o ploaie... Ploaie măruntă de toamnă...

Marin Radu Ene

DIAVOLUL PĂCĂLIT LA AACHEN

Gh. Schwartz

De multe ori legendele — oricît de insolite — au proprietatea ingrată de a se plasa asupra altor legende, acoperindu-le şi suprapunindu-se peste ele astfel incît le fură pină şi posibilitatea identităţii. Este cam acelaşi lucru ca şi atunci cînd pictura murală mai recentă o acoperă pe cea anterioară, în cazul în care noua zugrăveală este făcută cu atita măiestrie încit poate induce în eroare şi un specialist — or cei care decid restaurările nu sint întotdeauna specialişti —, încit nu mai este dorită indepărtarea de pe zid a frumuseţii care se vede în folosul apariţiei la lumină a unor altor eventuale frumuseţi.

Desigur, unele legende sînt prea puternice pentru a putea fi „acoperite" cu una cu două, mai ales atunci cînd fabula pe care se sprijină a fost multă vreme povestită de lungi generaţii de băştinaşi. Dar istoriile secrete ale faptelor care nu trebuiesc şi nu pot fi spuse pe toate drumurile mor încetul cu încetul, ajutate de taina în care au fost atit de grijuliu invelite.

Cind în timpul celui de al doilea război mondial o bombă a intrat printr-un vitraliu în Catedrala din Aachen, s-a izbit mai intii de una din monumentalele coloane şi a ieşit apoi prin ricoşeu printr-un alt vitraliu al vechiului octogon care acoperă simburele sălaşului ridicat de Carol cel Mare, a nouă legendă s-a stabilit în jurul acestui Dom. Bomba a explodat în piaţă, intregind distrugerea clădirilor din jurul Catedralei rămasă singură şi aproape nevătămată între ruine, sporindu-şi aureola zămislită cu peste o mie de ani în urmă.

Desigur aceasta intimplare, cu toate interpretările logice şi forţate care i s-au atribuit, nu a putut inlătura celelalte mituri ale legendarului loc înconjurat de mister, la fel cum în decursul secolelor uriaşul Dom din Kölnul vecin n-a putut distruge faima ctitoriei lui Carol cel Mare de la Aachen.

Catedrala din Aachen a fost terminată în anul 800 şi Carol cel Mare îşi află aici mormintul din 814. Începind cu Otto I, treizeci de regi sint încoronaţi (şi) în acest loc şi mereu fiecare dintre ei inzestrează lăcaşul cu unu sau mai multe daruri deosebite. De la uriaşul candelabru de aur dăruit de Barbarossa pină la piesele tezaurului — care se spune că este cel mai bogat dintre toate cite se găsesc în bisericile de la nord de Alpi — Catedrala se bucură de o avere considerabilă. Ea poate fi vizitată după un orar afişat pe poartă şi în ghidurile turistice, iar legendele o insoţesc cu fidelitate de veacuri, incepînd cu povestea zămislirii Domului şi terminind cu bomba care n-a putut exploda sub bolta ridicată pe vremea acelei zămisliri. Notorietatea acestor legende se cimentează prin repetare — taina implicată se toceşte şi dispare.

Orice ghid iţi va povesti astăzi legenda zămislirii astfel : ...după ce lucrarea a fost inaugurată, a inceput să se simtă tot mai acut lipsa banilor. Toate colectele anunţate au fost neindestulătoare. Atunci s-a apelat la Diavol pentru a ajuta el terminarea lăcaşului lui Dumnezeu. În schimb, Diavolul trebuia să primească primul suflet care va intra în biserica terminată. Recompensă infimă, aş spune, pentru modul decisiv in care Diavolul trebuia să-şi inzestreze cel mai puternic şi totodată unic duşman cu un bastion de o amploare fără precedent. Dar.... Dar nici măcar acest preţ derizoriu nu i-a fost atribuit fără o mică înşelătorie : oamenii au adus în biserica terminată un lup şi Diavolul s-a năpustit nerăbdător asupra animalului, sfîşiindu-l pentru a-i smulge sufletul. Pe poarta mare a catedralei se poate vedea şi azi capul lupului legendar şi dacă te uiţi mai atent şi pipăi cu mîna, poţi remarca pînă şi degetul mare al Satanei rămas în gura fiarei care s-a apărat disperată în faţa sacrificiului.

În continuare un ghid conştiincios te va duce în afara oraşului şi-ţi va arăta un dîmb : legenda povesteşte că după ce şi-a dat seama de modul în care a fost tras pe sfoară. Diavolul s-ar fi întors la Aachen cu un sac uriaş în spinare plin cu nisip, în intenţia de a acoperi biserică şi oraşul, distrugîndu-i astfel pe cei care l-au înşelat. În locul în care se află astăzi dimbul, Diavolul ar fi intîlnit o bătrînă pe care ar fi întrebat-o dacă mai are mult de mers pînă la Aachen şi femeia l-ar fi mințit că mai are foarte mult. La care Necuratul şi-ar fi deşertat acolo sacul cu nisip, obosit să-şi mai ducă povara, dînd naştere acelui dîmb şi dovedind o proastă ţinere de minte şi orientare în spaţiu, dacă ne gindim că a mai făcut cel puţin o dată drumul pînă la oraşul pe care acum

voia să-l nimicească (atunci cînd a fost să-şi ia răsplata cu care a fost înşelat). Pînă aici legenda despre Diavolul de două ori înşelat de către prea cinstiţii constructori ai Domului din Aachen. Dar o povestire duce către o altă povestire şi pînă la bomba care n-a explodat au mai apărut multe zale ale acestui lanţ cîteodată înspăimîntător, alteori hîtru, întotdeauna preocupat de partea lui de mister şi de faţeta sa de istorie.

Avînd la dispoziţie atîtea date şi atîtea inscripţii ca la Domul din Aachen, gîndul mi-a zburat înapoi, condus de un contrast izbitor: mulţi suverani încoronaţi în ctitoria lui Carol cel Mare din Aachen şi-au găsit locul de veci într-un alt lăcaş de legendă. Domul din Speyer, acel oraş al Niebelungilor în care se găsesc criptele împăraţilor şi regilor intraţi şi ei în mit. Nici un înscris pe vechile morminte acoperite cu altare simple, nimic ostentativ precis peste stratul de „zugrăveală" iniţial. Acolo totul mai este posibil prin inefabil, aici la Aachen totul pare spus o dată pentru totdeauna.

Şi totuşi!

Teoria predestinării funcţionează foarte puternic la Aachen: de pildă, coloanele iniţiale au fost luate din Aachen de Napoleon şi duse în Franţa. Fiind doar decorative. Domul nu s-a dărîmat. Însă aduse — cele mai multe — înapoi, ele au susţinut cupola pe vremea bombei care s-a dovedit neputincioasă în lăcaşul lui Carol cel Mare.

Dar aceasta este din nou doar deocamdată sfîrşitul: legenda zămislirii abundă în coincidenţe şi multe explicaţii miraculoase au pătruns şi în sălile tezaurului: de la păstrarea intactă a unor moaşte pînă la prezenţa calotei craniene a lui Carol cel Mare sub coroana aurită a bustului său.

Dar — oricum — cel mai enigmatic rămîne Diavolul care într-un fel a fost ctitorul acestei străvechi biserici! Ceea ce, cred, s-ar fi putut întîmpla şi aşa: se ştie, Carol cel Mare şi-a construit imperiul prin supunerea unor vaste teritorii şi creştinizarea cu argumentul sabiei a numeroase populaţii: necredincioşii, păgîni de tot soiul, diavolii roiau în jurul stăpînirii sale. Nu toţi au fost ucişi: unii — puţini — au fugit, alţii au reuşit să-şi cumpere pentru un timp liniştea. Cunoscuţi aceşti păgîni sub numele tutelar al stăpînului sau căpeteniei lor, necredincioşii se confundau cu acel fruntaş. Păgîn fiind, acesta devine Diavolul însuşi. Tolerant în neputinţa sa — lucru care pentru acele vremuri nu reprezintă totuşi o tautologie —, Diavolul acesta acceptă să colaboreze la opera lui Carol cel Mare, atîta vreme cît el poate să rămînă la vechile-i convingeri. Deocamdată, pentru că după aceea va mai vedea el. Dar pentru a face acest lucru, îşi cere şi el garanţiile. Doar că în locul ostatecului care i se promite, i se oferă tot un pui de diavol, un lup — acel posibil simbol al păgînătăţii*).

---

*) Dintre multele animale şi păsări simbolice de pe icoane, lupul lipseşte de pe listele tradiţionale.

GEORGE ALBOIU

Bostăni

Tăceau vagoane vechi pe linii moarte,
ca un bătrîn alături un felinar scîncea.
Credeţi c-o să mai vină
pentru o seară ea?
nu... striveşte electronii cu ţiţa
pe o carte.

O, tu, geologie, copilăria mea
fluviul îşi uită marea şi pleacă-n
altă parte
iar albia rămîne secată ca o carte
pe care o citeşte o amintire rea.

Tăceau vagoane vechi pe linii moarte
sînt bălţile secate, bostănile sînt sparte.

Aziluri

Iarăşi azilul de bătrîni
blînd zgîriat de bulevarde
fata, cînd trece, toată arde
lîngă azilul de bătrîni.

Ei se scobesc în dinţii lor de aur
pe geam se uită, mormăie în ceşti
tu, tinere, eşti mare şi zîmbeşti
dar simţi în fălci pericol de tezaur.

Cînd printre draci se mai coboară sfinţii
din psalmi îşi scot şi ghearele şi dinţii.

●

PAVEL PEREŞ

Dialoguri ca sunet

Acum poţi aprinde veioza, stelele
şi-au început
călătoria din tablourile din camera ta
ce albă eşti
şi ce duios ţi se usucă părul pe ritmul
melodiilor ABBA, fericit, doamne,
am fost
dar mai fericit cel ce vine în urma mea
stăpîn peste garnizoanele cuvintelor rare
iată, gura ta sîngerează de vorbele
pe care
n-ai fi vrut să le spui, şi totuşi le spui
dar în duminicile mele plouă chiar
şi atunci
cînd mă strîngi la piept, fericit să fiu
sau poate numai versurile mele le vrei
dar ele nu au trup ci numai lumină.

Plauzibil pînă aici, nu ? Că acest „lup" s-a opus și cei care l-au „reprezentat" au reușit să-i producă și ei pierderi Diavolului este posibil, iar degetul rămas în gura „fiarei" se pretează ușor la asemenea explicații. Că acest „lup" a fost un sau mai mulți ostatec(i) sau că a reprezentat un rival sau o formațiune rivală și anume acela (aceea) care s-a nimerit să vie să ceară protecție împăratului, care din prima clipă l-a vîndut, pare să încline spre prima variantă : Carol cel Mare a înșelat oricum — fie că a dat un păgîn în locul ostatecului promis, fie că l-a vîndut pe cel care a venit la el să ceară ocrotire, dar doar pentru prima supărare a Diavolului pare justificată.

Apoi, căpetenia păgînă, văzînd că nu și-a primit adevărata răsplată, aceasta după ce s-a îndepărtat de Aachen cu falsa garanție și s-a dumirit abia atunci — prin cine știe ce întîmplare — se întoarce cu gînduri de răzbunare spre ctitoria la care a colaborat. În clipa aceasta, Diavolul a devenit dușmanul și de aceea identitatea sa devine mai polivalentă : El a fost cel care nu s-a supus dogmei în numele căreia s-a ridicat biserica, El a fost și solii care au tratat ajutorul financiar, El a fost și solii care au venit după răsplată, soli înșelați și probabil pedepsiți la rîndul lor pentru aceasta de către căpetenia tutelară (fapt care ar explica absența lor la revenirea războinică spre Aachen, absență care l-a făcut pe stăpînul lor să nu aibă cunoscători ai drumului). El a fost și conducătorul păgîn și armata lui venită să distrugă lăcașul construit din ajutorul unor bani păgîni împotriva credinței păgîne.

Recapitulînd, legenda ar suna așa : Carol cel Mare n-a mai avut bani să-și termine ctitoria și a apelat la un conducător vecin. Acesta l-a ajutat material, dar n-a primit în schimb garanțiile promise. Campania pornită împotriva Aachenului s-a oprit brusc și într-un mod atît de fericit, pentru orașul lui Carol, încît faptul n-a putut fi considerat decît drept o minune.

Dar... Istoria, ca și literatura, are proprietatea de a încerca să fie cît mai logică în povestirea unor fapte în care de multe ori firescul se ascunde sub aparențe înșelătoare. Ceea ce duce de obicei la ideea că logica avută la îndemînă este obligatoriu să fie rama și tot ce nu încape în acest cadru să trebuiască să fie îndepărtat. Uzurpînd în felul acesta, logica noastră rămîne singurul lucru credibil și atestabil în realitatea astfel păstrată și o sumedenie de conveniențe, devenite cu timpul legi, vin să întărească logica pe care au impus-o.

Domul din Aachen, bîntuit de legende, rămîne un exemplu despre felul în care lăcașurile de rugăciune n-au fost întotdeauna numai opera unor preacuvioși și cum Diavolul însuși a colaborat cu sîrg dintotdeauna la propria sa excomunicare.

Eschweiler, 30 XII 1980 —
— 5 I 1981

DUMITRU M. ION

Agresiune

Înfruntat cu mîinile,
Înjurat cu privirile,
Înjosit cu lăcomia consoanelor,
Nespus de frumos
Și mort erai în viață —
O floare brutalizată de îngeri,
Un cîntec uriaș
La urechea
Care atinge pămîntul.
Și pămîntul — o curvă
Gata să spună :
Cînd rîd fac deodată
Două gropițe-n obraz !

Viața

Cercetînd avatarurile unui anume cuvînt,
După mulți ani de muncă
Datu-mi-am seama
Că, furat de jocul sinonimiilor,
Epuizasem întregul dicționar.
Făcînd calea întoarsă prin labirint
Am înțeles
Că fiecare cuvînt ar putea însemna
O ieșie posibilă.
Dar eu nu aveam decît cheia
Unui singur cuvînt.

●

ION LOTREANU

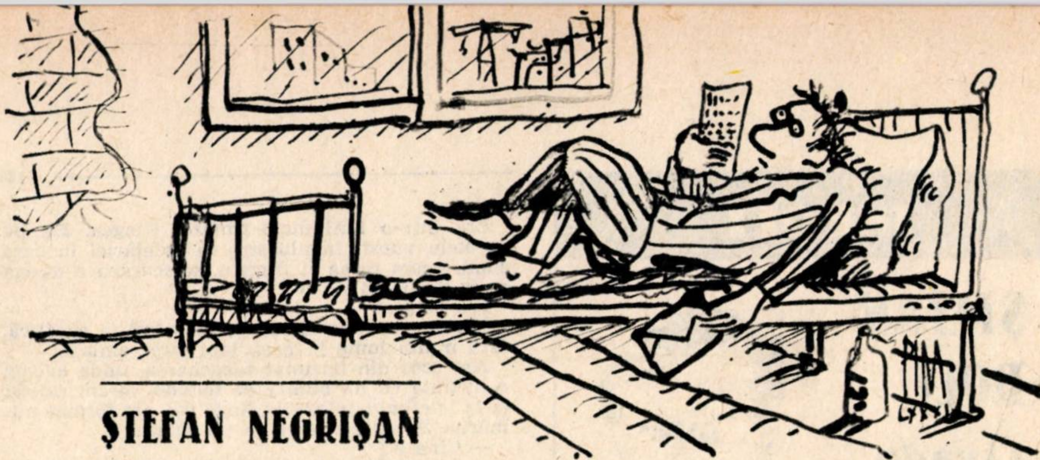
Pe catifele

În cerul tău sînt păsări grele,
Fragil în cerul meu e-un ram ;
Parcă dansezi pe catifele
Din Villiers de l'Isle Adam.

Spre munți cu patrafir de gheață
Privim o clipă amîndoi —
Un fanion de ger și ceață
Se-neacă-n sînge ca un sloi.

Se-aprinde lemnul pe-alăută
Sub degetele de velur :
Tu nu din carne ești făcută,
Păcate dulci trimiți în jur.

În veacul palid douăzeci
Adormi pe lîngă reci izvoare —
Pe lîngă crînguri dacă treci,
În cuiburi ard văpăi de soare.

ŞTEFAN NEGRIŞAN

Scrisoare către Neluţu

Ca un vechi căminist ce sînt, respect cu stricteţe două lucruri : să nu lipsească sticla de vin de lîngă pat, şi să trec „pe la scrisori". Scrisorile sînt împrăştiate pe o măsuţă şubredă, chiar în hol. Lîngă masa asta îţi ţine Ghiţă, portarul, un scaun cu spătar. Ziua, cînd mai schimbă o vorbă cu femeia de serviciu, Ghiţă se întinde cu coatele pe masă, ia cîte un plic şi, în timp ce mai cască şi mai bîiguie ceva, se scobeşte cu colţul plicului sub unghii, sau îl împătureşte în două, în patru, în opt, pînă cînd îl rupe. Atunci îl aruncă printre celelalte.

Cu sticla ascunsă bine sub salopetă frunzăresc teancul de amenzi de la I.T.B., citaţiile, iar la urmă scrisorile şi vederile. Eu, de vreo cinci ani, nu mai aştept de la nimeni scrisori. În schimb găsesc una pe numele lui Nelu. Nelu e colegul meu de cameră, sau poate ero, că aseară, cînd l-au urcat în ambulanţă, avea în frunte, acolo unde îi picase fierul, un fel de gaură neagră, înconjurată cu cheaguri de sînge. Am vîrît scrisoarea în buzunar şi am urcat la patru. Patul lui stătea desfăcut, ca de obicei. Un colţ de cearşaf era pe jos, cu urma unui toc de cizmă imprimată pe el, iar perna cenuşie la mijloc — înghesuită într-un colţ, ca un animal mic, speriat. În rest, pătura se întindea ca un sul pe marginea patului. Acum, că ştiam unde era Nelu, camera părea mai pustie, ferestrele mai întunecate, pereţii mai scorojiţi, iar curăţenia femeii de serviciu fără sens.

M-am trîntit în pat şi, pentru prima dată, am simţit că se clatină ceva în obiceiurile mele de vechi căminist : m-am trîntit cu cizme cu tot, tocmai eu, cel care îl dădăceam întruna pe Nelu să se descalţe cînd se culcă, oricît de obosit ar fi şi oricît de tare i-ar mirosi picioarele. Nici vinul nu era bun. Era prea amar, şi avea şi un gust de detergenţi sau de ce dracu bagă ăştia în el. Scrisoarea îmi foşnea în buzunar cînd mă întorceam de pe o parte pe cealaltă, foşnea aşa, supărător, de parcă mă zorea să fac ceva ce eu nu aveam chef. Am cules o „Informaţia" veche de pe masă, pe care o cumpărase Nelu, şi mă tot îmboldea să o citesc. Apăruse acolo un articol despre şantierul nostru, despre tineret şi despre muncă, un articol frumos şi cu un titlu mare de-ţi sărea imediat în ochi : „CU EI, CĂTRE O VIAŢĂ NOUĂ". Scrisoarea tot foşnea în buzunar, şi deodată m-am gîndit că o fi o treabă urgentă, că poate e nevoie să răspundă cineva, aşa că am rupt plicul cu dinţii şi am scos dinăuntru un vraf de hîrtii scrise cu creion chimic.

Dragă Neluţule

Află despre noi că sintem bine sănătoşi ceti dorim şi ţie. Mama şi tata sînt la fel de sănătoşi, şi eu sînt la şcoală în clasa a treia, că a venit un învăţător nou şi ia spus lu tata nea gheorghe, e de rău dacă nu dai copilu la şcoală că acum se dau amenzi grase, şi pînă la urmă tot îl dai casta-i legea. Îl dau, dăl în ceara măsii a zis tata, poate ăsta o învăţa carte şi no fugi ca ăla mare, adică ca tine Neluţule. Neluţule să ştii că nouă ne dor de tine. Mama de cînd ai plecat se tot ceartă cu tata, îi zice beţiv căpos, că numai de gura ta n-a mai stat copilaşu, da tata sughiţă şo înjură de ceară şi zice c-a plecat ca vrut el, că seamănă din partea măsii, şi mama deodată începe să plîngă şi-mi trage şi mie cîteo palmă peste ceafă că de ce casc ochii. Da să ştii că eu aştept sămi aduci ce miai promis de la bucureşti, că să ştii că şi eu am ascuns pentru tine o sticlă de vişinată, din aia de la vişinu de lîngă vie, că mama zicea mereu în gura mare că o să vîndă toată băutura sau o s-o dea de pomană, numai ducăse. Da tata îi zice rîzînd că vinde tu băutura că eu vînd porcu, şi atunci mama începea iar să plîngă şi zicea că drept e ca şi băieţii să-i mai atingă una lu tasu, şi deodată îmi trăgea una după ceafă că de ce casc ochii. Da tu de ce nu mai scrii, că nu ai răspuns nici la ultima scrisoare, de zicea mama că n-am ştiut eu să o pun la poştă, altfel nu se esplică, că şi poşta merge prost de nu mai are omu bază. Şi să ne scrii ce faci tu acolo pe şantier, că tot satu mă întreabă, zice mama, iar eu nu ştiu ce să răspund, ridic umerii şi-mi înghit ruşinea. Odată a venit şi tata la mine, cînd eram singur, şi ma întrebat dacă am primit ceva de la tine. Eu i-am dat scrisoarea în care întrebai de Didina şi tata a citit-o mult de tot că el citeşte greu, a tot citit-o şi odată l-a luat durerea de ochi, aşa zicea, că i sau udat ochii de atita citit, şi s-a dus la bucătărie să mai citească, acolo nu putea că mă tot holbam eu, aşa a zis şi a plecat cu scrisoarea în mînă. Mai tîrziu a venit şi mia spus dacă-ţi scriu să-ţi spun că e mai bine să nu te mai gîndeşti la Didina, că dacă tu ai plecat şi şase luni n-ai dat un semn de viaţă, ea ce era să facă. Da Didina nu trăieşte bine cu Mateiaş, cu toate că-s luaţi de curînd, aşa zice mama, că a făcut nişte alea din spate mari ca de scroafă, că putea să mai aştepte, că doar tu nu erai peste lume. Şi că bine-i face Mateiaş că o bate, că ea îi răspunde. E rea de colţ ca tot neamul ei şi-i răspunde, zice mama, şi că tu dacă erai un băiat mai cu cap trebuia să vezi că tata era cu chef în seara aia, şi nu trebuia să te iei de piept cu el, că ştii că el nu e rău da e ambiţios, şi că şi lui îi pare rău acuma, da nu vrea să spună, că aşa-i neamul lor. Mai bine te-ai întoarce. Eu cam atîta am avut de spus şi închei urînduţi multă multă sănătate şi nu uita să-mi aduci ce mi-ai promis.

Gigel.

Te sărută şi mămica.

Gigel.

INEDIT

ŞTEFAN ROLL

Livada sufletelor dulci

Iţi aminteşti cimitirul ca o haină ponosită
dela Rastoliţa ?
Bisericuţa de lemn, cu sfinţii
zugrăviţi pe pînză scorojită ?
Mormintele anonime in livada cu pruni ?
Treceam prin el ziua, cind soarele acoperea,
cu cearceafurile lui fierbinţi
osemintele sub huma, şi ea bătrînă,
văduvă de cei care au iubit-o
şi s-au intors in faşele ei materne.
Ţi-am spus :
pomii sădiţi deasupra lor,
au ajuns cu rădăcinile pină la ei.
Să le mingiie chipul şters de infinit
cu o mînă de soră de caritate postumă.
Să le picure intre dinţii lor ştirbi,
pietrificaţi intr-un zimbet plin de regrete,
iureşul luminii de dimineaţă,
vălul luminii de peste zi,
doliul luminii din fiecare noapte.
Cataplasme sau catapitesme
cu stelele umblind ca verişoarele lor
prin odăile rămase pustii.
Miinile lor, încrucişate la piept,
acoperă inima rămasă ca o candelă
să ardă în urletul pomenirii lor.
Ele, miinile, se caţără pe rădăcinile prunilor
să-şi aprindă feştilele
din rugăciunea noastră pentru ei.
— De ce sădesc oamenii pruni peste morminte ?
— Cu cit mai dulci vor fi fructele lor,
atit de dulci au fost sufletele lor
care au rătăcit timpuriu deasupra.
Am gustat din toţi prunii cimitirului.
Fiecare din ei avea fructele dulci.
Şi am trecut mereu, ca nişte musafiri tăcuţi,
ca să ne inchinăm.
Treceam prin livada sufletelor dulci.

decembrie, 1965

lui Ioan Grigorescu, pentru care povestea a rămas în aducerea lui aminte.

Era într-o luni după-amiază. Ningea. De pe peretele vopsit în albastru al cofetăriei în care stam, beam cafea şi fumam, se scurgea o dungă roşie de lichid viscos.

Era sînge.

Mă miram de unde sînge în cofetăria curăţică, fără multă lume în acea luni după-amiază.

Am scos din buzunar tabacherea, unde aveam o hirtiuţă cu un număr de telefon, m-am ridicat şi la telefonul spînzurat lîngă uşă am format numărul. Se auzi o voce ca un scincet :

— Cine e ?

— La telefon este Omul cu pantaloni groşi, am răspuns eu.

Vocea de la celălalt capăt al firului mai scinci odată :

— Şi ce vrei ?

Atunci am închis telefonul şi m-am aşezat iar la masă. Am privit din nou pe peretele albastru dunga aceea de sînge.

Peste un sfert de oră o femeie îmbrăcată în nişte pantaloni negri de catifea intră în local, se apropie de mine şi mă-ntreabă :

— Spuneţi-mi domnule inginer e voie să m-aşez lingă mata ?

— Este, am răspuns eu neîndrăznind s-o privesc drept în faţă în acel moment şi riciind cu virful pantofului pardoseala de ţiment de sub mine.

O mireasmă de parfum neerlandez mă-nconjură.

Femeia îşi scoase pantalonii, apoi hanoracul, avea un hanorac vişiniu, cu flori galbene, şi rămase în nişte chiloţi subţiri de dantelă şi-ntinse picioarele lungi sub masă, după care zimbi.

Avea peste bust un pulovăr alb cu cercuri maro.

M-am ridicat atunci în picioare, am luat pantalonii de catifea neagră şi i-am întins la soare.

Din vorbă în vorbă am început să desluşesc povestea.

Pe peretele albastru dunga de sînge nu se mai scurgea, incremenise într-un desen înfăţişind cu aproximaţie contururile Peninsulei Iberice.

Fata povestea mereu. Partenerul ei fusese ucis cu un glonte calibrul 45, fiindu-i străpuns pieptul în dreptul esofagului.

— Dar cine e asasinul ? murmurai eu.

— Nu ştiu, gemu fata şi continuă să privească printre lacrimi conturul de sînge de pe perete.

Atunci localul a fost închis şi la cererea mea chelneriţa a dat drumul la magnetofon. Am invitat-o pe femeia de la masa mea să-şi pună pantalonii pe ea, deoarece pînă la apariţia soarelui, mai era. Femeia mă ascultă supusă.

Apoi am invitat-o la dans. Şi iar ne-am aşezat la masă. Cu un simbet onctuos, chelneriţa veni şi scoţînd din buzunarul de la şorţ pulovărul la care lucra îşi văzu de treabă.

— Vezi ce frumos ninge afară, am zîmbit eu chelneriţei.

Apoi chelneriţa a fost chemată de gestionară.

Eu şi tovarăşa mea ne-am pus hanoracele şi am ieşit. Chelneriţa ne făcut un semn cu mîna.

Afară era ger.

— De ce te-ai dezbrăcat acolo-n cofetărie ? am întrebat-o eu pe Mimi, aşa se chema femeia.

— Ce prost eşti, a rîs ea.

Apoi începu o perioadă mai grea, dedicată

La circ

DUMITRU DINULESCU

exclusiv cercetării glonţului din pieptul circarului.

Victima era un circar, iar femeia, partenera lui, după cum am mai spus. Ei executau de obicei un număr din cale afară de stupid.

— Care ? am întrebat-o iar pe femeie şi iar am întrebat-o cum o cheamă.

— Mimi, a răspuns ea simplu.

Stam în două fotolii în salonul locuinţei sale de la parterul unei vile somptuoase din parcul Delavrancea.

Băşicile de la acvariul cel mare din mijlocul încăperii mă ameţeau. În salon mirosea a mărgăritar.

Apoi am discutat despre cadavru. Din nefericire nu-l putusem examina eu însumi, preluînd cazul aşa mai mult într-o doară. Dar dunga aceea de pe perete mă obseda.

— Spune-mi, Mimi, dunga aceea de pe perete, din cofetărie, are vreo legătură cu moartea partenerului tău ?

— O, da, răspunse ea, totul are legătură, nu ştii atîta lucru ?

Deodată am ars un strigăt. În acel moment unul din peşti ţîşni, ajunse chiar pînă aproape de plafon şi se prăbuşi pe parchetul bine lustruit, zdrobindu-se. Dintr-un colţ se repezi un mare motan siamez, care apucă peştele, se-ntoarse cu coada spre noi şi dispăru într-un ungher întunecos cu peştele-n gură.

Şi femeia începu din nou povestea, lucru care mă enerva, fiindcă eu nu degeaba strigasem, aveam într-adevăr o idee. Dar am lăsat-o pe femeie să continue. În felul acesta aveam posibilitatea să avansez mai profund în gîndurile mele, iar următorul meu strigăt a fost consecinţa ideii împlinite pînă în cele mai îndepărtate amănunte.

Dar n-am reuşit să-mi duc gîndul pînă la capăt. Intră în cameră un bărbat voinic, gras, cu părul alb.

— E tata, spuse circara, întrerupîndu-se din poveste.

Marele motan siamez reapăru, ieşi în calea bătrînului şi-ncepu să-şi frece spinarea de gleznele lui.

Făr-a-mi adresa vreo privire, bătrînul se aşeză într-un fotoliu. Motanul îi sări în braţe şi-ncepu să toarcă.

— Ce minunat e motanul nostru cînd toarce, spuse femeia, dar nici acum bătrînul nu-şi ridică privirea spre noi.

Eu mă uitam pe geam. Geamul era drept în faţa mea şi se vedea zăpada coborînd lenoasă.

Apoi femeia se dezbrăcă în pielea goală şi se-ntinse pe covor între mine şi bătrîn.

Deodată sună telefonul. Nici eu, nici bătrînul nu ne-am ridicat şi cu atît mai puţin femeia. Telefonul sună vreo cinci minute apoi se opri. Zăpada continua să cadă, în penumbra din salon zgomotul cel mai puternic era torsul marelui motan siamez.

Femeia se-mbrăcă la repezeală şi ieşi fără a spune vreo vorbă. Motanul o urmă.

Apoi bătrînul se ridică, îşi aprinse pipa şi-ncepu să se plimbe prin cameră. Femeia se-ntoarse, era într-o splendidă rochie violetă şi-n cap avea un capişon cu boruri largi. Motanul o urma.

Femeia şi pisica veniră direct spre mine. Motanul se căţără în braţele mele şi-mi spuse :

— Ascultă, Gavrilă, e timpul să pleci.

— Într-adevăr, numele meu este Gavrilă, am răspuns, dar pe tine cum te cheamă ?

— Pe mine mă cheamă Gheorghe, răspunse motanul.

Bătrînul aprinse lumina. Motanul clipi din ochi repede, ca să se obişnuiască mai uşor cu lumina şi surise, apoi sări din braţele mele.

Eu şi femeia ieşirăm din cameră lent, în viforul care-ncepuse afară, treceam cu dragoste şi nici un fel de ranchiună nu ne murdărea sentimentele.

Şi iar mi-a povestit despre partenerul ei. Şi-abia atunci mi-a fost foarte uşor să dezleg misterul şi ea se miră cît sînt de deştept.

Ne-ntoarserăm în cofetăria unde ne cunoscusem şi aici chelneriţa avea aerul că ne-aşteaptă. Deşi mesele erau de malachit ne-ntinse o faţă de masă. Veni şi gestionara şi toţi patru ţinîndu-ne de miini am început să ne concentrăm.

A fost o seară minunată, una din cele mai frumoase trăite vreodată şi dansul celor patru : eu, chelnăriţa, gestionara şi circara, era o horă, purtată lent, cu mişcări acuatice şi la un moment dat circara începu să ne arate cîteva din secretele meseriei ei. Şi ne distrarăm grozav.

Apoi a trebuit să le arestez pe cele două fete de la cofetărie şi la cercetări s-a descoperit că gestionara era asasina.

Dealtfel o bănuiam demult.

Ştiam că Mimi obişnuia să vină des aici cu partenerul ei şi gestionara, o fată destul de tînără, îl îndrăgise pe circar. Chelneriţa i-a fost complice.

Dar de unde făcuseră fetele rost de revolverul calibru 45 ? Şi de unde se scurgea dira aceea

de singe pe perete, la șase zile după moartea echilibristului ?

Cum a-ndrăznit Mimi să-și scoată pantalonii în cofetăria aceea, de față cu lumea și cum a-ndrăznit Mimi să se dezbrace în pielea goală de față cu mine și taică-său în salonul de la ea de-acasă ?

— Păi tata e orb, îmi răspunse Mimi cu simplitate.

Așa am dezlegat una din taine.

Apoi m-am mirat de dezinvoltura motanului, de faptul că vorbea și avea conștiință.

— Nu știu de ce te miri, surise Mimi, dar eu sint circară și cunosc tot felul de metode ca să minunez oamenii. Dar aici nu-i nici o metodă, motanul e de fapt corcit cu un papagal, așa că de aceea vorbește, dar conștiință n-are.

— Interesant, interesant, am murmurat eu.

— Iar faptul că mi-am scos pantalonii la cofetărie n-a fost decit un truc. Am vrut s-o dau

Desen de Florin Pucă

în vileag pe gestionară. N-ai văzut că n-a apărut deloc cit am stat eu acolo ?

— Bine, dar dunga de pe perete ?

— Era sirop dragă, o pistă falsă pe care a-ncercat să ți-o servească gestionara.

— Bine dragă, dar asta tocmai o inculpa.

— Ei, gindești prea logic, spuse Mimi și începu din nou să se dezbrace.

Eram din nou în salonul ei din parcul Delavrancea. Cind rămase-n pielea goală își aprinse o țigară și mă privi sfidătoare.

— Ce vrei acum ? m-am mirat eu.

Trebuie să recunosc aici că femeia îmi plăcea, doar sint un bărbat destul de tînăr, iar femeia era chiar frumoasă și modul ei de a se eschiva mă fermeca nespus. Nu mai intilnisem o astfel de femeie, dar funcția era funcție și familia familie și oricum femeia era în general suspectă, avea în tot ce făcea o nuanță de interlop, o nuanță care nouă, oamenilor de meserie, nu ne scapă. Totuși n-o priveam cu silă și nu evitam s-o privesc, mie chiar îmi place să mă stăpinesc, îmi place să-mi dovedesc forța de caracter.

Cum stam așa și mă gindeam, motanul siamez ieși de sub pat și se răsti la Mimi :

— Nu ți-e rușine să-ți fie ! Îmbracă-te și termină cu circul ăsta.

— Dar ce-ai cu mine Gheorghe ! ? se miorlăi ea.

— Domnu' Gavrilă ! îmi zise motanul, știu că Mimi, v-a zis că n-am conștiință, dar să știți că eu l-am omorît pe circar.

— Am bănuit eu ceva, nu m-am dat eu bătut.

— Atunci de ce-ați acuzat-o pe gestionară ?

— Tocmai am mizat pe conștiința ta, măi Gheorghe, știam că ai conștiință.

— Da, eu l-am omorît.

— Am bănuit de la-nceput, am zis eu. Cum era gestionara să facă rost de revolver ?

— Păi tocmai, zise motanul. Pentru o pisică e mult mai ușor. Și am vrut să m-amuz. Pe mine cum o să mă condamnați ? Ar trebui revizuite o grămadă de concepții științifice, vă dați seama ce tămbălău ar fi ? Ar ride de voi toată lumea. Și nu te lasă conștiința totuși s-o lași pe biata gestionară inculpată.

— Ai dreptate, am recunoscut eu, nu știu ce să fac.

— N-ai ce să faci, rise motanul sardonic, ai s-o lași pe gestionară inculpată și vina ta o să te chinuiască toată viața. Asta am și vrut, să-mi bat joc de voi.

— Nu lua asta-n seamă dragă, spuse Mimi și se ridică de pe fotoliu.

Era într-adevăr splendidă goală și înaltă, musculoasă ca orice circară și atent fardată, cu buzele roșii ca singele.

— Hai în dormitor, dragă și lasă astea, îmi spuse circara.

— Vezi, cum mă răzbun pe tine ? surise motanul. Ai să-ți înșeli și nevasta. Te distrug, nu-ți dai seama ? Te distrug din punct de vedere moral !

— Taci mă din gură ! se supără Mimi. Mai bine adu ceva de băut.

Motanul dispăru sub pat, de unde se-ntoarse cu o tavă și trei pahare, se cățără apoi sus pe bibliotecă, luă o sticlă de whisky ne-ncepută și o desfăcu.

După ce turnă în pahare ne-mbia pe mine și pe Mimi.

— Hai, beți copii !

N-am refuzat paharul. L-am luat și am sorbit alene.

Enervată, nu se știe de ce, Mimi își luă chiloții de pe spătarul scaunului și-i puse pe ea. Dar rămase cu țițele goale, țițe frumoase și pietroase, mari, ca de țigancă florăreasă tînără.

— Pot să dau un telefon ? am întrebat eu.

— Poftim, îmi spuse galant motanul.

— Alo ! am zis eu după ce am format numărul.

— Alo ! se auzi o voce ca un scincet la celălalt capăt al firului.

— La telefon e Omul cu pantaloni groși, am spus eu cu o voce decisă.

— Bine, bine, spuse plictisită vocea de dincolo.

— Degeaba uneltești, rise motanul. N-o să te creadă nimeni, dacă vreau nu mai scot o vorbă și chiar dacă vrei să faci lumină, n-o să te creadă nimeni.

— Spune-mi, de ce te-ai dezbrăcat iar în fața mea ? am întrebat-o eu pe Mimi, după ce am închis telefonul.

— Ca să-mi bat joc de tine, mărturisi plictisită femeia, iar figura de la cofetărie am făcut-o din același motiv. Singurul lucru adevărat e că tata e orb și tot scîrba asta de Gheorghe l-a orbit.

— I-adevărat Gheorghe ?

— Nu, Gavrilă, nu, asta o spune numai ca să-și bată joc de tine. Singura mea crimă sau, mă rog, fărădelege e cea cu circarul. În rest nu mă interesează chestiile astea.

— Spune-mi Mimi, de ce-ți bați joc mereu de mine ? m-am mirat eu.

— Așa, fiindcă mă plictisesc, recunoscu ea. Mă plictisesc groaznic. Ce vrei să fac ?

— Acum pot să plec ? am întrebat eu.

— Și mă lași așa plictisită ? a surîs Mimi.

Așa cum era, numai în chiloți, Mimi m-a condus pînă la ușă și luîndu-mă pe neașteptate m-a sărutat deodată umplîndu-mi gura cu un gust nemaipomenit de ruj, probabil din cele mai scumpe. Dar eu am scuturat capul și am ieșit repede pe ușă.

M-am dus la cofetăria cu pricina. În locul celor două fete erau bineînțeles altele. Am băut o cafea și am fumat o țigară, apoi am plecat la serviciu.

M-am prezentat imediat la șeful meu, care m-a ascultat, contrar previziunilor mele, cu multă atenție.

Apoi a dat un telefon. Eram sigur că o să se-ntîmple așa. Dar nu știam unde o să telefoneze.

Am stat în spital cîteva luni, apoi am fost pensionat.

Din cînd în cînd mai dau însă tîrcoale casei din parcul Delavrancea. Motanul Gheorghe stă uneori la geam. Îmi face cu ochiul și cîteodată cască plictisit.

Am fost de cîteva ori și la circ, am văzut-o pe Mimi în cîteva spectacole și e într-adevăr extraordinară.

O aștept uneori la intrarea artiștilor, o văd ieșind înconjurată de admiratori, iar eu mă-ntorc acasă amintindu-mi cu durere de toată aventura mea.

Nevasta m-a părăsit și ea, acuma sînt singur, din cînd în cînd mai dau însă un telefon și-mi răspunde vocea aceea ca un scîncet :

— Ce e, ce vrei ?

Iar eu repet mereu :

— Aici e Omul cu pantaloni groși !

— Bine, dar ce vrei ?

— Nimic, atîta am vrut să-ți spun.

— Bine, noapte bună, îmi răspunde vocea.

Iar eu îmi duc existența în continuare, sînt mulțumit cu pensia mea, între timp m-am apucat de filatelie și cam odată, de două ori pe lună mă duc la circ.

PETRE STOICA

Morții noștri dragi

Morții intră noaptea în casă
morții noștri dragi
dau la o parte draperiile grele
aprind chibrite unde sunteți întreabă
unde

nimeni nu-i aude

dormim pe o altă parte a pămîntului
visăm dragostea fericirea visăm
dimineața
sunînd ca un corn englezesc deasupra
clădirilor
în care zi de zi fabricăm nemurirea
în serie

nimeni nu-i aude

ei lunecă în bucătărie
îi întîmpină gîndacii stacojii
mirosul sosurilor arse
boabele de piper risipite pe jos
rup din pîine înfometați

nu au mîncat nimic
de zece de douăzeci de cincizeci de ani
deschid frigiderul beau apă minerală
sunt însetați
de zece de douăzeci de cincizeci de ani

morții noștri dragi privesc la ceas
nu mai știu să citească
se călăuzesc după rădăcinile ierbii
după harta cîrtițelor

furtuna
îi împrăștie înainte de revărsatul zorilor

pietrele încep să vorbească
mașinile încep să cînte
păsările încep să urle

ne jupuim de pe față
pielea somnului transparentă

morții noștri dragi

ei rămîn în pulberea de pe haine
în murdăria de sub unghii
în noroiul de pe ghete
în funinginea din dosare

morții pururea
morții noștri dragi

GHEORGHE ISTRATE
Reintegrare

De noi ne temem mai întîi : iuţit
ne fulgeră prin carne un cuţit ;
mireasma morţii despărţind iubiri
îmbracă sîngele-n zăpezi subţiri.

Noi am fost unii, alţii au fost noi
din răni ne curg veşminte de eroi,
noi sîntem legănîndu-ne pe sori
decapitaţi din zei nemuritori.

Ne reintoarcem iarăşi în mirări
în golful sîngelui ne-aşteaptă mări
năvala ceasului desface timpul —
pe tîmpla noastră-mbătrînim Olimpul.

DAN DAVID
Acest imn etern

Măria Sa, Mihail Sadoveanu, acest
Imn naţional învăţat pe de rost, aceste
lacremi de fericire (lacremi
torenţiale căzînd,
murmurînd, înflorind peste
tainiţa cuvîntului
lacremile, aceste bucurii zdrenţuite
la Cursul unde se-nvaţă
Meseria de OM)
şi instinctele povestitorului licărind
ca pomii într-o noapte rară —
noapte de sînziene explodînd sub
ţară, peste ţară
şi ochii lui împrumutaţi din versurile
eminesciene ; ochi blestemaţi de
lumină şi descîntec atunci
cînd toată viaţa se-adună-n cîntec
şi iarba moldavă
strălucind sub luna bolnavă
ca Poemul Vitora Lipan
o veşnicie, an după an...
Măria sa, Mihail Sadoveanu, acest
uriaş manuscript bătut de soare
de amiezi aspre, de amiezi răcoritoare
cînd noi încă mai suntem pre acest pămînt
cînd furioşi ne preschimbăm în cuvînt
iar cuvîntul îl facem imn iar şi iară
pentru Măria Sa, Mihail Sadoveanu
această adîncă, fantastică Ţară !

IOANA DIACONESCU
Libertatea s-alegi

Libertatea s-alegi în faţa geamului gol,
De gît să te prindă feriga transformată
peste iarnă
În plantă agăţătoare,
Să te zgirie cu colţii ei tari de cotoranţă
Şi tu s-o mîngîi: preafrumoaso, nu muri.
Apoi, pufoase ramuri înfrunzite
să-i răsară de sub ghiare,
Mersul ei şerpesc să devină calin şi
Copilăresc,
S-o strecori cu de-a sila de sub
lumina electrică
În aerul tare de-afară
Şi să-i spui: încolăceşte-te pe ce vrei tu,
ferigă-feriguţă.
Să dai la o parte draperiile
Ce nu s-au mişcat în timpul iernii
Şi, după ce de la 9 la 13,30
Ai înghiţit o tonă de praf
Şi ai lustruit mobilele sacrului aşezămînt
Libertatea s-o alegi, în faţa
geamului gol.

MIRCEA BÎRSILĂ
Salcîmul din spatele casei

Abia după tăierea lui
mi s-a făcut frică de faptul
că tata îşi aştepta rîndul.
Era într-o dimineaţă adîncă de vară,
pînă atunci nici cînd şi-a cumpărat
haine de moarte
nu am simţit făcîndu-se mai larg
prin casă.

El mort şi eu viu
vom fi ca pămîntul cînd pe o parte
îl bate luna
iar pe cealaltă, în acelaşi timp, soarele.
Era o dimineaţă adîncă de vară
cu vaci blestemate în timp ce sînt mulse
şi pentru prima dată mi-a părut rău
că nu sînt un arbore :
poate că arborii nu înţeleg moartea
poate că golul rămas acolo
în spatele casei
a fost o rană doar pentru mine
nu şi pentru salcîmii răsăriţi din
rădăcinile acelui copac,
o lampă pe care o aprinzi noaptea
şi, îngrozit, vezi, în două picioare
o vacă la geam.

EUGEN BARBU

EPILOG LA INCOGNITO

Vremea era amestecată, cum e în Bucureşti în fiecare primăvară, adică zăduf, adică sta să plouă, în sfîrşit ceva borşit, ceva juma-juma ; nici cald, nici rece. Tronaru se uitase în jur : numai stofe ungureşti, pentru că astea se găseau deocamdată sau cele de la *Export*, dar refuzate, toată lumea la patru ace, înghesuindu-se spre scările bine lustruite, nu fără oarecare ordine, nu fără o repliere secretă, după grade. Erau mulţi care ţineau la ighemonicon şi dacă i-ai fi luat-o înainte unuia, el nu ar fi spus nici cîrc, poate numai un „Nu face nimic", dar te mai întîlneai cu el şi nu era bine, aşa încît, lasă-l, domnule mai în faţă, ce te grăbeşti atîta ? Adică o faci pe păstrăvul care o ia în susul apei, cu opintiri, cu salturi scurte, totul făcut discret, cu aerul că nu te grăbeşti, pentru că locurile erau stabilite cu precizie, scrise pe invitaţie şi nimeni nu ţi s-ar fi aşezat în altă parte decît pe fotoliul al cărui număr era bine desenat cu tuş. Nu era prea potrivit nici un aer distrat, dar nici o mutră de înmormîntare nu se cuvenea ; cel mai bine era să ai un aer neutru, o lipsă de grabă cuviincioasă care să nu deranjeze pe nimeni, dar din care nu trebuia să absenteze şi o atenţie bine strunită, un interes major, adică să sugerezi că veniseşi aici, nu absent, dar nici de tot curios, ci pătruns de un sentiment grav de îngrijorare neexagerată, mijlocie, asta era cuvîntul, mijlocie, dar oricum îngrijorare...

Încă se ștergea cu batista pe frunte ca să nu arate asudat sau să se creadă că întîrziase cumva. Evitase Bufetul din stînga, plin ochi cu *Pepsi* și cafele, struguri și mandarine. Fetele de la tejgheaua improvizată din fier eloxat, în costume de surori de caritate parcă, cu gulere albe, scrobite, cu pantofi cu tocul înalt, frumoase cele mai multe dintre ele, veghind să nu dea cafeaua în foc, își făceau și ele serviciul. Delegații sosiți din provincie, sculați cu noaptea în cap, cam buimaci, pentru că în largile lor geamantane, în afara „atențiilor" cu care-i brașoveau pe cei de la centru, mai aduseseră și pentru sufletul lor mai un *Turț*, mai cîte o *Galbină de Odobești* cu care să-și petreacă noaptea de dinaintea unei astfel de adunări importante. Acum parcă pluteau pe largile trepte de marmură de Rușchița ale *Sălii de Concerte*, cu stomacurile visînd la răcoritoarele din rafturile Bufetului care le făceau cu ochiul. Sorbeau grăbiți cîte o cafea sau cîte un *Cico*, nu se crutau. Nu mai aveau pe chip însă nimic din spaima de altădată cînd veneau la astfel de reuniuni, cînd fiecare se simțea ca pe front, pentru că nu știai unde cade bomba, pentru că atunci cînd cade bomba, legea războiului o cunoșteau cu toții, o schijă te putea lovi și pe tine, și nu era vorba numai de tine, schija, ipotetica și infima armă, putea mai ales să-ți atingă un protector, un suspus ce avea palma lui așezată asupra capului tău. Aveau deci cu toții un sentiment de relaxare, de curiozitate bine cenzurată, o curiozitate în forme benigne însă, pe chipul fiecăruia nu se mai distingea frica, dar nici satisfacția. Murmurul de pe scări nu mai avea gravitatea de altădată, surda spaimă neexprimată, nu acel ecou funebru al unor nopți uitate, chemate pe atunci ca într-un roman polițist de Chandler: *„Nopțile din iunie"*, adică nopțile demascărilor, ale aruncării la gunoi a vrăjmașilor, a fraților de suferință, nopțile Sfîntului Bartolomeu pentru că așa dorea Tanti Ana, prietena lui I.V. Acum totul căpăta chiar ceva duios, bătrînii vinovați intraseră în pensii, după ce-și făcuseră autocritica, mormăind, ce-i drept, că li se luase cozonacul și nu mai puteau să vorbească despre marile lor merite, chiar contestabile, și trebuiau numai să se plimbe pe la Șosea dînd tîrcoale locului unde odată fusese statuia Corifeului. Acum atmosfera era căldicică, sau cel puțin așa arăta, ca în aprilie, după o ploaie bună. Tronaru, ca și ceilalți, știa că trebuia să li se comunice ceva important, dar asta nu mai îngrijora pe nimeni, pentru că totul nu mai era decît o repetiție *post festum*, dar și o reparație, o reabilitare și încă ceva, o înfierare publică a unor persoane ce aveau să fie aduse în fața auditoriului, nu în lanțuri, ci să povestească creștinește *cum au făcut*, ca la o spovedanie, ca să fie de paradigmă pentru toți, de-acum și-n vecii vecilor. Deci cu acest sentiment nostalgic de relaxare urcau cei mai mulți treptele albe, bine lustruite, de marmură de Rușchița spre *Sala de Concerte:* amintindu-și, unii dintre ei, de vechi seri de jazz cu Armstrong sau spectacolele lui *Royal Shakespeare Company* în care briaseră Paul Scofield și alții...

Pătrunsese în burta balenei lui Iona, adică în sala aceea cu pereții tapisați cu catifea albastră și cu două balcoane ca două cuiburi de rîndunică unde se instala de obicei presa streină, aurite ca niște colivii, luminate nemilos de neonul sanitar, cu laptele său argintiu ce svîcnea din cînd în cînd ca o măduvă vie. Aici se cîntase a *IX-a* a lui Beethoven și peste cîțiva ani macabrul cîntec al filmului *Love story*, melodia cancerului, dar acum rîndurile în jumătate arc nu mai erau ocupate de către zgomotoșii fii ai mandarinilor ce voiau să-i aplaude pe cîntăreții de *rock*. În lojile minuscule de sus se și instalaseră corespondenții streini : numai aparate și fițe, încărcați ca niște dromadere cu blitz-uri și magnetofoane, gîfîind încă după ce urcaseră atîtea trepte și alergînd fără motiv spre locul unde se aflau telexurile, făcînd recunoașteri sumare în clădirea care arăta ca o bomboană fondantă, gata să comunice întregului univers vești uluitoare ; în jur totul bîzîia : casetofoane, magnetofoane, circuite interne, circuite externe, soneriile neîntrerupte ale telefoanelor, ți-era mai mare dragul să fii ziarist !

Tronaru reușise să-și găsească locul și privea scena imensă și goală ca pustiul Arizona, pe care se afla numai o masă lungă, pentru prezidiu, în fața căreia fuseseră așezate, ca de obicei, flori albe, abia aduse din sere. Tehnicienii ciupeau microfoanele cu unghia ca să asculte ecoul sălii ; dincolo de perdeaua rece a aerului condiționat se deslușea vag o rumoare stinsă, emoționată, supravegheată. Locurile se completaseră rapid, nu mai exista scaun gol ; de fapt, cei din jur erau cuprinși deja de o febră secretă, de o nerăbdare abia stăpînită. Mulți se prefăceau că citesc ziarele de dimineață, le răsfoiau absent sau căutau numai știrile sportive, ori anunțurile de la *Vînzări-Cumpărări*, dacă nu ceva și mai rău : rubrica *Decese*. Cunoscuții își făceau semne cu mîna, stabilind în alfabetul surdomuților întîlniri viitoare, numai Tronaru nu recunoștea pe nimeni în această mulțime pestriță, deocamdată cel puțin.

Gîndurile lui Tronaru fură curmate de apariția prezidiului, întîmpinat cu aplauze. Se auzeau șoapte și derularea discretă a aparatelor de filmat, pe urmă cineva începuse să citească un raport. De fapt, era vorba despre

nişte reabilitări post mortem. Lista celor dispăruţi nu era lungă, dar, în schimb, era tragică. Cei ucişi purtaseră nume ilustre, îi ştiau cu toţii, copiii le învăţau biografia la şcoală şi busturile lor puteau fi văzute prin aulele universităţilor. Pe unii dintre ei Tronaru îi apucase vii, fotografiile lor uriaşe dominaseră pieţele publice şi chipurile surîzătoare fuseseră purtate pe pancarte de-a lungul bulevardelor la sărbătorile mari ale naţiunii, şi ei în fotografii şi pancarte, surîzători şi plini de încredere în viaţă şi în viitorul strălucit...

Lectura lungului raport, plin de chichiţe juridice şi de evocări respectuoase, fără aprecieri grave la adresa celor ce greşiseră, pentru că adevărul prea era revoltător, spunea că se exagerase, într-adevăr, dar asta pentru că se ascultase orbeşte de directive nesăbuite, şi ele iscate din spirit de imitaţie, dintr-un export condamnabil de revoluţie. Parcă cei ce ascultau nu ştiau ce se întîmplase şi în timpul Revoluţiei franceze ? Parcă iubitul Corifeu şi păstor al popoarelor nu-şi trimisese în faţa plutoanelor de execuţie pe cei mai apropiaţi tovarăşi şi aceştia nu muriseră cu numele lui pe buze ? Dar în subtext exista o gravă înfierare a faptelor săvîrşite şi indignarea cuprindea ca un val mulţimea din sală. La ce bun nevinovaţii ucişi, la ce bun injustiţia numai pentru că un cineva voise să reabiliteze ideea de putere nelimitată şi aceste nedreptăţi strigătoare la cer pentru numele literar de „călirea oţelului". Avea cineva nevoie de cadavrele acestea, de mausolee, de sfinţi, de reabilitări ? Voise femeia aceea cu pletele retezate, tunsă scurt ca Mary Pickford, cu gura ei ca un spărgător de nuci, cu care îi asurzise la radio cîţiva ani, să arate printr-un gest de o perfectă absurditate că şi poporul acesta blînd, care nu cunoştea genocidul, avea nevoie de tainul său de cadavre nevinovate ? Pentru asta erau necesare lucrările ei faraonice pe care le inventase la comandă, de corpul de delatori specializaţi, de martorii de profesie din justiţie, dacă asta se mai putea numi justiţie ? Dar acum totul se încheiase, evocarea croitoriei de lux a morţii, cum spunea careva, era numai o amintire. Întîi îl scoseseră din mausoleu pe Corifeu, nu cu tam-tam, cu discreţie şi peste noapte ; statuile ilustrului învăţător al popoarelor dispăruseră lăsînd în locul bronzului tăiat cu fierăstraiele electrice şi a soclurilor zdrobite, topite în pavajele anonime ale oraşelor şi a siluetelor lui agresive, cu braţul întins spre viitor, un gol nostalgic ; numai că aşa cum avea Tronaru să-şi dea seama de mai multe ori în cursul ultimilor ani, spiritul său, al Corifeului, nu murise, el mai sta cuibărit în sufletele unora mai bătrîni care susţineau că orice revoluţie are nevoie de un cadavru ilustru.

Raportul era astfel redactat încît să nu irite, dar Tronaru nu mai asculta, privea în prezidiu pe omul pe care-l întîlnise în curtea închisorii din Caransebeş, într-o zi, la *plimbarea puşcăriaşului*. Bărbatul acela se afla acolo, el îi determinase pe toţi ceilalţi să spună întregii naţiuni adevărul gol-goluţ. Era acolo, insufla tuturor curajul de a sta drepţi în faţa oricui ne-ar fi voit nu numai ţara, dar şi fiinţa naţională. El îi învăţase pe aceşti oameni care ascultau lacom cifrele acelui raport să spună : NU ! celor cărora nimeni nu îndrăznise să le spună : NU ! şi dacă o făcuseră, o plătiseră cu sînge, dar acum aceea era o epocă revolută Bărbatul acela se afla acolo, răspîndind o răceală invincibilă în sala înmărmurită de cele ce auzea, sală în care se aflau ca nişte martori lipsiţi de curaj, şi vechii veterani ce nu avuseseră şira spinării şi nu spuseseră la vreme : NU ! şi acum erau siliţi să-şi audă propriul rechizitoriu, palizi, albi, ascultînd, ca şi cînd n-ar fi cunoscut-o, incredibila poveste a jupuirii.

O tăcere grea, plină de atenţie, luase locul zumzetului de început. Nu mai respira nimeni. Lojile ca nişte cuiburi de rîndunică, de sub uriaşul pîntec al balenei lui Iona fuseseră golite, corespondenţii streini, poftiţi discret afară, pentru că ceea ce ascultau cei 3 500 de oameni aflaţi în *Sala de Concerte*, nu-i privea. Aveau să primească la sfîrşitul acelei reuniuni un comunicat destul de ezoteric din care puteau înţelege orice, dar atît. Şi atunci Tronaru, acum general, îşi aduse aminte de propriul său trecut.

Acum se citeau detaliile uciderii unuia dintre întemeietori, cum îl loviseră cu ranga în celulă... Lectura raportului continua, era ca un buldozer care ar fi intrat într-un strat incomensurabil de guano şi dacă Tronaru ar fi avut la el o sticlă cu alcool ar fi băut-o dintr-o singură înghiţitură pentru că adevărul

Mihai Topa „Peisaj"

era insuportabil. Se afla în aceeaşi sală în care, cu un an sau doi în urmă, ascultase replicile actorilor lui *Royal Shakespeare Company :*

Azi iarna vrăjbii noastre-n mîndră vară
Schimbată este de-al tău soare, York
Iar norii de deasupra casei noastre
În sînu-adînc al mării-s îngropaţi
Azi lauri încunună-a noastre frunţi
Iar armele sfărmate-s azi, trofee
Azi strigătul de teamă-i chiot vesel
Şi marşul morţii azi e pas de dans.

Gulerul impecabil al medicului celebru din faţa lui se umezise. Din spate auzi glasul lui Dănacu (acum profesor la Politehnica din Timişoara ; după verificările din 49 cînd lucra la Ministerul de Externe, unul, Gheorghe Ladislau, vărsase sacul : că a trăit cu nevasta lui Tismana, că a fost dat afară din Spania cu picioare în fund de către Tribunalul republican de front, că e element burghez descompus, intelectual rătăcit în partid, tot tacîmul...), pe care nu-l zărise la aşezarea în fotoliul său :

— Îl vezi pe ăla ?

Şi-i arată o ceafă groasă, în trei trepte, în costum închis, cu spete mari de taure comunal, vecinul de stal al ministrului sănătăţii.

— Îl văd, rostise fascinat.

— El i-a făcut felul. A stat trei zile în faţa vizetei prin care l-a împuşcat. Victima nu dormea, sau aţipea numai o secundă, fixîndu-l şi ucigaşul nu avea curajul să tragă într-un om care-l privea. A treia noapte, ucigaşul n-a mai rezistat şi-atunci a tras !

Un frig îngrozitor îi îngheţa spatele lui Tronaru. Asculta încă dominat de o beatitudine ciudată pe care numai relatările morţilor îngrozitoare ţi-o dau, fără să se întoarcă, nici măcar să-i vadă chipul prietenului său nu mai dorea, pentru că era fascinat de rostirea seacă, fără nici o emoţie a celor ce povesteau teribila istorie. Totul era spus cu aceleaşi cuvinte : aceleaşi cuvinte înălţătoare cu care se alcătuiesc poezii şi se scriu proclamaţii rămase în istorie, cuvinte cu care se adorm seara copiii, cuvinte de iubire, şoptite sub lună, bete de dragoste, cuvinte ce te fac nebun de durere sau care te împing în moarte ; cuvintele îngrozitoare, conţinînd adevărurile cele mai crunte, cuvinte ce ies din propriul lor jeg la suprafaţa conştiinţei, cuvinte de regret sau cuvintele mărturisirii iscate din frică, cuvinte ca nişte cîini jigăriţi dînd din coadă, cuvinte puţind asudînd de oroare.

— De unde ştii ?, întrebase.

— Ştiu, îi răspusese în şoaptă Dănacu. Toţi pereţii celulei erau plini de sînge, creierii victimei zburaseră pe ziduri. Şi pe călău îl vezi ce prosper arată ? El nu şi-a făcut decît datoria, aşa va crede pînă în vecii vecilor...

Uciderea lui Clarence se suprapunea pe scena vie la care asistase în aceeaşi *Sală de Concerte*, fără, insuportabilele acum, flori albe, se mişcau atunci ucigaşii ducelui, şoptind :

— *Îl vom ucide-n timp ce doarme ?*

— *Nu, căci va spune c-am fost laşi cînd se va trezi...*

— *Cînd se va trezi ? Ei, prostule, nu se va trezi decît în ziua judecăţii de apoi.*

— *Tocmai, şi va spune că l-am omorît în somn...*

Raportorul citea mai departe cu aceeaşi voce monotonă declaraţiile celor ce fuseseră întrebaţi de ce se petrecuseră la uciderea tovarăşului lor. Şi ei răspunseseră senini că nu aveau nici un temei s-o facă, dar aşa le cerea disciplina de partid.

— *Şi conştiinţa unde ţi-e ?*, sunau cuvintele actorilor în mintea lui Tronaru.

— *În punga ducelui de Gloster...*

— *Straşnic, şi cînd şi-o deschide punga să ne plătească, zboară şi conştiinţa...*

Nu mai putea să rabde, aşa încît se întorsese şi-l întrebase pe celălalt :

— Şi-acum ce face ceafa aia ?

— E bine-merci ; păzeşte o arhivă. Declară la toată lumea că nu a făcut decît să execute ordinele...

Dealtfel raportorul atrăsese atenţia asistenţei că cei vinovaţi nu mai puteau fi pedepsiţi pentru că intraseră în termenul de prescriere şi că nu mai erau pasibili de nici un fel de sancţiune. În memoria lui Tronaru sosea, de undeva, din infinitul timpului, monologul rostit de Paul Scofield :

Aţi fost aleşi din turmă să ucideţi
Nevinovatul? Care mi-este crima ?
Şi care e temeiul ce-o vădeşte ?
Ce juriu făr' de milă mi-a dat verdictul
În faţa unui jude neîmpăcat ?
Cine-a rostit sentinţa morţii mele ?
Mai înainte de a fi judecat ?

Tăcerea încremenită a *Sălii de Concerte* îi umplea urechile şi inima de un haos tulbure. Privea fascinat faţa bărbatului acela, o faţă albă, îngheţată, plină parcă de frig. El îi silise să vină aici şi să povestească toate fărădelegile, fără nici o reticenţă, pentru că adevărul devenise insuportabil şi trebuia mărturisit cu orice preţ. (Peste cîţiva ani, omul acesta tînăr pe atunci încărunţise.)

Acum, din nou, pe podium înaintau martorii mincinoşi, colorînd jalnicul spectacol. Erau cărunţi, împovăraţi de ani, cu începuturi de calviţie deasupra frunţilor, încărcaţi de glorie, ridaţi, vorbind încet, ca să nu fie auziţi, deşi microfoanele nu iertau nici

un cuvînt din spovedaniile lor murdare. Regretau desigur cu toţii tragicele întîmplări, dar invocau ordinele primite şi puterea mortului aflat în Mausoleul din Parcul Libertăţii, la capătul căruia ardea o flacără veşnică. Ei, martorii şi executanţii crimelor, nu făcuseră decît să se supună şi zăcuseră în această minciună nişte ani buni. Acum vorbeau cu tandreţe despre cei ucişi, ca despre nişte prieteni ; desigur, faptele erau adevărate, dar ireparabile. Unul dintre ei, fostul ministru de interne din acea vreme, care ajunsese directorul unei tipografii, nu părea prea încercat de remuşcări ; el fusese concediat înaintea crimei pentru că nu reuşise, precum celălalt, să producă probele. Micuţul personaj, ghebos, cocoşat de atîtea răspunderi cîte îi reveneau, omul sub ordinele căruia o mulţime de nevinovaţi ispăşiră la Canal vini imaginare, vorbea lent, aţos, gospodăreşte despre toate infernalele lui fapte. Părea modest, rău îmbrăcat, nu ştia ce să facă cu mîinile, bîiguia, îşi cerea scuze pentru imensele prostii pe care le săvîrşise şi, uluitor, nimeni nu-l huiduise la sfîrşitul alocuţiunii sale, cum ar fi fost firesc ; nimeni nu-l interpelase ; ascultau acum totul ca pe o poveste banală, poliţistă, oarecare. Se gîrbovea pe măsură ce relatarea lui teribilă înainta şi avea ceva umil care cerşea mila publică (mai tîrziu, Tronaru avea să-l vadă, reabilitat, în costum negru, freş, vesel, la primirile oficiale, cu un aer iar agresiv, de demnitar regăsit, cu obrazul mîncat de vărsat, pe care ura întipărise ceva imemorial ; drept, ţeapăn, inflexibil, aşteptîndu-şi ziua), dar atunci, în luna aprilie a anului 1968, plină de o tragică tăcere, la retragerea de pe imensa scenă a *Sălii de Concerte* obţinuse, ca un actor ratat ce era, aplauze. Sigur, fusese numai un reflex de şedinţă, parcă tot auzind mereu rapoarte, eşti deprins să subliniezi meritul celui care a spus ceva cu aprobări mecanice, atunci iute curmate de un şuşotit unanim, venit din ultimele rînduri, de sus, ale sălii, aplauze oarecum fireşti, dar atît de nepotrivite, ca un fluierat în biserică şi nimeni nu înţelesese că, de fapt, tocmai aceste bătăi din palme, nejustificate, subliniau în mod tragic eroarea permanentă în care se aflau unii. Slab, umil, ca un cîine care a primit multe picioare în tuhăs, incredibilul personaj părăsise scena fluturînd din pantalonii lui largi şi groşi ca ai unui vînzător de bretele.

Pe urmă fusese poftit pe scenă executorul ordinului, urmaşul bicisnicului ce se aşezase uşurat într-un fotoliu. Era un fel de ţigan cu ochii roşii, înalt şi agresiv, cu hainele bine călcate, cu un guler imaculat şi cu o superbă cravată la gît. Avea un mers sigur de călău profesionist ; respira un curaj de fricos care o face pe al dracului. Pusese labele lui păroase pe pupitrul de lemn şi în timpul micului discurs lovea cu latul palmei muchiile tribunei improvizate şi explica patetic că nu a greşit. El nu-şi făcuse decît datoria, era militar de carieră, avea datorii morale, jurase ; să nu i se pună de către nimeni în cîrcă ceva, se răstise spre larga masă a prezidiului. Şi atunci se petrecuse un lucru neaşteptat. În faţa unei asemenea insolenţe, cineva se ridicase şi-l întrebase dacă nu cumva regretă cele făcute ! Urmase un moment de tăcere, o tăcere grea ca un bolovan uriaş care strivise timpanele auditoriului. Şi pe urmă venise răspunsul :

— Nu regret nimic. Numai faptul că ofiţerii mei au lucrat atît de prost încît au putut să-mi lase impresia că victimele au dreptate. Nu este nimic adevărat din toate aceste învinuiri. Numai ei au lucrat prost şi atît...

„Adică nu schingiuiseră destul, gîndea Tronaru, adică nu smulseseră şi alte mărturii mincinoase. Ce cinism grandios, de te băga în răcori ! Cu astfel de oameni în rîndurile tale, ajungeai departe ; putea toată lumea să tremure de frica ta, că prea era căcăcioasă şi nu cunoştea un astfel de fanatism !...".

Pe chipul bărbatului acela se aşternuse un strat de gheaţă.

Scena se golise. De data aceasta nu mai aplaudase nimeni. Dar vocile actorilor îmbrăcaţi în costume elisabethane răsunau încă în memoria lui Tronaru :

Un sîngeros tiran, un ucigaş
Născut în sînge, învestit prin sînge
El s-a-nălţat de alţii sprijinit
Şi i-a ucis pe cei ce i-au dat sprijin...

Puţin peste ora 3 ieşiseră cu toţii, tăcuţi, în holurile de marmură ale *Sălii de Concerte*. Pe frontispiciul ei ai fi putut citi cuvintele înscrise altă dată pe *Roata Puterii : Regrabe, Regns, Regnavi, Sum, sine regns.* Doborîtă părea a fi numai fiica vinovatului, aflată şi ea în mulţimea ce cobora ca din Infern scările de marmură de Ruşchiţa. Era îmbrăcată toată în negru, ca o văduvă sau ca o fiică iubitoare care cerşea să fie iertată memoria tatălui, sprijinită de braţul soţului, încă aflată sub povara celor auzite. În jurul ei, în jurul acestei persoane de care tremurase o ţară întreagă, se făcuse un vid monstruos, ca o groapă, şi lui Tronaru i se păruse cîteva clipe că dacă va ieşi afară şi va da de căldura acelei zile de aprilie, va simţi mirosul pestilenţial al celor ucişi, înspăimîntătorul miros al crimelor. Cum mai puteau deci să coexiste aceste lucruri : flacăra veşnică să ardă între cele două morminte care-i unise pe ucigaş şi pe cel ucis sub acoperişul aceluiaşi mausoleu ?

LUCIA NEGOIŢĂ
Sărutul fără sunet

Povara zilei acum tot mai uşoară
pe giulgiu-i încolţesc lichenii vineţii
nervi amărui de plaur, subţiată umbră

Nu pot opri lunecarea
centurii de flacără
peste gura neatinsului frag
sstt ! miriapodul divin încă împarte
roluri pentru înaintările rapide,

Povara zilei tot mai uşoară
legînd unul de celălalt
petece de spumă sticloase

în vreme ce femeia
în rochia cu mîneci bufante
ronţăie-n tăcere pletele mele,

(sub falduri copilul ei
în somnul primei zile
îşi pune casca brună
şi o visează fluturind
peste grădini în floare)

indiferentă ea ronţăie-n tăcere
pletelele mele,
cum stau ghemuită în trenciul
care mă apără numai de apă
de pluvialul sărut, fără sunet.

●

RADU CANGE
Pe podium

Voinţa noastră, suspendată
între dorinţă şi tăcere
şi-a găsit vizuină.

Vulpea, ascunsă sub cămaşă,
conştiincioasă
ne roade ficaţii.

Pe podium
ne vrem învingători
cu orice preţ.
Ce aşteptaţi ?
Lumea ne priveşte...

VOICU OLARI
Poate e mai bine

Am fost silit de o mie de oameni
să fac cum credeau ei că e bine.
În sfîrşit, acum am voie,

Despre ce-aş putea tace astăzi ?
Poate tot despre durere
Poate tot despre amărăciune
Poate e bine să mai rămîn o clipă

În acest vînt catastrofal
În acest aer bun de Septembrie,
Poate e mai bine să mă împac
Cu atîtea zile
cu atîtea lucruri pierdute.

Despre ce-aş mai putea tace acum
cînd nu se mai ştie nimic
cînd văd timpul cum se întinde în iarbă
plîngînd ca un om.

●

NICOLAE SIRIUS
Istoria veacului

Rătăcitor, cîntecul toamnelor însetat de victorii,
desculţ
prin cîmpul în vîrtejuri subţiri de polen
cu zilele, cu nopţile în fiecare din noi ;
şi singurul drum pe care ştiam să-l străbat
fără nici o greşeală

şi inima ta mai mult

ca jocul luminii în primăvara înălţătoare
de imnuri,
ca dorul ajuns la marginea disperării
ca vîntul recitind psalmii mişcării
prin mireasmă de văi petrecute de ape
fără loc de popas.

Frunzişul abia se auzea ucis undeva
pe departe. Aproape că nu-l mai simţeam.

Istoria veacurilor a lăsat bucuria prin care
acum mai pot să mă apăr.

Vino ! va trebui să mergem mult mai departe.
Va trebui să nu ne mai oprim. Să dăm
de marginea spaţiului.

INEDIT

TUDOR MUŞATESCU

Un afiş care m-a costat

Pe vremea cînd succesul „Titanic-Vals-ului" îmi enerva, în fiecare seară confraţii, cinam, la Colonade, cu cîţiva amici. Cum era o îmbulzeală teribilă, am primit la masa noastră un grup de întirziaţi-cunoscuţi ai unuia din tovarăşii mei de masă — printre cari se afla şi o prea frumoasă doamnă, văduvă recentă, prin divorţ.

In graba prezentărilor, n'a auzit cum mă chiamă. Să nu crezi că, toată seara, mi-a aruncat o privire sau mi-a spus un cuvînt. Nici nu m'a băgat în seamă. A doua zi însă, întâmplarea a făcut să ne revedem la o partidă de bridge. Am jucat la aceeaş masă, o după-amiază întreagă. Mi-a acordat, în tot acel timp aceeaş indiferenţă poleită de educaţie şi modernitate. La bufet abia, seara, cineva a aduse vorba de „Titanic-Vals" (fireşte, ca să-mi ceară nişte bilete de favoare). Doamna în chestiune, fusese de două ori la spectacol şi era una din cele mai categorice admiratoare ale piesei mele. Gazda — în toiul discuţiei — a ridicat un pahar pentru autor.

Şi-atunci, frumoasa văduvă prin divorţ, a căscat, sub rimmel, nişte ochi superbi şi nedumeriţi.

— Cum, dumneata eşti ?...

Şi din clipa aceea, a început să-mi suridă. Şi toate privirile, pînă atunci pentru alţii, au fost numai pentru mine. A intervenit chiar, auzind că sunt uşor răcit, să se închidă, de urgenţă, un geam lăsat deschis în spatele meu. A doua zi, m'a poftit la ceaiu. A treia, la dejun. A patra, la cină. În prima Duminică, m-a invitat cu maşina d-sale, la Snagov. Şi aici, în pădure, în umbră amabilă şi potecuţe propice, a luat loc pe un trunchiu de copac şi a aşteptat să-mi formulez declaraţia pe care o bănuia inevitabilă, avînd în vedere ora înaintată şi patinata sa experienţă, în materie. Şi-atunci, m'am răzbunat. Am tăcut şi-am fumat, am fumat şi-am tăcut pînă a înserat. La întoarcere, dînsa a făcut acelaş lucru. Mi-a cerut numai, în amintirea acestei excursii, o fotografia de-a mea, cit se poate de «recentă». A doua zi, m-am dus la Teatrul Naţional şi am cerut lui Ionel Iliescu un afiş al piesei mele pe care i l-am trimes doamnei, la domiciliu cu următoarea dedicaţie : „In amintirea excursiei de ieri, această cea mai nouă fotografie a lui TUDOR MUŞATESCU".

O întîmplare în tren

Era tot pe vremea cînd se juca „Titanic Vals". Iarna, pe la sfîrşitul lui ianuarie, trebuia să fac, neapărat, o inspecţie la Galaţi, noaptea. (Eram inspector al teatrelor şi spectacolelor) Ca s'ajung la vreme, n'aveam decît Pullman-ul. Pleca, mi se pare, pe la 7 seara. Inainte de a pleca la gară, tatăl meu, care ştia că mă duc la Galaţi, mi-a dat un comision şi anume, să mă duc la un coleg al lui de parlament, dl. Rădulescu, şeful organizaţiei naţional ţărăniste din Covurlui şi să iau o cutie de icre negre şi un crap, pe care de mult i le făgăduise.

In vagonul de clasa I, cînd s'a pus trenul în mişcare, ne găseam următoarele persoane. Un general, al cărui nume, atunci, nu-l cunoşteam, un civil, care dormea, dus, în fotoliu, o doamnă în vîrstă, cu un căţeluş îmbrăcat în paltonaş cadrilat, răposatul Pompiliu Ioaniţescu şi subsemnatul. Afară viscolea teribil.

Pompiliu Ioaniţescu cu care stam de vorbă — la Buzău — unde s'a dat jos — m'a sfătuit să nu mai continui drumul.

— O să vă'nzăpeziţi, sigur, pe Bărăgan. Fac prinsoare că nici două staţii nu treceţi dincolo de Buzău ?"

Eu mi-am făcut socoteala că, de vreme ce, trenului o să i se dea drumul mai departe, cei de la C.F.R. au toate informaţiile necesare şi că, deci, n'am dece să-mi întrerup călătoria, mai ales că, era, în grabnic interes de serviciu.

In sfîrşit, plecăm din Buzău. Domnul din fund, dormea mereu. Doamna îşi hrănea căţelul cu pesmeciori Gagel iar generalul — o mutră simpatică şi binevoitoare — răsfoia gazetele de seară. Eu fumam.

Mergeam cam vre-o jumătate de ceas. Deodată — în plin cîmp şi plină noapte — trenul se opreşte. Fără sgomotul roţilor pe buloane, din singurătăţile imense ale Bărăganului nins, se auzea vuetul sinistru al Crivăţului deslănţuit peste nămeţi. Era înfiorător şi admirabil, în acelaş timp, să stai într'un compartiment de tren de lux, cu un ceai ferbinte alături şi să asculţi simfonia grandioasă a vîrtejurilor de afară, năpustite peste trenul luminat şi încremenit în bătaia lor.

Generalul se trudea zadarnic să privească, printr'o dungă de geam, afară. Doamna se agita, muşcînd nervoasă din pesmeţii căţelului....

Un conductor ne dădu lămuriri. Ne-am înzăpezit dar nu e nimic. Vom putea merge mai departe. O s'avem un ceas două întîrziere şi atîta tot.

Cum a auzit treaba asta cucoana de colo, sare şi vine drept la general.

— Domnule general. Eşti bărbat şi eşti militar. Te rog să dai ordin, imediat, să ne'ntoarcă în staţie, că eu nu stau aici. Mă dau jos să ştii... Dacă vine vre-un tren din partea cealaltă şi dă peste noi ?

Părăsit pentru o clipă de stăpîna-sa, căţelul începu să urle, cum era şi cazul, a pustiu.

Intr'acestea se deşteaptă şi domnu din fund... Incercă să privească afară şi el.

— Da dormişi nene ! îl întîmpină generalul.

— Aăăă ! Să trăieşti d-le general... Dar ce s'a întîmplat ? De ce stăm în cîmp ?

— Ne-am înzăpezit, şefule...

— Să fie ale dracului de căi ferate că nu pune să măture pe şine, la timp, interveni doamna în discuţie, mototolindu-şi, indignată, javra în braţe.

Inşelător şi resemnat, generalul s'a aşezat cu civilul la masă şi-au început să converseze. Eu auzeam, fără să vreau, tot. Generalul era contrariat de întîrziere numai pentru că, în chiar seara aceea, patronă Balul Marinei, la Galaţi şi avea, în geamantane, rochia soţiei sale. Se gîndea, cu drept cuvînt, la încurcăturile care aveau să iasă de aici.

Civilul căsca de se rupea şi se lamenta.

— N'am dormit toată noaptea. Am avut o şedinţă de noapte pînă la trei.

— Eu am fost aseară la „Titanic Vals" zise generalul.

Am ciulit urechea...

— Am auzit că „e bine"...

— M'am prăpădit de rîs... Caragiale, domnule....

— Dar cine e Muşatescu ăsta ? întrebă civilul.

— Nu ştiu dragă... Am auzit că e un băeţel de prin Cîmpulung... Un piţurcă... tinerel de tot...

— Trebuie să fie băiatul lui Alecu Muşatescu, dacă e din Cîmpulung...

— Nu cred... Alecu e de-o vîrstă cu mine ! Şi fiu-său, a fost coleg cu fiu-meu la Mînăstirea Dealului... cu căpitanul.

In sfîrşit, după ce generalul, i-a povestit, cu un mare dar de povestitor, dealtminteri, piesa — după ce au mai schimbat diverse aprecieri la adresa subsemnatului, au început să discute de altele : politică, finanţe, mă rog, ca'n tren.

Şi trenul nu pleca de loc. Se făcuse zece.

Cucoana fuma, păzind nasul căţelului care îi adormise în braţe...

— Dumneata unde mergi? mi se adresă deodată generalul...

— La Galaţi !

— Eşti gălăţean ?

— Nu... Sunt cîmpulungean...

— Daa ? Eeee ! Bravo dom'le ! Tocmai adineauri vorbeam de-un concetăţean de-al dumitale... Autorul lui „Titanic-Vals" Ia spune, cine e Muşatescu ăsta ?

Am început să rîd.

— Eu sunt, d-le general...

— Generalul s'a uitat la mine neîncrezător.

— Serios ?

— Tocmai vă auzeam adineauri vorbind, şi...

Generalul, înveselit subit, mă duse către civilul care îşi reluase locul.

— E, nu că asta e bună !... Bine că nu-l înjurarăm, nene !... Uite... Iţi prezint pe autorul lui „Titanic Vals"... D. Muşatescu.

— Imi pare foarte bine d-le Muşatescu. Nu ţi-am văzut piesa... dar am auzit că e grozavă... Cum viu la Bucureşti, mă duc să ţi-o văd... Imi dai... voie... Rădulescu, Deputat de Covurlui...

Adică d. Rădulescu cel cu icrele şi cu crapul, pentru tata.... Hazul pe care l'am făcut toţi trei, explicând că într-adevăr eram băiatul lui Alecu Muşatescu, dar băiatul „cel mic" — ne-a făcut să uităm că suntem înzăpeziţi. Un păhărel de vin roşu fiert, oferit de Generalul Alimănescu, căci el eră, — a contribuit şi mai mult la dispoziţia generală. Iar, în zori, cînd am ajuns la Galaţi, pe Strada Domnească, troenită toată sub zăpezi imaculate, îşi făceau pîrtie — spre case — pâlcuri de doamne ninse, cu vaporaşe mici, în mâinile înmănuşate. Balul Marinei, se terminase...

AVENTURĂ ÎN AFRICA

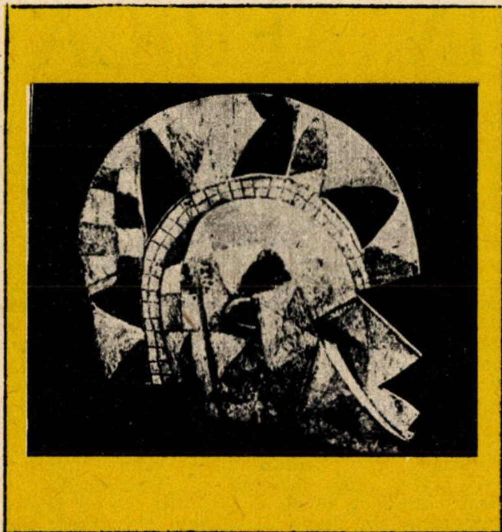
Adevărul e că, în primele ore, toți treisprezece eram de o veselie care-i lăsa pe paznici cu gura căscată. Își săltau pistoalele mitralieră pe umeri și se plimbau pe deasupra noastră pe niște punți strîmte, metalice, care se încordau și tresăreau sub greutatea pasului lor ca și cînd clădirea ar fi fost prinsă în chingi și suspendată undeva în aer, clătinîndu-se la fiecare adiere de vînt. Numai în filme mai văzusem așa ceva, acele celebre pușcării zidite în formă de fagure și iatămă, împreună cu alți doisprezece, prizonierul uneia dintre aceste faimoase celule înalte și fără tavan, din care te puteai uita cît vrei în sus, după ce te plictisești, desigur, să mai numeri cei patru pereți și să privești iscăliturile zgiriiate pe ei sau să încerci să deduci, după nume și alte însemne, destinul celor ce au avut șansa să treacă mai înaintea ta pe aici și să-ți fie, într-un fel... concelulari. Dar noi nu ne plictisisem, eram cel mult nedumeriți. Și fiindcă abia se trîntise ușa în urma noastră — o idee de ușă, fiindcă era făcută din vergele groase de fier, încăpea printre ele chiar capul unui copil — ne-am uitat scurt unul la altul, ne-am strîns miinile ca și cum chiar atunci am fi făcut cunoștință și am început să rîdem. Dar cum rîdeam, parcă eram nebuni. Trebuise parcă să umblăm cîteva mii de kilometri prin continentul acesta atît de inedit și misterios pentru ca printr-o glumă sau cine știe ce eroare să ne trezim deodată cu toții aici și să credem că totul face parte dintr-o aventură. Eroi ai F.M.T.D.-ului, aceasta a fost replica pe care a lansat-o, cine ? — brazilianul, dacă nu mă înșel. Și, kaput, zice redegistul (acolo, la început, ne spuneam pe nume de țări,) gata, am intrat vii și o să ieșim statui.

— Marcel, tradu-mi și mie, îi zic brazilianului, ce-ai zis, Kurt, îl întreabă el pe redegist, a zis — îi răspunde în engleză refegistul că am intrat vii și-o să ieșim statui. Statui pe dric și ta-ta-ta, fanfara ! — adaugă rusul, ce, ce ? — se alarmează Jiri, un ceh slăbănog și pistruiat care, cu toată silința lui de-a părea neutru și calm, își declină pe loc voința și șansa de-a fi erou.

— Cetățean, atît, ia tolco grajdanin, Volodea, atît și nimic mai mult.

Turnul Babilonului, asta e. 4 metri pe 4. Și telefonia aceea ciudată a cuvintelor care trebuiau să facă ocol minute în șir pînă cînd să ajungă la fiecare și să se facă înțelese, mai ajutate și de miini și de mimica feței și de faptul că stăteam toți la un loc, unii în picioare, alții pe jos, căci scîndurile care serveau de paturi erau ferecate, încuiate la pereți și cheia era la temnicer. Cred că păream o trupă ambulantă de teatru cum nu se mai văzuse pînă atunci, iar gesturile, replicile și veselia noastră nu semănau cu altceva, poate, decît cu o repetiție generală la care, din nebăgare de seamă sau din curiozitate, cu voluntarismul său caracteristic, se mai strecurase și cîte un spectator. Eu încerc ușa, ideea aceea de ușă și văd că-i deschisă, ies pe coridor și inspectez din ochi celelalte celule. Toate sînt la fel. Numai că în unele locatarii stau ciorchine, cred că sînt patruzeci, cincizeci. Printre ei văd și copii și ceea ce-mi taie respirația, lîngă zăbrele, aproape de prag, văd și acele teribile, inimaginabile convulsii ale speciei, oamenii-șarpe cum li se spune, acele opriri sau căderi bruște în regn, ființe doar de la jumătate în sus, vieți și suflete decimate de boli, făpturi stranii, cariate de neputință și deznădejde, jumătate de trupuri care își tîrăsc cealaltă jumătate atrofiată, murdară și rece, ravagiul pe care l-a făcut încă de la naștere mizeria, tributul pe care l-a plătit, cu cîtă eroare și cu ce deznodămînt, existența. Ei, dezmoșteniții aceștia care nici nu vorbesc și nici nu pot să vorbească, să articuleze măcar vreun cuvînt și care trăiesc doar mîncînd, din instinct doar și pentru instinct, ei de ce sînt aici, ce au făcut ? Întrebarea îmi îngheață sîngele, nu găsesc nici un alt răspuns decît că... hm, nu-i de glumit, aici se poate întîmpla orice, poți fi luat drept oricine și...

...Și mai departe prefer să nu mă gîndesc. Printre gratiile ușii mi se întind mici căni de aluminiu, înțeleg, li-e sete. Și mai înțeleg că în celula lor li s-a oprit apa, nu li se dă apă. Noi sintem străini, beneficiem de o celulă de lux unde avem și apă la WC — cum se intră, în dreapta, ca un dulap pe colț — și avem și duș. Iau vreo zece căni, intru în celula mea, îl chem și pe brazilian să m-ajute, mă împrietenisem cu el, le umplem și ne întoarcem. După noi vin și ceilalți, luăm o groază de căni și mai facem o dată un transport, gata, ne găsisem de lucru și asta ajuta vremea să treacă, ni se părea interesant ce facem deși mă uitam, ne întristam rînd pe rînd fiecare și cădeam, fără să ne spunem, pe același gînd. Realitatea aceasta era, n-o mai puteam refuza nici măcar din imaginație. Nu era glumă, ni se putea întîmpla orice, eram arestați. Vecinii noștri care ne cereau apă — și unii care nu aveau din ce bea își băgau degetele în cănile altora și își umezeau cu ele buzele și ochii — erau cel puțin un argument. Dacă noi, pentru propria noastră realitate, în primele ore nu ajunsesem încă să fim. Unul dintre noi, finlandezul, a scăpat cănile din mînă și, de deasupra, de pe una din punțile care traversau și legau între ele celulele, un soldat ne avertiză scurt printr-un hei și ne făcu semn cu arma să trecem la locul nostru. Și pe urmă, cu degetul arătător, a desenat așa ceva prin aer, parcă bătea la o mașină de scris sau forma un număr de telefon, nu știu, după care, sst ! — asta da, este o onomatopee universală — cu țeava armei dusă perpendicular pe gură ne-a dat a înțelege, complice, că mai are să ne spună și altceva. Marcel, brazilianul, era numai ochi, parcă îl decupa, rece, prin aer, și îl amănunțea. Ne-am întors în celulă, am auzit uși trîntite, comenzi scurte, chiar aproape de noi, pe coridor, negrii cărora le dădusem apă băteau între ele cănile și cîntau, valuri rupte, stincoase și netede apoi, flăcări iuți, orbitoare și iar, iar cît ai trage o gură de aer în piept sau cît ai rosti, cît ai scrie un nume — liniște, liniște bruscă, de piatră.

liniște ca și cum ai îmbrățișa sau ți-ar da mîna un om. Euforia sau, brusc, setea de-a fi și a se manifesta — africană.

Temnicerul a venit să ne descuie scîndurile de la perete, ne-a adus niște ziare și saci de hîrtie pe care să ne culcăm și ne-a întrebat dacă vrem să mîncăm. Soldatul cu pușca, de sus, ne-a făcut semn că nu.

Nu, nu mîncăm, ne-am luat după cel de deasupra noastră și i-am urat noapte bună temnicerului care a încuiat ușa la ieșire lăsîndu-ne pe toți cu ochii țintă către soldat. Brazilianul i-a spus ceva, s-a lipit de perete și l-a rugat să se apropie. Culcat, culcat parcă am înțeles eu că ne zice și ne-a făcut semn să deșurubăm, să stingem becul. Tăcere, liniște pe întuneric. Și un zgomot de pași pe deasupra, o umbră care se lasă ușor, ținîndu-se de o funie pe lingă zid. O mică lanternă, cu ochi mărunt și rece, ca de pisică, se îndreaptă spre noi. Noul musafir își desface ranița și scoate din ea un aparat de radio portativ, și niște pîini albe și mici, cam cîte două de fiecare, mai multe pachete de țigări, săpun, cîteva sticluțe — una a desfăcut-o și-a turnat-o pe jos, era un dezinfectant — și cîteva portocale. Ne-a fixat radioul pe două posturi — Luanda și Lisabona. I-a spus brazilianului că mai vine peste cinci zile și că, textual : să fim calmi că situația e gravă. El e portughez și-o să încerce să ne ajute. A consultat pașapoartele — care ne fuseseră reținute — și știe cine sîntem. Va încerca prin Lisabona o ieșire. Bucharest, da ? — mi se adresează mie. București, încuviințez. Bucureșci, zice și brazilianul care mă învățase cîteva cuvinte portugheze și pe care îl învățasem cîteva cuvinte românești. Spunea un nume mereu, portughezul, un nume pe care eu îl știam, din presă, desigur, și știam și ce funcție deține în rîndul celor ce au înfăptuit revoluția garoafelor roșii la Lisabona, i-am mărturisit asta și m-a bătut pe umăr, e fratele lui mi-a spus brazilianul. Au urmat cîteva instrucțiuni ferme : să evităm să mîncăm, sîntem străini și avem dreptul să cerem să luăm masa la popota ofițerilor, n-o să ni se aprobe dar noi să cerem asta. Sîntem arestați la comenduirea orașului unde putem fi reținuți, fără judecată, mult timp. De aceea trebuie să cerem să ni se ia interogatoriul. Să amenințăm cu un scandal de presă internațional. Să nu intrăm în relații nici cu soldații angolezi — împărțiți în cele trei mișcări care se luptă între ele și care doar aici, la comenduire formează un corp comun — și nici cu soldații portughezi, retrași la această garnizoană. Pentru că mulți dintre ei sînt derutați de situația din propria lor țară și aparțin, evident, diverselor curente și orientări. Cei din poliția secretă sînt cei mai periculoși, sînt niște fanatici, pot să te împuște pe loc. Cînd vă scoate la aer să-i evitați, îi recunoașteți pentru că au pistoalele mitralieră retezate și prelungite cu un pat rabatabil. Sînt și buboși, plini de coșuri, enervați și speriați tot timpul și umblă numai în grup, în formații de cîte trei-cinci inși. Nu spuneți nimic despre această vizită. Soldatul de deasupra vă e prieten, din șaisprezece în șaisprezece ore își va face rondul aici. Să nu dormiți toți deodată, să vă organizați să faceți planton. Brazilianul tot dădea din cap, mereu, își apuca un deget de la mînă și repeta, își fixa memoria, parcă, pe el. Și pentru fiecare deget, ca să nu uite, mai lua cu privirea și pe cîte unul dintre noi ca martor. Aurel, ține minte degetul ăsta, zicea, și cînd a tradus, am văzut că era degetul cu plantonul. Pe Volodea, rusul, l-a legat de degetul care era cu plimbarea în aer liber, nemții s-au asociat și ei, pe Jiri, cehul, care era jurist, l-a fixat de degetul care trebuia să ne amintească și să ne facă să cerem să fim duși sau chemați la interogator. Cum a venit, pe frînghie, tot așa, portughezul, a și plecat. Am înșurubat la loc becul, am mîncat pîine cu cîte o jumătate de portocală și, vasăzică, asta e, ne-am spus toți, chestia e de durată. nu-i nici o glumă, băieți, vom sta aici zile și săptămîni. Plantonul a început cu mine, unii s-au culcat pe scînduri — erau doar două, pe lîngă doi pereți, alții pe jos, pe așternut de hîrtie ca și cum ar fi dormit pe catifea. Nu i-am mai sculat, au dormit duși deși finlandezul care trebuia să mă schimbe s-a trezit la timp și a stat cu mine pînă în zori. Și așa n-aș fi putut să fac față singur, pe deoparte, fluturii mari, de noapte nu se mai terminau iar unii se atîrnau de pereți și chirăiau, țiriiau ca niște sfredele, iar alții cădeau morți, lipicioși peste cei ce dormeanu ; pe de alta, șobolanii ieșeau în cîrd din closet și treceau, săreau chițăind peste trupuri și nu își mai găseau loc. Pînă la urmă am găsit o soluție, am lăsat dușul să curgă, noaptea s-a umezit însă iar aerul și hainele de pe noi crude, scîrboase, se scămoșau parcă și ni se lipeau ca niște sălcii de oase.

A. I. Zăinescu

N.A.

Am ajuns în această situație dintr-un accident pe care, așa cum se va vedea în capitolele următoare, nu noi l-am produs. Oricum, totul e bine cînd se termină cu bine, zice, acum, autorul și promite să ducă la bun sfîrșit această carte.

NICOLAE DRAGOŞ

Dansul sferelor

Vreau să vi-l povestesc în cîteva cuvinte pe Domnul G. care, pînă la sfîrşitul acestor rînduri, îmi va face cinstea de a mă vizita. Folosesc iniţiala pentru a mă îndepărta cît mai mult de numele ce-l poartă, întrucît năzuinţa sa pare a viza atingerea unui anume grad de generalitate dar, mai ales, pentru că această literă îmi sugerează — aşa cum unui celebru poet vocalele îi şopteau nume de culori — o bună doză de mister şi clandestinitate, ce se arată a-i fi proprie personajului meu.

Purtîndu-şi, cu eleganţă de întîrziat cavaler medieval, vîrsta între două vîrste, mi-l imaginez cînd chelner, mereu imaculat înmănuşat, cînd mare maestru de ceremonii la un banchet în care e greu să desluşeşti — dintr-o dată — cine-i stăpînul şi cine-i servitorul. Se mai întîmplă şi asemenea petreceri la care cel cu tava să aibă dreptul a privi cu superioritate pe cel din faţa tacîmurilor preţioase, orînduite pe masă după un ritual inspititor de sugestii. Pentru un iniţiat, pentru un spirit subţire. Iar, orice s-ar zice, Domnul G. este un spirit subţire. Cuvîntul rostit de el are subtilităţi de clavecin pînă şi în clipele cînd, pîndindu-l neşansa absenţei inspiraţiei se înfăţişează devitalizat la întîlnirea cu ideea. Maestrul trece în lumea chelnerilor drept o mare personalitate a culorii, iar în lumea personalităţilor culorilor drept un soi de mare şef la chelneri. Paradoxuri, nu-i aşa ?, eclatante, cărora propensiunea intimă spre civilitate, nu i-ar îngădui niciodată să le comenteze. Cu atît mai mult să le conteste. Trasînd cu compasul cercuri pe hîrtie şi intersectîndu-le cu unghiuri exact hotărîte de echer, crede a fi descoperit într-o asemenea deprindere mai mult decît secretele artei : un secret universal. Punînd în desenele ce vrea să le arate lumii drept mesaj, inima lîngă creier, într-o desuetă îngemănare, ne priveşte cu orgolii, cu compătimirea că n-am înţeles cum a ajuns El la logodna dintre sentiment şi raţiune. Privit mai de aproape, Domnul G. e un fel de statuie inconsistentă, ori mai degrabă un mulaj provizoriu. Materialul folosit fiind cel mult surplusul de cuvinte ininteligibile, abandonat de un orator nemulţumit de sine. Se visează deţinător al unei spade de epocă, cu mîner aurit şi lama răsucită, pentru a intimida prin măreţia originalităţii pe eventualii adversari. Spadasin de ocazie fiind şi-ar dori statut de profesionist. Spada ar deveni astfel o metaforă concretă a personalităţii dregătorului de vorbe. Arborînd atitudini de comandor, deşi nu are stofă pentru asta, nu-şi refuză nimic. Nici măcar păcatul de a lucra pe la spate pe cîte un confrate. Odată căzut grav bolnav, obsesia de a învinge s-a încăpăţînat să rămînă stearpă, fără finalitate.

...Dar iată că misteriosul Cavaler vrea să-mi facă încă odată dovada neobişnuitei lui existenţe. Stă agăţat cu piciorușele subţiri pe marginea scrumierei pe care mă aşteaptă neatinsă ţigara Carpaţi. O ţigară greoaie, neparfumată şi, sigur, neconvenabilă gusturilor sale. Se vede după modul cum o ignoră. Stă acolo pe marginea scrumierei, ca un greiere rătăcit. L-aş putea face să dispară fără urmă, stingînd mucul de ţigară, din neatenţie, pe redingota-i ciur. Ţigările Carpaţi au, se ştie, orgoliul gesturilor definitive. Vocea lui clavecinată s-ar pierde ca prin minune în eter. Şi mă tem, că nici o lungime de undă, oricît de scurtă, n-ar reuşi să o capteze, să o păstreze, pentru rîvnita posteritate. Dar mai am de tras din ţigară cîteva fumuri bune şi mu-ni permit să le sacrific pe nimic. Preţul ar fi prea mare. Ştiindu-l bine, cunoscîndu-i înclinaţia către obedienţă, îl privesc cu tristeţe. Îndrept spre el, cu lentoarea unui machiavelic prinţ al întunericului, vîrful stiloului şi îl ţintuiesc ca-ntr-o furculiţă delicată. Încet-încet, simandicosul personaj îşi dă duhul. Nu înainte de a se visa, citesc asta în ochii lui umezi, trecînd imperial, spre lumea de dincolo, pe un covor dreptunghiular, împărţit echitabil în pătrăţele negre şi albe — joc simbolic de-a ziua şi noaptea ; nu înainte de a se visa purtat de nimfe pe sub majestuoasele coloane ale unui templu, coloane care — la nevoie, de nevoie ! — pot fi imaginate şi cu un vîrf de cretă şcolărească pe parchetul unui anodiu atelier.

Şi aşa, pe nesimţite, se stinge, urcînd spre orientul etern, sub vîrful peniţei mele, Domnul G., cavaler de lume, profet oniric al cuvîntului şi culorii, căruia mă grăbesc — punîndu-mi mănuşile de doliu — să-i scriu un patetic şi tragic necrolog. În timp ce, pe zadarnic imaginata boltă albastră a plafonului camerei sale, plîng stelele desenate cu compasul şi echerul. Iar lacrimile se transformă într-un satanic dans de sfere. Toate goale pe dinăuntru. Copiindu-l în fapt pînă la esenţă pe cel ce nu mai e.

Adio, dar, Domnule Cavaler al zădărniciei !

Îngera de peste Drum

Mi-a fost dat să călătoresc, în peregrinările-mi nepremeditate, lîngă Îngera de peste Drum, o femeie pe jumătate bărbat, pe jumătate cine ştie mai ce ! Avea chipul ca alte alea, nasul ca o surcea uitată-n ploaie, buzele — traistă strînsă de zgîrcenie la gură. Iar în loc de ochi îşi alipise două funduri de lingură neagră, mocnind a ură şi parcă arşi a deznădejde. De n-ar fi fost mult prea puţină la trup, Îngera de peste Drum s-ar fi cuvenit să fie os de centaură. Era, aşa cum era, doar o biată Nimică ce nu-ţi făcea nice milă, nice silă.

Cînd se arăta în mulţime se căznea înspre gesturi hieratice, de sfîntă mucenică, nededată la cele lumeşti. Păşea modest, rănindu-şi cu privirile vîrfurile pantofilor, întotdeauna negri, ca să avertizeze şi astfel despre lucifericu-i destin muieresc. Arare, cînd ispitită de cuvînt binevoia să-l arate la faţă, se mironosea pe lîngă idei cu prefăcută sfială, fără a le înţelege. Şi devenea rea şi sentenţioasă aruncînd, dintr-un amvon imaginar, cuvinte grele. Se închidea apoi în sine, rumegîndu-şi tainele cu blînda patimă ovină. Biata Îngeră de peste Drum, împleticindu-şi spiritul între o părelnică moarte şi o iubire de carton îmbătrînit, s-ar fi vrut să scoată la iveală nestemate tragice dar ne aduce spre vedere doar bîlbîieli şi mestecătură de vorbe, asmuţindu-ne asupra lor cu spăşita-i făptură, electrizată de perfidie...

...Mi-a bătut într-o seară de iarnă molcomă la uşă şi găsind-o deschisă n-a aşteptat să strig : „Intră !". S-a lăsat în moalele fotoliului, spăşită, suspinînd a timp pierdut şi blagoslovindu-mi casa cu un fel de iz de molii necuvîntătoare.

— Ştii, mi-a zis după un tîrziu de tăcere din parte-mi, m-am hotărît pentru tine cu speranţa că vei avea purtări de ales. *Şi pentru că lumea-i vulgară şi necredincioasă.*

Şi tot aşa, cu ocolişuri şi vorbe trudnic disimulate, căptuşindu-mi pereţii casei în nimicuri frumoase, se credea, prea sfînta, pe cale să mă ademenească Întru Sine, *ca pe un vrednic* Ales. *Dar nu s-a ales cu nemica. Şi de atunci, pe unde prinde vreo lume lîngă cărări uitate, mă împestriţează cu vorbe viclene, făcîndu-se a mă elogia cînd mă înjură ca la uşa cortului.*

Apoi, se retrage — ca o motană fără rasă — lîngă hornul ei zmolit şi surîde-n mustăţile-i avortone, crezînd a mă fi compromis, visîndu-se răzbunată. Pe-acolo, pe lîngă hornul acela, se zice, trec tot felul de sfinţi fără dinţi cu care se pierde-n ritualuri zdrenţuite de neputere şi se amăgeşte că ar trăi.

Prea-Sfînta de peste drum s-a lumit într-atîta că-i ţipă pohtele pe faţă ca mîţele-n toiul sărbătorilor-repetate, pe acoperişe.

Iese în lume, din cînd în cînd, arătîndu-şi ipocrită faţa de schimnică şi pronunţînd vorbe pretins adînci. Dar vorbele-i sînt apă stătută şi fără adîncime. Arunci piatra spre încercare şi apa nu face nici un cerc, nu dă nici un semn.

Biata Îngeră de peste Drum !

INEDIT

SIMION STOLNICU

După o epistolă de Catullus

Stam pe-un cubiculum la Roma
Şi mirodenii despleteam
Pe-un corp cu-al Lesbiei aidoma
Cînd vers primii scris de-un haram.

Un pergament cu stihuri goale
De-un poet sec, strimt şi-n timpan,
Mi-ai trimis dar de Saturnale
Prieten hitru şi viclean !

Rău m-ai lovit cu daru-acesta
În zile cu-oblonit librar !
Nici bună pentru foc la Vesta
Cartea-aş repune-o-n galantar !